

**GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ
“GÖRSEL İLETİŞİM-BİÇİMLENDİRME” ÖĞRENME ALANININ
UYGULANMASINDA ORTAOKUL GÖRSEL SANATLAR
ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ**

Gamze Canikoğlu

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARALIK, 2016

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren .....(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı :Gamze

Soyadı :CANIKOĞLU

Bölümü :Resim İş Öğretmenliği

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki “Görsel İletişim-Biçimlendirme” Öğrenme Alanının Uygulanmasında Ortaokul Resim Öğretmenlerinin Görüşleri

İngilizce Adı : The Views Of Secondary School Visual Arts Teachers On The Application Of “Visual Communication And Formatting” Methods On The Visual Arts Learning Program

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Gamze CANIKOĞLU

İmza:.....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gamze CANIKOĞLU tarafından hazırlanan Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki “Görsel İletişim-Biçimlendirme” Öğrenme Alanının Uygulanmasında Ortaokul Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans /Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nurettin ŞAHİN

Reşim-İş Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Serap BUYURGAN

Grafik Tasarımı, Başkent Üniversitesi

Üye: Yrd.Doç.Dr.Meltem KATIRANCI

Resim-İş Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi:23/12/2016

Bu tezin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr.Ülkü ESER ÜNALDI

*Çocuklarıma
Ve
Öğrencilerime*

TEŞEKKÜR

Sanat, insanlık tarihinin bir parçası, bunun yanı sıra duygu ve düşüncelerimizi anlatmak için bir araç olmuş, yaşadığımız çevreyi iyi gözlemlemeyi, yaşantımızı anlamlı kılmıştır. Sanat öncü ve aydınlık bireylerin yetişmesinde nesillerin birbirlerine olan bağlılığını ve devamlılığını sürdürmesi açısından önemlidir. İnsan olarak yaşadığımız çevrenin estetik özelliklerini, görsel iletişimimizin güçlenmesini sağlayan araçlardan biridir sanat.

Çevremize baktığımızda hemen hemen her şeyde bir tasarım ve estetik gözlemleriz. Duvarda asılı tablodan, parktaki heykeller, bir tekstil tasarımcısının masa örtüsü, perde gibi pek çok sayılabilecek uygulamalar hep bir hayal gücünden meydana getirilmiştir. Yalnızca eğitim aracıyla sanat ve tasarım uygulamaları bireylerde geliştirilebilir. Görsel Sanatlar dersi, donanımlı ve nitelikli insan yetiştirmede önemli rol üstlenmektedir. Ancak görsel sanatlar ve müzik gibi derslere fazla önem verilmediğini görürüz. Tabi bu derslerin belki sadece “yetenekli çocukların” ortaya çıkarılması anlayışının bir gereği gibi algılanması sonucu yeterince ilgi görmemektedir. Bu alanda eğitim veren öğretmen ve eğitimcilerin varlığı da gerçek öneminin anlaşılmasını da engellemektedir.

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında bulunan ve dersin içeriğini üç farklı öğrenme alanına ayrılmasıdır. Bunlar; görsel iletişim ve biçimlendirme, kültürel miras, sanat eleştirisi ve estetik. Bu öğrenme alanlarından biri olan “ görsel iletişim-biçimlendirme” öğrenme alanının temel amacı, gözümüzle görerek nesnelere ve yaşadığımız çevreyle iletişim kurmak, karşımızdaki nesnelere biçimleri hakkında fikir sahibi olmak, hepsinden öte, bu unsurlarla birlikte görsel sanat zevki, sanattan anlayan, sanatı seven nitelikli birey kazandırmaktır. Bu öğrenme alanına yönelik genel görüşlerin neler olduğu, uygulama aşamasında neler yaptıkları karşılaştıkları varsa zorlukları ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde birçok kişinin katkısı ve emeği olmuştur. Bu araştırmanın her aşamasında akademik katkısının ve desteğinin yanı sıra manevi olarak desteğini de hiç esirgemeyen çok değerli tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Nurettin şAHİN'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Araştırmanın yapılması sırasında görüşlerinden ziyadesiyle faydalandığım Sayın Yard. Doç. Dr. Güzin AYRANCIOğLU'na sonsuz teşekkür ederim.

Görev yaptığım Elmadağ Yaşar Doğu Ortaokulu Müdürü Sadullah SARI başta olmak üzere okuldaki öğretmen arkadaşlarımla anket çalışmalarında bana karşı gösterdikleri sabır ve yardımları için çok teşekkür ederim.

Cesaretimin kırıldığı noktalarda bana destek olan, son gözden geçirmeyi yapan eşim Dr. Erhan CANIKOğLU'na, bu süreçte kendilerine yeteri kadar zaman ayıramadığım çocuklarıma ve her zaman varlığından güç aldığım anneme teşekkür ederim.

Gamze CANIKOğLU
Ankara, Aralık-2016

**GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ
“GÖRSEL İLETİŞİM-BİÇİMLENDİRME” ÖĞRENME ALANININ
UYGULANMASINDA ORTAOKUL GÖRSEL SANATLAR
ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Gamze Canikoğlu

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ağustos, 2016

ÖZ

Bu alışma, Görsel Sanatlar Dersi ğretim Programı’ndaki Görsel İletişim-Biçimlendirme ğrenme Alanı’nın ortaokul (5-6-7-8.sınıf) ğrencileri için dengeli ve faydalı bir öğrenme erevesi sunduğunu ileri sürmektedir. Ders müfredatı görsel iletişim ve biçimlendirme konularını kapsadığı için konu ele alınırken özellikle bu iki başlık üzerinde durulmuştur. Ankara ili Elmadağ ilçesinde ortaokullarda görev yapan tüm görsel sanatlar öğretmenleriyle düzenlenen mülakat ve anket çalışmanın ana bölümünü oluşturmaktadır. Araştırmada sanat farklı boyutlarıyla incelenmiş, uygulama yönü ele alınmıştır. Görüşme yapılan ğretmenler Görsel İletişim-Biçimlendirme ğrenme Alanını, kapsamlı ve ayrıntılı olması sebebiyle, sadece uygulama açısından değil, sanatın farklı boyutlarını ele almasından dolayı da faydalı bulmuşlardır. Öğretmenlerin yarısı konu ve içerik açısından yapılan yeniliklerin öğrencilerin kişisel gelişiminin yanısıra sanata bakış açılarının gelişmesine fayda sağlayacağını söylemişlerdir. Araştırmada programın öğrencilere çok yönlü düşünme yeteneği edinme, yorum yapabilme ve kendini ifade edebilme bakımından fayda sağlayacağı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Sanat, Görsel Sanatlar, Görsel Sanatlar ğretim Programı, Görsel İletişim, Biçimlendirme

Sayfa Adedi :105

Danışman : Yrd. Do. Dr. Nurettin şahin

**THE VIEWS OF SECONDARY SCHOOL VISUAL ARTS TEACHERS
ON THE APPLICATION OF “VISUAL COMMUNICATION AND
FORMATTING” METHODS ON THE VISUAL ARTS LEARNING
PROGRAM**

Gamze Canikoğlu

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

August, 2016

ABSTRACT

This thesis argues that Visual Communication and Formatting Methods on the Visual Arts Learning Program has provided a well balanced and useful framework for the secondary school students (5-6-7-8th grade). As the new course syllabus included visual communication and formatting issues, the study has mostly focused on both of these themes. Interviews&surveys conducted with the secondary school visual arts teachers working at Elmadağ, Ankara has formed main part of the thesis. During the research different aspects of the art including practical sides have been studied. The interviewees found Visual Communication and Formatting Methods as useful since it covered different aspects of the art and thus provided more detailed and rich content. Half of the interviewees asserted that thematic and contextual change contributed to the students' personal development and their view of art. It has also been established that new program helped students to acquire multidirectional thinking ability as well as improving their interpretation and expression capabilities.

Key Words : Art, Visual Arts, Learning Programs for Visual Arts, Visual Communication, Formatting

Pages : 105

Supervisor : Yrd. Doç. Dr. Nurettin ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ.....	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	2
1.1.1.Alt Problemler.....	2
1.2.Araştırmanın Amacı.....	3
1.3.Araştırmanın Önemi.....	3
1.4.Varsayımlar (Sayıtlar).....	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1.Sanat Eğitimi.....	5
2.1.1.Sanat Eğitiminin Önemi ve Gerekliliği.....	7
2.1.2.Ortaokulda Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Dersi.....	9
2.1.3.İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı.....	15
2.1.4.Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Genel Özellikleri.....	16
2.1.5.Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları.....	18
2.1.6.Görsel Sanatlar Dersinin Temel İlkeleri.....	20
2.1.7.Öğrencilere Kazandırılacak Temel Beceriler.....	20
2.1.8.Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları.....	21
2.1.8.1.Görsel İletişim ve Biçimlendirme.....	22
2.1.8.2.Kültürel Miras.....	25
2.1.8.3.Sanat Eleştirisi ve Estetik.....	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	29
3.GÖRSEL İLETİŞİM VE BİÇİMLENDİRME.....	29
3.1.Görsel Sanat Elemanları.....	31
3.1.1.Renk.....	31
3.1.2. Çizgi	35
3.1.3. Biçim ve Form	39
3.1.4. Doku	40
3.1.4.1. Deri ve Dokunma Duyuları	42
3.1.4.2. Dokuların Sınıflandırılması	43
3.1.4.3. Dokunun Algılanması	44
3.1.4.4. Doku Oluşturma	44
3.1.4.5. Doku-Uzaklık İlişkisi.....	44
3.1.5. Mekan / Uzam	45
3.1.6. Sanatsal Düzenleme İlkeleri	45
3.1.6.1.Ritim	45
3.1.6.2. Denge	47
3.1.6.3. Oran-Orantı	48
3.1.6.4. Vurgu	51
3.1.6.5.Birlik/Bütünlük.....	52
3.1.6.6.Hareket	53
3.1.6.7.Zıtlık	54
3.1.6.8.Işık-Gölge	55
3.1.7. Yöntem ve Teknikler.....	57
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	59
4.YÖNTEM	59
4.1. Araştırmanın Evreni	59
4.2. Araştırmanın Örnekleme	59
4.3. Veri Toplama ve Veri Analiz Teknikleri.....	60
4.3.1. Görüşme Formunun Hazırlanması	60
4.3.2. Görüşmelerin Yapılması	60
4.4. Veri Analiz Teknikleri	61
BEŞİNCİ BÖLÜM	63
5.BULGULAR	63

5.1.Öğretmenlerle Yapılan Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Sonuçları.....	63
5.1.1.Görsel Sanatlar Dersi Programına İlişkin Görüşleri	63
5.1.2.Görsel İletişim-Biçimlendirme Öğrenme Alanına İlişkin Görüşleri.....	64
5.1.3.Sanatsal Düzenleme Öğelerine Yönelik Görüşleri.....	65
5.1.4.Sanatsal Düzenleme İlkelerine Yönelik Görüşleri.....	65
5.1.5.Görsel İletişim-Biçimlendirme Öğrenme Alanına Yönelik Yaptırdıkları uygulamalar.....	65
5.1.6. Görsel İletişim-Biçimlendirme Öğrenme Alanına Yönelik Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar.....	66
5.1.7. Görsel İletişim-Biçimlendirme Öğrenme Alanına Yönelik Uygulamada Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri	66
5.2.Anket Analizi	67
5.2.1.Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşler..	67
5.2.2.Görsel İletişim-Biçimlendirme Öğrenme Alanına İlişkin Görüşler.....	68
5.2.3.Görsel Sanat Öğelerinin Değerlendirilmesi.....	69
5.2.4.Sanatsal Düzenleme İlkelerinin Değerlendirilmesi.....	69
5.2.5.Sanatsal Düzenleme Öğelerine Yönelik Yapılan Uygulamalar.....	71
5.2.6.Görsel Sanatlar Tasarım İlkelerine Yönelik Yapılan Uygulamalar.....	72
5.2.7.Sanatsal Düzenleme İlkelerinin Değerlendirilmesi.....	74
5.2.8.Öğrenme Alanında Yapılan Uygulamaların Değerlendirilmesi.....	75
5.2.9.Öğrenme Alanını Uygulamada Sorunların Değerlendirilmesi.....	77
5.2.10.Sorunlara İlişkin Çözüm Önerilerinin Değerlendirilmesi.....	79
ALTINCI BÖLÜM	82
6.SONUÇ VE ÖNERİLER	82
6.1.Sonuçlar.....	82
6.2.Öneriler	84
6.2.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler	85
6.2.2.Yapılacak Araştırmaya Yönelik Öneriler	85
KAYNAKÇA.....	86
EKLER	95

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Ortaokul Görsel Sanatlar Öğretmenleri ile yapılan görüşmeler.....	61
Tablo 2. Görüşülen Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin yaş ortalamaları, mesleki deneyimleri, eğitim durumları.....	62
Tablo 3. Ortaokul Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar dersi öğretim programına ilişkin görüşleri.....	67
Tablo 4. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel İletişim ve Biçimlendirme öğrenme alanları ile ilgili değerlendirmeleri.....	68
Tablo 5. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel İletişim-Biçimlendirme alanındaki görsel sanat öğelerine ilişkin görüşleri.....	69
Tablo 6. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel İletişim-Biçimlendirme alanındaki sanatsal düzenleme ilkelerine ilişkin görüşleri.....	70
Tablo 7. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin sanatsal düzenleme öğelerine yönelik derste yaptıkları uygulamalar.....	71
Tablo 8. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Tasarım İlkelerine yönelik derste yaptıkları uygulamalar.....	72
Tablo 9. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin sanatsal düzenleme ilkelerini değerlendirmesi.....	74
Tablo 10. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin sanatsal düzenleme ilkelerine yönelik derste yaptıkları uygulamaların değerlendirilmesi.....	75
Tablo 11. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel İletişim-Biçimlendirme alanında karşılaştıkları sorunlar.....	77
Tablo 12. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel İletişim-Biçimlendirme alanında uygulamada karşılaştıkları sorunlara çözüm yönelik önerileri.....	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. <i>Renk Tablosu</i>	34
Şekil 2. <i>Çizgi Çalışması</i>	38
Şekil 3. <i>Çizginin Yoğun Kullanımı</i>	39
Şekil 4. <i>Dokunun tabiat ürünlerine kattığı zenginlik</i>	42
Şekil 5. <i>Oran-Orantı</i>	50

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bireyin eğitimi; bir mesleği edinmeden önce, mesleği uygularken ve meslek sonrası aldığı eğitim olarak sıralanabilir. Bu tarz bir eğitim, onun doğumundan ölümüne kadar sürer. Buna “yaşam boyu eğitim” denilebilir. “Yaşam boyu sanat eğitimi, sadece örgün eğitimle değil aynı zamanda sergiler, müzeler, kitap, dergi, yayın ve her türlü görsel-işitsel iletişim araçları ile desteklenmesi gerekmektedir” (Alakuş, 2002, s.154).

Türkiye’de son zamanlarda artan nitelikli eğitim talebini karşılamak ve geleceğin şartlarına uygun bireyler yetiştirmek, hem şimdiki Türk Eğitim Sisteminin hem de sivil toplum kuruluşlarının görevleri arasındadır. Bireyin geleceğe hazırlanmasında, her ne kadar genel eğitimin, yani geniş anlamıyla bilinen eğitimin payı olsa da, formal eğitimin ağırlığı daha fazladır. Çünkü genel eğitim bireyin yaşantısında doğal bir süreç içerisinde gerçekleşirken formal eğitim planlı hareket etmeyi zorunlu kılar. Bu durum bireyin istenilen kazanımları elde etmesinde en etkili sistemlerden birini oluşturur (Mercin, 2006, s.1).

Günümüz eğitiminin temel görevlerinden biri de; hem çağın gereklerine uygun, üretken ve yaratıcı insanlar hem de gelecekte dokunduğu biçimlendirdiği değişik malzemelerle dünyasını güzelleştirecek yaşantı zenginliği sayesinde çok daha iyi bir yer olması yönünde çalışacak insanlar yetiştirmektir. Diğer bir deyişle, bireylerin yalnızca akıl varlığı olarak değil; düşünsel, algısal ve duygusal açılardan bir bütün olarak geliştirilmesi anlayışı ön plana çıkmaktadır (Türkkan, 2008, s.3).

Bireyin başta kendisini ve ardından içinde yaşadığı doğal ve kültürel çevreyi tanıma zorunda olduğu bilinmelidir. İnsan, doğa ile her an yüz yüzedir ve yüz yüze kaldığı bu dünyayı anlamak için tüm güçlerini kullanırken kendi kültürel, bilimsel ve teknolojik

evrenini de oluşturmak çabası içindedir. Nesnelere arasındaki düzen ya da düzensizlik ilişkilerinin titizlikle araştırılmasına duyarlı, özgün ve seçici tavır gerektiren sanat, bu anlamda bireye küçümsenemeyecek katkısı olabilir bu da “sanat eğitimidir”.

1.1.Problem Durumu

Yaşadığımız çağda yaratıcı olan ve üreten insanlar yetiştirmenin önemi gün geçtikçe daha da artmaktadır. İnsanların bilgileri sadece tüketen insanlar olmadan, bilgiyi üretebilen, yaratıcı olabilen insanlar olmalıdır. Toplumlar üretkenlikleri ve yaratıcılıkları ile gelişmektedir. Böylece başkalarının gölgelerinden de kurtulmuş olmaktadır. Ve kendi kişiliklerini ortaya koyarak saygınlık kazanmaktadırlar. Böylece günümüzdeki eğitimin temel görevlerinden biri, çağın gereklerine uygun, yaratıcı ve üretken insanları yetiştirerek geleceğin dünyasını güzelleştiren daha iyi bir yer olması için çalışan duyarlı insanlar yetiştirilebilmektedir.

Günümüzde toplumumuzun gereksinimlerini bu niteliklerine sahip insanlar yetiştirmek için bilgileri ve değerleri yineleyen bir döngüde kullanan şahısların yerine, çoğulcu yaşamdaki farklı ilişkileri anlamlandıran, yeni düşüncelere her zaman açık olan, düşünce üreten, sorgulayıcı, araştırmacı şahısların topluma kazandırılması gereklidir. Başka bir ifadeyle bireylerin sadece akıl varlıklarıyla değil algısal, düşünsel ve duygular açılarından da bir bütünlük içinde geliştirilmesi anlayışı ön plana çıkmaktadır (Türkkan, 2008, s.3).

Eğitim kurumlarının asıl amaçlarından biri de, yaratıcı ve yapıcı toplumlar yaratabilmektir. Yaratıcılık her alanda özgün, yeni, işe yarar yeni buluşlar ve yeni fikirlerin ortaya atılmasıdır. Yapılan araştırmalara göre, yaratıcılığın geliştirilmesi için bilim, sanat ve teknoloji birbirini tamamlamaktadır (Çakır, 2003, s.13).

Eğitim sisteminde, bireylerin çevrelerini daha iyi görebilmesini sağlayarak yaşadığı toplum ve dış dünya ile bağlantı kurmasına, çevreye duyarlılığını estetik açıdan değerlendirmesine, üretici ve yaratıcı olmasını sağlayan alanlardan biri ise “sanat eğitimi” alanıdır.

1.1.1.Alt Problemler

Araştırmanın genel problemi doğrultusunda aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranacaktır;

1. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar dersi programına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Görsel Sanatlar öğretmenlerinin görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanına yönelik görüşleri nelerdir?
3. Görsel Sanatlar öğretmenlerinin sanatsal düzenleme öğelerine (sanat elemanları) yönelik görüşleri nelerdir?
4. Görsel Sanatlar öğretmenlerinin sanatsal düzenleme ilkelerine (tasarım) yönelik görüşleri nelerdir?
5. Görsel Sanatlar öğretmenlerinin Görsel İletişim ve Biçimlendirme öğrenme alanına yönelik yaptıkları uygulamalar nelerdir?
6. Görsel Sanatlar öğretmenlerinin Görsel Sanatlar dersi öğretim programında uygulamalarda karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada amaç; Görsel Sanatlar dersi programındaki öğrenme alanlarından olan “Görsel İletişim ve Biçimlendirme” öğrenme alanının uygulanması ile ilgili görsel sanatlar dersi eğitimini veren öğretmenlerin görüşlerini belirlemek, bu öğrenme alanına yönelik uygulamalarda neler yaptıkları, ne tür zorluklarla karşılaştıklarını ortaya koymaktır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Yapılan alan taramasında konuyla ilgili kaynakların fazla olması, görsel sanatlar dersi programındaki öğrenme alanlarında “Görsel İletişim ve Biçimlendirme” uygulanması, kazandırdıkları, hayatımızdaki yeri ve önemi ile ilgili başka bir araştırma olan İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki “ Görsel Sanat Kültürü” Öğrenme Alanının Uygulanması şeklinde benzer bir araştırmaya da rastlanılmıştır.

Bu nedenle yapılması planlanan araştırma ortaokul öğrencilerine verilen görsel sanatlar dersi programına katılan ortaokul görsel sanatlar öğretmenlerinin öğretim programının içinde yer alan öğrenme alanlarının uygulanmasındaki görüşleri vurgulanmak istenmiştir. Araştırmaya katılan 10 Ortaokul Görsel sanatları dersi öğretmenin görüşlerine göre tespit yapılarak bundan sonraki yapılacak olan araştırmalara temel oluşturacaktır.

1.4.Varsayımlar (Sayıtlar)

Bu araştırmanın temelinde aşağıdaki varsayımlar yer almaktadır:

1. Görsel sanatlar dersi eğitim programının öğretim şekli ve yaşanan zorlukların araştırılması bu konuda yapılacak olan araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.
2. Ankete cevap veren örneklem grubunun samimi oldukları kabul edilmektedir.
3. Bulguların geçerliliği anketin geri dönüş oranına bağlıdır.

1.1.Sınırlılıklar

1. Bu araştırmada, görsel sanatlar, sanat eğitimi programı ile ilgili makaleler, kitaplar ile sınırlıdır. 2. Araştırmada ankete katılanların görüşleri ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Sanat Eğitimi

Ünlü sanat tarihçisi Herbert Read'e göre sanat, hoşâ giden biçimleri yansıtma çabasıdır. Bu biçimler güzellik duygusunu okşayan ve duygular arasındaki bağlantıların birliğı ve ahengi şeklinde ifade edilir. Read, sanat kelimesini daha çok görsellik ya da plastik sanatlarına bağlamış, musiki ve edebiyat sanatlarını da içine alan bütün sanatları kapsayan geniş bir tanımda anlatılmasını savunmuştur (Read, 1960, s.21-22). Sanat anlatım aracıdır; dilin ifadesinde nasıl kağıt, mürekkep ve baskı makinesi vb. kullanılıyorsa, sanat da kendi malzemeleriyle mesajlar vermektedir. Başlıca sanat faaliyetlerinin tümü bir şeyler anlatmaya çabalamaktadır. Sanat bir bilgi tarzıdır; sanat dünyası, felsefe veya bilim dünyasındaki bilgiler kadar önemlidir ve insana yararlı bilgiler sunmaktadır. Diğer bilgi tarzlarıyla karşılaştırdığımızda böyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Yalnız insanın çevresini anlamasıyla, bu bilgilerin insanlık tarihinde tuttuğı yerler diğerler alanlara göre bambaşka olmaktadır (Read, 1981, s.8).

Bütün sanatları ve bu sanatların birbirleriyle ilişkilerini düşünsel olarak, sanatçı, izleyici, kültür ve eğitim, toplum bağlamında inceleyen kuramsal çalışmalara "Güzel Sanatlar Eğitimi" denilmektedir. Görsel sanatlar, heykel, resim, grafik sanatları, mimarlık, uygulamalı sanatlar, endüstri tasarımları, sinematografi, moda tasarımı, tekstil, bilgisayar, seramik sanatı gibi geniş alanları kapsamaktadır. Bu alanların bütünü ile ilgili okul öncesi eğitimden, yükseköğretime kadar her aşamada sanat eğitimi ve öğretimiyle ilgili kavramsal ve uygulamalı çalışmalara "Görsel Sanatlar Eğitimi" veya sadece "Sanat Eğitimi" diyebiliriz. Edebiyat, müzik, tiyatro, bale, opera gibi sanat dallarıyla ilgili eğitimler ve

öğretimler, bale eğitimi, müzik eğitimi gibi tanımlamaktadır (Kırıçoğlu, 2002, s.2). Dar anlamdaki sanat eğitimi ise okullardaki Resim-İş derslerini tanımlamaktadır. Sadece yetişkinlerin değil yetişmekte olanların genel eğitim süreçlerini de içine almaktadır (San, 1983, s.19). Sanat eğitiminin tanımı, okullarda çocukların kendilerini farklı şekillerde ifade edecekleri ifade tarzlarının tümünü kapsamaktadır (resim, dram, müzik, tiyatro, vb.). Okullarda bütün bu derslerin içerikleri ve işleyişleri amaca yönelik şekilde uygulanmalıdır. İlköğretimde ve ortaöğretimde okutulurken resim dersleri incelendiğinde, dersin amacına uygun çözülemeyen çok fazla sorunun olduğu görülmektedir. Bu sorunlardan bazıları çözüm bulunurken bazıları daha geriye gitmektedir. Görsel Sanatlar derslerinde grafik, heykel, tekstil, seramik gibi farklı sanat dalları ile ilgili çalışmalar yaptırılmaktadır. Buna rağmen ders, başlangıçta Görsel Sanatlar dersi olarak adlandırılmıştır. 2005 yılında ilköğretim programı, çalışmalarında dersin adlandırılması ve içeriğin yeniden yapılandırılmasına gidilmiştir. Böylece Görsel Sanatlar dersi ilköğretimde “Görsel Sanatlar” şeklinde adlandırılmıştır. Programda görsel sanatların yanında “Sanat Etkinlikleri”, “Teknoloji ve Tasarım” dersleri de bulunmaktadır. Görsel Sanatlar dersi 1.,2.,3., sınıflarında iki ders saati, 4.,5.,6.,7.,8. Sınıflarda ise bir ders saati olmuştur. Dersin öğretim programı “Yapılandırmacı Yaklaşım” üzerine kurulmuştur. Ders, “Görsel Sanatlar Kültür”, “Görsel Sanatlar Biçimlendirme” ve “Müze Bilinci” öğrenme alanlarını içermektedir (MEB, 2013, s.2).

Anadolu Liseleri ve Genel Liselerde Fen Bilimleri, Türkçe, Matematik, Sosyal Bilimler ve Yabancı Dil zorunlu, Görsel Sanatlar dersi ise seçmeli olup 2 saat uygulanmaktaydı. 2010 yılından itibaren adı “Görsel Sanatlar” olarak değiştirilen seçmeli dersin saati bir ders saatine düşürülmüştür. Bu dersin programda zorunlu ders olarak verilmesi gerekli iken ders saati azaltılmıştır. Gençlerin ve çocukların yetişme süreçlerinde; beynin sol yarım kürelerinin aktif durumda olması düşünme biçimlerine (Fen dersleri ve Matematik) ağırlık verilen okullarda, gençlerin ve çocukların yetişmesinde, hangi alanlarda olursa olsun ilerlemelerine ve yaratıcılıklarının gelişmesinde yeterli olmamaktadır. Okul programlarında, Fen ve Matematik dersleri kadar sanat dersleri de amacına yönelik içerikte ve ders saatinde zorunlu ders olarak verilmektedir. Eğitim döneminde beynin sağ yarım kürelerini aktifleştiren ve geliştiren, sözel olmayan, somut ve sezgisel düşünce biçiminde de yer verilmelidir. Böylece okul programları, her alanda, yaratıcı bireyler yetişmesini sağlayacaktır.

Görsel Sanatlar derslerinde henüz çözülemeyen, ders saatleri, program içerikleri, atölye ve malzeme eksiklikleri gibi önemli problemler yaşanmaktadır. İlköğretim 1. kademedeki Görsel Sanatlar dersleri branş öğretmenleri tarafından okutulmamaktadır. Ortaöğretimde ise seçmeli ders olduğundan seçilmeme riski bulunmaktadır. Bu bağlamda sanat eğitiminin önemi ve gerekliliği bir kez daha vurgulanarak problemlerin çözümlerinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.1.1.Sanat Eğitiminin Önemi ve Gerekliliği

Eğitimin amacı kalıplaşmış bilgilerle insan beynini doldurmak değil, insanı olgunlaştırıp geliştirmektir. Eğitim öncelikli olarak bir bilgi birikimi olarak görülse de birinci derecede idealizm söz konusudur. Eğitimin amaçlarının gerçekleşmesi büyük ölçüde öğretmenin nitelikli olarak yetişmesi ile orantılıdır. İster sanat eğitimcisi ister branş eğitimcisi olsun, nitelikli öğretmen yetişmesinde ana okulundan itibaren sanat eğitiminin kaçınılmaz katkısı vardır. Biz buna yaratıcılık eğitimi de diyebiliriz. Bireylerde kişiliğin oluşması, güven duygusu kazanılması ve yaratıcı olup sorunlar karşısında pratik çözümler getirebilme yeteneği elde edilmesi ancak sanat eğitimi ile mümkün olacaktır (Kavuran, 2002, s. 399-400).

Sanat eğitimi yeterli düzeyde verilemezken, sanat eğitiminin önemi her geçen gün daha çok anlaşılmaktadır. Değişen yaşam koşulları ve teknolojik yenilikler sanat eğitime olan ihtiyacı farklı şekillerle ortaya çıkarmaktadır (Ayaydın, 2013, s.1).

Burada nitelikli insan yapıcı, yaratıcı, estetik duygusu gelişmiş, duyarlı ve kültürlüdür. Bu durum sanat eğitimini, eğitim sisteminin bir parçası olarak görmek gerekir. Zaten sanat kendi iç disiplininde bu değerleri taşır, dolayısıyla bilinçli bir şekilde sanat eğitiminin bireyleri bu yönde geliştirme çabası vardır. San'ın sanat eğitiminin amacını açıkladığı şu görüşleri son derece önem taşımaktadır: “Sanat eğitiminin amacı sanat için eğitimidir, belirli bir dalda uğraşan bir sanatçıyı yetiştirmek değildir. Sanatçı eğitimci ve uygulayıcıdır. Bütün çağlarda sanatçılar, kendini ve toplumu yansıtmayı, eğitimciler ise bunu toplumun adına kullanmayı hedeflemiştir” (San, 2008, s.23).

Sanat eğitimi düzenli eğitim içinde yer alarak çocukta izlenim, algılama, gözlem, araştırma, bellek, buluş, düşünme, değerlendirme gibi duyu ve duyumlardan başlayarak tüm duygusal ve düşünsel süreçlerini çalıştırarak, görsel alanda ya da müzik, dans drama/tiyatro, edebiyat gibi alanlar da düşünüldüğünde maddeyle, sesle, bedenle, sözlerle

iletişim içine girmesi, yeni düzenlemeler, biçimlendirmelerle bir takım formlara ulaşması sürecinden oluşur (San, 2010, s.25-36).

Burada sanat eğitiminin gerekliliği de karşımıza çıkmaktadır. Toplumların çeşitli alanlarda başarılı bireyler yetiştirmesinde sanat eğitiminin gerekliliği söz konusudur. Düşünsel temelleri oluşmamış bir eğitim alanında ne kadar başarılı olunabileceği açıktır. “Kabul etmek gerekir ki, uzmanların ve yöneticilerin, sanat derslerinin bilgilenme ve deneyim kazanma için en etkili araç olduğuna ve görsel yetiye sahip olmadan üretken düşünmenin hiçbir alanda kesinlikle mümkün olamayacağına kesin olarak inanmadıkları sürece öğretim planlarında sanata önemli bir yer vermeye hiç hakları olmamalıdır (Genç ve Sipahioğlu, 1990, s.48).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi sanat eğitimi gerek bireysel gerek toplumsal yaşamda ne kadar gerekli olup olmadığının irdelenmesi sanat eğitimi üzerine yapılacak tartışmanın ön koşulu olmaktadır. Başka bir deyişle sanat eğitiminin gerekliliğini ortaya koyan düşünceler bu gerekliliğin de düşünsel zeminini oluşturmalıdır.

Bacon (1982:180), “İnsan kafasının uygun bir öğrenim yardımıyla giderilemeyecek eksikliği yoktur” der. İşte sanat bu eksikliklerden çoğunu gideren öğrenme biçimlerinden birisidir. Öğrenme bilgiye duyulan ihtiyaçtan doğar ve bireyin bilgiyle donanma isteğidir. Sürekli kendini geliştirmek ve yaşamla arasında denge kurmak için mücadele eden birey açısından önemli olan yaşamın manasını ortaya çıkarmaktır. Bir bakıma “aklın ve duyguların” sistemini bilme ve anlama isteğidir. Devamlı kendini geliştirme toplumsallaşma ve aynı zaman da dünyayı tanıyıp değiştirebilme isteğidir (Çetin, 2002, s. 205).

Yaşadığımız dünyada ve toplumsal çevrede meydana gelen olaylarla nesnelere arasındaki ilişkileri duyu organlarımız vasıtasıyla algılayarak beynimizde değerlendirir ve bunlara bir anlam yüklemeye çalışırız. Yaşama ve dünyaya ilişkin deneyimlerimiz ve donanımlarımızın altında algı süreçlerinin önemli bir katkısı vardır. Görsel sanatlar eğitiminin ana unsuru olan algının anlamı gözle düşünmektir (Genç ve Sipahioğlu,1990, s.44).

“Sanat eğitimi çocuğa, gence özgür anlatım olanağı sağlar” dendiğinde sanat eğitiminin amacını belirleyen çocuk ve çocuğun gereksinimleridir. Yaratıcı davranışın geliştirilmesinde etmen eğitim ve eğitimin gereksinimleridir. Dengeli kişi ve dolayısıyla dengeli toplum oluşturulmasında toplumsal gereksinimler amaç belirlemede baskın rol oynar (Kırışlıoğlu,1991, s.51).

İnsanoğlu doğadaki varlıkları hazır bir şekilde bulur, oysa sanat yapıtı özel bir çaba ve etkinlik gerektirmektedir. Sanatsal yapıt, düş ile gerçek başka bir deyimle imgelem ile nesnelar arasında kurulan bağdır (Erbay, 2003, s.5). Sanatsal çabanın sonucu olan duyarlı ve seçici tavır, nesnelar ve olaylar arasında gelişen düzen ilişkilerini titiz bir gözlemlerle araştırmayı zorunlu kılar. Birleştirebilmek için ayrıştırabilmek, ayrıştırabilmek için de tanımak gerekir. Bu nedenle yaratıcı sanatsal faaliyetlere katılan kişiler, kendilerini ifade edebilme, gelişmiş duygusal denge ve pratik zekaya sahip olma, konsantre olabilme yeteneğini, sabırlı davranma, disipline olma, sanatta yapılanı takdir etme alışkanlıklarını kazanırlar (Genç ve Sipahioğlu, 1990, s.4; Erbay, 2013, s.5).

Dünyanın pek çok yerinde siyaset, ekonomi, kitle iletişim, eğitim alanları ile birlikte teknoloji alanında hızla ilerleme kaydedilmektedir. Hassas dengeler içinde sanatın rolü ve insan hayatındaki etkisi yaygın bir şekilde hissedilmektedir. Sanatın insanları birbirine yaklaştırma gücü, farklılıkları anlayışla karşılama, bireyselliklerin zenginliği gibi unsurlar için gereklidir. Sanatın anlaşılması için sanat eğitiminin çağdaş insan hayatında yer alması bir zorunluluktur (Erbay, 2013, s.6).

Erbay'ın belirttiği gibi sanat eğitimi el, göz, beyin koordinasyonu ile gerçekleşir. Kişiye bakmanın yanında görmeyi öğretir. Sanat eğitimi, topluma, sanatçı yetiştirme, sanatın anlaşılmasını sağlama, sanat yöntemlerini geliştirme, sanat endüstrisine katkı sağlama, geleneksel ve estetik değerlere sahip çıkma, genel eğitime destek olur. Kişilerin etrafındaki estetik kıymetli olan, anlamlı eşyalar bulundurma zevkine de katkı sağlar. Sanat eğitimi ve sanat üretimi ile tanışmanın farklı yolları vardır. Sanat zevki yaparak veya üretilmiş sanat yapıtlarını izleyerek görsel algı gelişir. Yeni bir sanat yapıtı ortaya koyarak veya üretilmiş sanat yapıtlarını izleyerek gelişme sağlanır.

Sanat eğitimi içinde yaşadığımız topluma yaratıcı, üretici, eleştirel, duyarlı, bilinçli, sanatı seven ve anlayan bireyler kazandırmaya katkı sağladığı için önemli ve gereklidir. Özetle, sanat eğitimi olmadan toplumların ihtiyacı olan iyi gören, etik değerlere sahip, özgün düşünebilen, hayal gücü gelişmiş, duyarlı, disiplinli kısacası nitelikli insan yetiştirmek için hepsinden önemlisi kendisini aşmak isteyen herkese sanat eğitimi gereklidir.

2.1.2.Ortaokul'da Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Dersi

“Sanat eğitimi; var olan, yapıcı, yaratıcı, yorumlayıcı, yetenekleri uyandıran, geliştiren, bireyin kendini değerlendirmesi ve kendini tanınması yönünde bilinçlenmesini

sağlayabilmek gibi önemli hedeflere varmada yardımcı olan bir alandır” (Şahin ve Yağcı, 2004, s.274).

İlköğretim çok fazla amaca hizmet etmektedir. Bu amaçlardan biri öğrenciye temel bilişsel beceriyi kazandırmak, diğeri ise öğrencinin toplum içinde etkili şekilde işlevde bulunabilmesi için gereken becerileri ve tutumları geliştirmektir. Bu bağlamda ilköğretim, uluslaşma çabasına da katkıda bulunur. Böylece, ilköğretim çocuklara toplumun amaçlarını, değerlerini ve sembollerini kazandırarak onların genel bir değerler sistemi edinmelerini sağlar (Fidan ve Baykul, 1991, aktaran Yükselgün 2010, s.9). Bu yönüyle ortaokul ise bireyleri yetişkin oldukları zaman alacakları sosyal ve kültürel görevleri için hazırlayan, bu görevleri için temel bilgi ve beceriler kazandıran bir eğitim basamağıdır (Gültekin, 2008, aktaran Yükselgün, 2010, s.9).

Okuryazar olmayan insanlar sözel bir kültüre aittirler. Bu durumda sadece kendi deneyimleri ve söylentilerden yararlanmaktadırlar. Yazılı kültüre geçenler ise, insanlığın binlerce yıllık deneyiminden yararlanmaktadır. Okuryazarlık gibi beceriden yararlanmamak önemli bir kayıptır. İlköğretimin okuryazarlık yeteneği kazandırması sebebiyle son derece faydalıdır. İlköğretimin bir diğeri önemi üstün yetenekli çocukları ortaya çıkarmasıdır. Çocuğun üstün yeteneğinin belirlenmeye başlandığı dönem ağırlık olarak 6-16 yaşları arasındadır. Belirli alanda üstün yeteneğe sahip olan öğrenciyi bu dönemde tespit etmek ve geliştirmek gerekmektedir. Öğretmenlerin tespiti yapabilmeleri için bilgi ve donanım sahibi olmaları gereklidir.

İlköğretim döneminde bireyde kavramlar oluşmaya başlamaktadır. Türk Dil Kurumuna (1974) göre kavram; bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımıdır. Genel anlamıyla kavram, insanın zihninde anlaşılan, farklı objelerin ve olguların değiştiği ortak özellikleri temsil eden bir bilgi formu veya yapısıdır. Kavram bir sözcükle ifade edilir. Başka bir tanıma göre kavram, benzer nesnelerin, insanların, olayların, fikirlerin ve süreçlerin gruplanmasında kullanılan bir kategori olmaktadır diyebiliriz. Kavramlar ile bireylerin akademik ve entelektüel temelleri atılmaktadır. Bireyler, hayatları boyunca oluşturdukları ve içlerini doldurdukları bu kavramların aracılığı ile düşünürler, araştırırlar ve öğrenirler. Kavramlar olmasa idi dış dünyadaki bütün olayları tek tek hatırlamak ve öğrenmek zorunda olurduk. Örneğin “ağaç” ile ilgili bilgi verebilmek için hayatımız boyunca gördüğümüz ağaçları hatırlamamız ve onların özelliklerini saymamız gerekirdi. Kavramlar bireylerin karmaşık olan algısal yaşantılarını özetler, soyutlaştırarak insanoğlunun bilim, teknoloji, kültür, sanat ve edebiyatı geliştirmesini sağlar. İlköğretimin

başarısı da kavramları ne kadar sağlıklı oluşturmasıyla ölçülebilmektedir. Anlatılmak istenen ezber yapmış, mutlak doğruluğu benimsemiş bilgiler ve kavramlar değildir, bilimsel bilgiler ile oluşturulmuş, değişimlerin etkisiyle değişebilen, akla dayalı bilgiler ve kavramlardır.

Kültürler ve uygarlıklar, insanlar için vardır ve eğitim yoluyla kazandırılmaktadır. Bir toplum nitelikli insanların oranı ölçüsünde nitelikli ve uygar kabul edilmektedir. Bu ise eğitimle sağlanabilir. Eğitim, başka toplumsal kurumların insan girdisiyle sağlandığı için, onların üzerinde liderlik etkisini yarabilmektedir. Bütün kurumlar (hukuk, din, siyaset, sağlık, ekonomi, bilim vb.) da insanlar ve insanlar için vardır. Bu kurumların insan niteliklerini eğitim belirlemektedir. Eğitimle nitelikli ekonomist, nitelikli hukukçu, nitelikli sağlıkçı, nitelikli din görevlisi, nitelikli bilimci sanatçı vs. yetiştirilmektedir. Bunların olması için içinde buldukları kurumların niteliğini yükseltmektedirler. Eğitim ile aldıkları değerleri ve nitelikleri buldukları kurumlara taşımaktadırlar. Sonuç olarak bunların hepsi de yurttaştır, yurttaşların nitelikli oluşu kurumların etkililiğini artırır, yurdun kalkınmasını ve bireyin mutluluğunu sağlamaktadır.

Bunun yanı sıra bireylerin yetenekleri doğrultusunda ve onların gelişim dönemlerinin ilkelerine uygun olarak bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini sağlamak, yaratıcı, etkin ve bağımsız birey olmalarını sağlayacak temel bilgi ve becerileri kazandırmak ilköğretimin amaçları arasında yer almaktadır (Gültekin, 2008, aktaran Yükselgün, 2010, s.9).

Sanat eğitiminin; genel eğitime destek olarak onun içinde ve eğitimin her kademesinde yer alması gerekliliği müfredat ve eğitim sistemi içinde yıllarca tartışılan önemli bir konudur. 19. yy. ortalarına doğru İsviçreli pedagoğ Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827) çizgi, geometrik şekiller ve ölçü kavramlarının sanat ve iş eğitiminde etkin olmasıyla, öğrencinin düşünce, araştırma ve yaratma yeteneğinin gelişeceğini savunmuştur. Sanat eğitimi ile öğrencinin zekâ düzeyini yükselteceği ve genel eğitime fayda sağlayacağı ileri sürülmüştür. Sanat eğitimi, genel ve temel eğitimin içinde değerlendirildiğinden, her ikisinin de birbirine hizmet ettiği görülür (Erbay, 2013, s. 29).

Eğitim sistemi içinde önemli bir yere sahip olan ilköğretim, aynı zamanda sanat eğitiminin bireylere sağladığı kazanımların temellerinin atılması açısından önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de ilköğretim, 10-14 yaş aralığındaki öğretimi kapsayan, tüm vatandaşlar için zorunlu bir eğitim basamağıdır. İlköğretimin zorunlu olması daha geniş kitlelere yayılması ve etkinleşmesi açısından önemli bir öğretim basamağı yapmaktadır. Böylece ilköğretim,

yaratıcı, çalışkan ve üretken bireylerden oluşan, estetik duyguları gelişmiş, sanata önem veren bir toplum oluşturmada gerçekçi ve özel bir yere sahiptir.

Bir sanat tarihçisi ve eleştirmeni olan Herbert Read, sanat eğitimi konusunda uzun yıllar çalışmış, yazılar yazmıştır. Read, 1930’larda çocuk resimlerinden oluşmuş bir sergiyi gezdikten sonra şöyle demiştir: “Sergideki resimlerin bir çoğu sanat derslerinin ne denli estetik kuralı ya da çocuk ruhbilimiyle ilişkisiz olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.” Bu konuda yazmış olduğu yazılar sanatın eğitimde büyük rolü olduğunu savunmuş okullarda aşamalar yapmasına yol açmıştır. Onun çok sık uyguladığı “ Sanat yoluyla eğitim” sözü bütün dünyada sanat eğitimleri tarafından benimsenmiştir (Kehnemuyi, 1995, s.18).

İlköğretim basamağı çocuğun sanatsal gelişim dönemleri açısından, sanat eğitimine ait amaçların kazandırılmasında önemli bir dönemi kapsar. Bireylerin toplumsal varlık olarak gelişmesi bakımından kendilerini ifade etmeleri ve yaratıcılıklarını geliştirmesi büyük önem taşımaktadır (Türkkan, 2008, s.7).

İlköğretim ikinci kademedeki çocuk gerçeği yansıtmaya ihtiyacı hisseder (Buyurgan, 2012, s.56). Bu çağda çocuk coşkulu ve hareketli ruhsal yapısı ile duygusal dünyasının dış etkenlere en açık olduğu dönemi yaşar. Dolayısıyla çocuğun sanat ve estetik eğitiminin en kolay olduğu önemli bir dönemdir. Kendisini evrenin merkezi olarak gören çocuk sanat dersleri, kendisini ifade etme, içinde bulunduğu ortamı tanıma ve keşfetme, kendisinin bir değer olduğunun farkına vararak kişiliğini kanıtlama ortamı demektir. Bu derslerde algılayarak, düşünerek bedensel hareketliliğinde bulunduğu süreç içinde kendisini ifade eder (Adıgüzel ve Taşdemir,1997, aktaran Yükselgün, 2010, s.10).

Yaratıcı sanat eğitimi, sanatsal etkinliklerin gerçekleştirilmesi genellikle öğrenci grupları ve öğretmen kontrolünde özgür ve bağımsız bir ortamda gelişir. Planlı eğitim sürecinde bu böyledir. Ancak gerçek anlamda yaratıcı eğitimin aile içinde başlayıp okul öncesi, ilköğretim ve sonrasında devam eden önemli bir süreci takip eder. Çocuğun yaratıcılığına ilişkin en önemli veriler onların yaptıkları resim ve diğer sanatsal etkinliklerdir. Genel anlamda bu konuya ilişkin gözlemler; spontane (anlık, kendiliğinden) çizdikleri, yurt ve dünya sorunlarına önem verdikleri, macerayı, risk almayı, insanları şaşırtmayı sevmeleri, enerjilerinin yüksek olması, esprili ve hazır cevap olmaları, pratik düşünceleri, sezgilerinin güçlü olması sıralanabilir (Artut, 2013, s.155-156).

Sanat ve çocuk birbirini tamamlayan aynı zamanda çok değişken ve dinamik bir olgudur. Bilgi çağında özgürce düşünen çocuklar özgün, özgün olan çocukta özgür olmaktadır.

Bunun için uygun ortamlardan biri sanat etkinliğidir. Sanatsal güzelliklerden zevk alan, kendi kültürlerini tanıyabilen, çevresi ve sanat eserine estetik gözle bakabilen çocuklar yetiştirmek günümüz eğitim sisteminin içinde sanat eğitiminden beklenen genel istemlerdir. Eğitimin başka bir amacı ise duygusal (bireysel) zekânın işlenerek yararlı hale getirebilmesidir. Sanat eğitimiyle duygusal zekânın, bilimsel tutarlılığı ve sezgisel yaratıcılığın bütünlük içinde somutlaştığı bir alan olmaktadır. Çocuklar sezgisel ve duygusal zekaları ile yaşadığından spontane yapıdadır. Onların anlaşılabilmesi için çaba gerektirmektedir. Bu sebeple çocukların bireysel istekleri ve beklentileri sınır tanımazlar, çok yönlü düşünmeyi, sanat eğitiminde de demokratlaşmayı gerektirdiği kadar özgürlüğü ve özgünlüğü gerektirmektedir. Gerek teknik, gerekse sanat ve estetik bağlamda, bilgi çağında yetişen çocuklar, iletişim araçlarının çeşitliliği çokluğu ve çağdaş entelektüel seviyedeki yeni bilgilendirme kaynaklarının çoğunluğu, bilgiyi kolay erişimin doğal sonuçları olarak özgürlüğün ve özgünlüğün sanat eğitimindeki rolünü vazgeçilmez bir unsur olarak ortaya koymaktadır. Sanat eğitimi alanında yeni yönelimler bu alanın kapsamını genişletmiştir. Eğitimin temel alanı sanat eğitimi çocukların ihtiyaçlarına dayanmaktadır. Sanat eğitimi çocuğun yaratıcılığını geliştiren, çocuğa kendini ifade etme ve çevresini tanıma olanağı veren etkili bir eğitim aracıdır. Sanat eğitim biliminin ışığında, çağın gereksinimlerine göre her aşamada yeniden güncellenmesi gerekir.

Sanat eğitimi duyguları ifade etme imkanı verir. Görsel özellik yaratmada önemli rol oynamalarından hoşnut kalmak, okulun herkese açık alanlarında sergilenerek bu çalışmaların nihai hallerini destekleyen düşünce ve görünümünün niteliğini açıklama ve anlama açısından yardımcı olmaktadır. Böylece öğrencilerin çalışmalarında arka plandaki düşünceyi açıklayan unsurların neler olduğunu fark edebilme şansına sahip oluruz (Clement,1988, s. 89).

Sanat eserleri birçok duyguyu ifade etmede en iyi iletişimdir. Bu duyguları anlayabilmek için de bir sanat eserine bakmamız gerekir. Öğrenciler görsel bir etkinliği yaptıklarında işte bu duygular açığa çıkabilir. Kısaca sanat ürünleri duyguları beslediği için her defasında bir başka keşifle gelişimini desteklemektedir (Grytting, 2000; aktaran Yükselgün, 2010, s. 11).

Bu noktada öğrenciler, öğretmenlerinden kendilerini tatmin edecek gerçek resimleri yapmak için yardım ve desteğe ihtiyaç duyarlar. Öğrencilere kaynak, malzeme sağlama, onlara resimler sayesinde tanımlama yapıp, iletişim kurmaya başlamaları konusunda cesaretlendirerek bakışa odaklanmaya ve bunları kişisel ifade aracı olarak kullanmaya yardımcı olunmalıdır (Clement, 1998, s.111).

Kültür ve uygarlığın sanat yoluyla ölümsüzleştirilmesi; sanatın, halk kültürünün ve günlük yaşamın zengin estetik birikimiyle beslenmesi ve çocuk yaşta sanat sevgisine ve bilincine dönüştürülmesinden geçer (Gökbulut, 2005; aktaran Mercin ve Alakuş, 2007, s.17).

Gürtuna'nın (2003, s.21) belirttiği gibi erken yaşlarda sanat eğitimiyle karşılaşan birey, yaratıcılık gücünü geliştirip estetik bir düzeye getirme şansına sahip olur. Her çocuk tabiatı gereği etkileşim kurabilmek için yaratıcı etkinliklere ihtiyaç duyar. Yaşadığımız toplumda insan ve sanat arasındaki bağlayıcı ilişki ne denli önemli ise çocuğun erken yaşlarda bilinçlendirilmesi o denli önemlidir. Böylece katı yargılara, kesin kararlara sahip olmayan çocuk sanatçının gereksinim duyduğu yaratıcı güce sahiptir.

Sanat eğitiminin insana ait bir gereksinim olduğunu düşünürsek, bireyin tüm ruhsal, kültürel eğitimi, yetenek ve yaratıcılık gücünün geliştirilmesi çabası sanat eğitiminin ve Görsel Sanatlar dersinin önemine açık bir kanıttır. Öğrencinin başta sosyal gelişimi olmak üzere algı ve yeteneklerinin çeşitli araç ve gereçlerle desteklenerek ifade edebilmesini sağlayan disiplinli bir alana ihtiyaç vardır. Görsel Sanatlar dersinin onlara sunacağı estetik kaygı olsun, yapmak bozmak ve yeniden inşa etmek olsun, tüm bunların ötesinde nitelikli ve bilinçli bireyler olmaları açısından önemlidir.

Özsoy'a (2003) göre Görsel Sanatlar eğitimi çözülmek üzere problem icat eder. Yaratıcı düşünceyi anında ve yerinde karar vermeyi, değerlendirmeyi, sonuç almayı geliştirir. Hayal etme alıştırmalarının yapılmasını, kültürel zenginliği keşfederek farklılıkları ortaya koyar. Dünyayı etkilemenin eşsiz özelliklerini ayırt edilmesini sağlar. Algıdaki eşsizliği, bireyselliği besler, geliştirir. Önemli sorunların çok çeşitli yolları olduğunu, yaratıcı düşünceyi, anında ve yerinde karar vermeyi sağlar (Özsoy 2003, aktaran Türe, 2007, s.17).

Görsel Sanatlar dersi öğrencilere sanat bilgisi öğretmesi yanında kişisel özelliklerini ve zihinsel faaliyetlerini geliştirmeye yarayan yegane araç olduğuna dair pek çok kanıt mevcuttur. Öğrencinin disiplinini ve kendine güvenini güçlendirir. Düşünme becerisi beraberinde yaratma ve inşa etmeyi getirir. Aynı zaman da grup çalışması ve dayanışmayı öğretirken beraber bir şeyler kotarmayı öğretir. Öğrencinin görsel sanatlar alanında alacağı eğitim ona hünarlı bir o kadar da nitelik sahibi bir insan olmayı destekler, öğretir. Yine bu derste sanat uygulamalarıyla ilgili teorik bilginin yanında farklı sanat dallarını, sanatçıları ve onlara ait eserleri, tarihte değişik medeniyetlerin yaptığı eserleri tanıyarak da bir bilinç kazanmış olurlar.

Öğrenciler görsel sanatlar dersinde yaratıcı çalışmalarını yaparken bilişsel gelişimlerine katkı sağlamak durumundadırlar. Böylece düşünce gelişimini sağlayarak ortaya koydukları eserleri planlayarak, organize ederek, konu seçerek sunarlar. Çizerken, boyarken iş yaparken çizgi, renk, şekil gibi kavramlarla bir seçim yaparlar. Kısaca fikir üretirler, planlarlar sonunda deneme yaparlar. Örneğin; renkleri karıştırırken etkinliğin sebep-sonuçları arasında bir bağlantı kurarlar. Deneme ve hatalar sonucu bir hareketi ya da etkinliği dengelemeyi öğrenirler (Erişti, 2008, aktaran Yükselgün, 2010, s.13).

Günümüz çoğulcu sanatın anlaşılabilirliği ve toplumsal işlevi, bütüncül bir sanat eğitimiinden geçmektedir. Devlet politikası bağlamında desteklenen ve geliştirilen sanat eğitimi, çağın çoğulcu anlayışının uzağında kalmadan, geçerliliğini yitirmiş didaktik, yöntemsel, temel görüş ve çözümlerin yerine, günün gereksinimlerini karşılayan bir bakış açısıyla ve bunu algılayabilen öğretmenlerle, yaşamsal bir boyuta getirilmelidir. Sanat ve tasarım eğitimindeki değişimler toplumdaki bilimsel, teknolojik, kültürel, siyasal değişimlere de bağlıdır. Aynı şekilde bir toplumsal kurum olan “okul” da, bir toplumsal bilim ve düzence olarak “eğitim” de değişime uğrayacaktır ve uğramaktadır.

2.1.3.İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı

Milli Eğitim Bakanlığı 1990 yılında Dünya Bankası desteği ile Milli Eğitim Geliştirme Projesi başlatmıştır. Projeyle eğitim programının iyileştirmek ve geliştirmek, ders kitapları ve öğrenim materyallerinin kalitesini yükseltmek ve verimli kullanmak hedeflenmiştir. Proje ile öğrenci merkezli eğitim kavramının yerleştirilmesi ve eğitim programlarının geliştirilmesi öngörülmüştür. Bakanlık, Avrupa Birliği'nin desteğiyle Temel Eğitime Destek Programı başlatmıştır. Program, Türkiye'de yaygın ve örgün eğitim kalitesinin artırılması ve eğitime erişim imkanlarının geliştirilmesini hedeflemiştir. AB tarafından finanse edilen proje kapsamında, ilköğretim müfredatının yenilenmesi, kız çocuklarının okula gönderilmesi, öğretmenlerin, müfettişlerin ve okul yöneticilerinin eğitimi gibi faaliyetlere yer verilmiştir. Temel Eğitim Destek Programı Lideri Anders Lönnqvist'e göre,1-8. sınıflar için hazırlanan yeni programın en büyük özelliği, öğrencileri bilgiyi ve doğruyu keşfetmeye yönlendirmesidir. Lönnqvist, programın öğrenciye öğrenmede doğru bilgiye ulaşması sürecinde rehberlik etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bir diğer uzman David Smawfield ise eğitimin temelini aktif yaklaşımın oluşturduğunu belirtmektedir. Smawfield, uygulamalı faaliyetler ve grup çalışmaları tercih edildiği takdirde öğrencinin

eğitimi daha kolay benimsediğini savunmaktadır. Uzmana göre, eğitim sonucunda öğrencilerin tutum ve davranışlarının değişmesi amaçlanmaktadır. Kısaca aktif öğrenme, uygulama ve grup çalışması, işbirliği ile öğrenme etkinliklerin oluşumunda önemli rol oynamaktadır.

Bu bağlamda 1992’de uygulanmaya konulan Resim-İş eğitimi dersi ğretim programı ilköğretim kurumlarında ğrenci merkezli bir yaklaşımla 2005 yılında tekrar yapılandırılarak Talim Terbiye Kurulu’nun 11.09. 2006 tarihli ve 351 sayılı kararla kabul edilmiştir. Resim-İş Eğitimi dersi “Görsel Sanatlar” şeklinde değiştirilerek 2006-2007 eğitim ğretim yılından itibaren 1, 2, 3, 4, 5 ve 6. Sınıflardan başlamak üzere kademeli olarak kaldırılmıştır (MEB, 2006).

Görsel Sanatlar dersi ğretim programının temel yaklaşımı girişimci, bilgiyi kullanma yetisi olan, yaratıcı sorunlara kolay zm üreten, bilgiyi yapılandıran bunu da diğer alanlara dönüştürebilen toplum meydana getirmektir. Çoğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde “ yapılandırmacılık” terimiyle tanımlanırken, beraberinde “ ğrenci merkezli” bir modeli de karşımıza çıkararak çağın gereklerine uygun olduğu kanısını uyandırmaktadır (MEB, 2006, s.7).

2.1.4.Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi ğretim Programının Genel zellikleri

Öğretim programı, eğitim kavramı içinde yer alan tasarımlardan biridir. Öğretim programı, öğretme-öğrenme süreciyle bağlantılı olarak etkinliklerin hepsini içine alır. Belli bir ğretim basamağında bulunan sınıf ve derslerde okutulacak konuları, bu konuların amaçlarını, her bir dersin sınıflara göre haftada kaç saat okutulacağını, ğretim metotlarını detaylarıyla gösterir (Batur, 2010).

Birey içinde yaşadığı toplumda ve toplumla ilgili yaşantıların getirdiği zorluklarla baş etmek için bilgiyi yapılandırmak zorundadır. Sanat eğitiminin hayat boyu sürmesi gerektiği düşünüldüğü için hazırlanan programlar yapılandırmacı anlayışa göre düzenlenmiştir. Bu sebeple öğrencilerin; görsel biçimleme öğelerinde yer alan uygulamalarla çevrelerindeki dünyayı algılamaları, kendilerine göre oluşturmaları, sanat kültüründe; tarihsel süreci aşamalı bir şekilde inceleyerek kültürlenme süreci geçirmeleri, sanat eleştirisinde; çeşitli sorgulamalarla bir yapıta “bakan” değil, onu görüp anlamlandıran olmaları, estetik boyutunda; kendi estetiksel görüşlerine yardımcı olacak örnekleri incelemeleri, sanat

terminolojisiyle; kendi sanatsal bakış açılarına farklılık sağlamaları, müze eğitimi ile yaşamlarındaki birçok değere anlam katmaları istenmektedir (MEB, 2006).

Sanatsal görüşü gelişmiş ve bunu yaşamına yansıtabilen bireylerin yetiştirilmesini amaçlayan ve bu amacı geliştiren “Görsel Sanatlar Programı’nın dayandığı felsefe, esas aldığı öğrenme teorileri ve kullanılmasını öngördüğü öğretim uzun vadede izlediği yoldur. Program bütünü ile incelendiğinde önceki Resim-İş programından çok farklı bir anlayışa ve yapıya sahip olduğu görülmektedir. Görsel sanatlar eğitimin programında öğrencilerin belirlenen kazanımları edinmesi için kullanılacak olan öğretim yöntemleri ve öğrenme deneyimleri yapılandırıcı öğrenme yaklaşımıyla sağlanmaktadır. Yapılandırmacılık bir bilgi kuramı olduğu için; bilme, bilen, bilinen ve bu süreci etkileyen etkenlerle ilgili birçok açıklama içermektedir. Yapılandırmacılığa göre bilgi, duyumlarımız ile veya çeşitli iletişim araçlarıyla edilgin olarak alınan veya dış dünyada bulunan bir şey değildir. Aksine; bilgi, öğrenen (bilen) tarafınca yapılandırılır ve üretilir. Yapılandırmacı yaklaşım temelinde bilgiyi muhafaza etmek, daha önce öğrenilenlerin bilgi üzerine kurulmasını sağlamak ve bu sebeple var olan tüm deneyim ve becerilerin unutulmadan tazeliğini korumak yatmaktadır. Yaşar’a (1998:69) göre birey öğrenirken zihninde bilgiyle ilgili anlam oluşturmaya bu anlamı da kendisine mal etmeye çalışır. Bir başka deyişle, öğrendiklerini zihinlerinde yapılandırdıklarıyla meydana getirirler.

Görsel Sanatlar dersi bilgi ve beceriyi beraberinde barındıran bir derstir. Bilgi ve uygulama bir bütün olup, ayrı düşünülemez. Öğrenme her yaşta ve dönemde edinilir. Yapılandırmacılık ile görsel sanatların amaçları yeni ders programında bir arada kullanılarak eğitimin "öğrenci merkezilik" anlayışını uygulamaya sunmaktadır (MEB, 2006).

Yapılandırmacılık, öğrenme teorilerinin öğrenen birey açısından anlamlı yönlerini araştırarak kendince bir yorumla bütünleştirmiştir. Yapılandırmacı eğitimde en başta bireyin sorumluluk duygusu olmak üzere geçmiş yaşantılarına uygun, öğrenme sürecine yönelik genel hedefler belirleyerek başarılı ve etkin öğrenme sağlanır. Bunu yaparken birey, bizzat kendisi hedeflediği davranışında temel kavramların birbirleriyle ilişki kurabilmesinde etkindir. Böylece öğrendiklerini zihninde daha önce yapılandırdıklarını sınama, ölçme, düzeltme yapma, başka örneklerle pekiştirerek yerine koyma fırsatını elde ederek öğrenirler. Burada bilgiyi anlamlı ve kullanışlı bir şekilde öğretme sırasında teknolojinin de vazgeçilmez bir unsur olduğunu belirtmek gerekir. Öğrenme ve öğretme amaçlı bilgi ediniminin yanı sıra işbirlikçi öğrenme amacıyla da teknolojiyi kullanır.

Görsel Sanatlar Dersi Programının öğrenme alanları “ Görsel İletişim ve Biçimlendirme”, “Kültürel Miras” ve “Sanat Eleştirisi ve Estetik” tir. Böylelikle daha önceki programların sadece uygulamaya dönük yapısı değiştirilerek, öğrencinin sanatsal uğraşılara yönelmesi, eserlerle tanışarak sanata karşı daha bilinçli hale gelmesine olanak sağlanmıştır.

2.1.5.Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları

Görsel Dersinin Genel Amaçları bireysel ve toplumsal, algısal, estetik ve teknik amaçlar olarak gruplandırılmıştır (Buyurgan, 2012, s.13).

* Bireysel ve Toplumsal Araçlar

- 1.Öğrenciye doğayı gözlemleme duyarlılığı kazandırmak,
- 2.Öğrencinin, analiz ve sentez (seçme, ayıklama, birleştirme, yeniden organize etme) ile eleştirel bakış açısını geliştirmek,
3. Öğrencinin yeteneklerini fark etmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve geliştirmesini sağlamak,
4. Öğrencinin görsel biçimlendirme yolları ile kendini ifade etmesini sağlamak,
5. Öğrencinin ilgisini, bu alandaki çeşitli kaynaklarla besleyebilmek (müze, galeri, tarihi eser vb.), bu yolla geçmişine sahip çıkma ve geleceğini yapılandırma bilincini kazandırmak,
6. Öğrencinin her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak,
7. Öğrencinin ulusal ve evrensel sanat eserlerini ve sanatçıları tanımasını sağlamak,
- 8.Öğrenciye ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırmak,
9. Öğrenciye geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma ve onur duyma duyarlılığını kazandırmak,
- 10.Öğrenciye iş birliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendi işine saygı duyduğu kadar başkalarının işine de saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırmak,
11. Öğrencinin ruh sağlığını koruma, iç dünyasını anlatma, duygusal tepkilerini ortaya koyma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,
12. Öğrenciye, aklını, duygularını zevklerini sorgulama bilincini kazandırmak.

* Algısal Amaçlar:

1. Öğrencinin algı birikimini ve hayal gücünü geliştirmek,
2. Öğrencinin görsel algı ve birikimleri ile öznel algılarını sanatsal anlatımlara dönüştürebilmesine imkan tanımak,
3. Öğrencinin birikimlerini başka alanlarda kullanabilme becerisini geliştirmek,
4. Öğrenciye bilgi ve birikimi dönüştürme yeteneği kazandırmak,
5. Öğrenciye yeni durumlar karşısında özgün çözümler geliştirme kazandırmak,

* Estetik Amaçlar:

1. Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenecek bir değer olduğunu kavramasını sağlamak,
2. Öğrenciye doğadan, çevreden ve geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma, onlarla gurur duyma ve onları koruma bilincini kazandırmak,
3. Öğrenciye görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi yaşamın her alanına yansıtabilme, bunu davranış biçimi haline getirebilme yetisi kazandırmak,
4. Öğrenciye, doğada olan ve insan eliyle üretilen her şeyi estetik değerlendirme birikimi kazandırmak,
5. Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmak,

* Teknik Amaçlar:

1. Öğrenciye her türlü araç ve gereci kullanarak görsel anlatım diline dönüştürme isteği ve kullanma becerisi kazandırmak ve öğrencinin gelişmesine imkan tanımak,
2. Öğrenciye değişik tekniklerle elde edilen sonuçların etkilerini sezdirebilmek ve öğrencilerin farklılıklardan zevk alabilmelerini sağlamak,
3. Öğrenciye farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin farkına vardırabilmek,
4. Öğrenciye kullandığı tekniklerin dışında yeni teknikler arama isteği ve cesareti kazandırmak,
5. Öğrenciye amacına uygun malzemeyi seçme, malzemedен anlam çıkarma becerisi kazandırmak,

6. Öğrenciye kendini ifade etme sürecinde çıkacak sorunlara teknik çözümler üretebilme becerisi ve güveni kazandırmak

2.1.6.Görsel Sanatlar Dersinin Temel İlkeleri

Görsel Sanatlar eğitimi bireyin kişisel yaşantısına katacağı olumlu edinimler, küresel anlamda ilişki içerisinde olduğumuz insanlar ve toplumlar açısından avantajlar sağladığından her düzeydeki yaş grubundan bireyler için bir gereksinimdir. Bu gereksinimler ışığında hazırlanan öğretim programının temel hedefleri;

1. Görsel okuryazarlık, algı ve estetik bilincine sahip,
  2. Görsel sanatlar alanındaki temel kavram ve uygulamalar konusunda bilgisi, becerisi ve anlayışı bulunan,
  3. Görsel sanatlar ile ilgili tartışmalara etkin olarak katılan ve bu tartışmaları değerlendiren,
  4. Görsel sanatların doğasını ve kökenini inceleyen, değerini sorgulayan,
  5. Güncel kültür-sanat nesnelere bilinçli olarak izleyen,
  6. Görsel sanatlara ait kültürel mirasın değerini anlayan ve onları koruyan,
  7. Görsel Sanat çalışmalarında bilgi, malzeme, beceri, teknik ile teknolojiyi etkin ve güvenli bir şekilde kullanarak düşüncelerini ifade eden,
  8. Görsel Sanatları diğer disiplinlerle ilişkilendiren,
  9. Sanat alanında etik davranış gösteren,
  10. Sanat alanıyla ilgili meslekleri tanıyan,
  11. Çevresini inceleyen, ondan esinlenen ve onu gelecek nesillere aktaran,
  12. Görsel Sanatları öğrenmeye ve uygulamaya istekli,
- bireyler yetiştirmektir (MEB, 2013, s.1).

2.1.7.Öğrencilere Kazandırılacak Temel Beceriler

Görsel Sanatların doğasında var olan kavramlar bilgisinin elde edilmesi, sanatçının ve sanat eserinin değerinin anlaşılması, yetenekli öğrencilerin keşfi, sanat eseri üzerinde tartışma yapılması, Görsel Sanatlara ait kültürel mirasın incelenmesi, değerlerinin fark

edilmesi ve koruma bilici kazandırılması, estetik değer yargılarının gelişmesi, beceri ve tekniğin bir araya getirilerek duygu ve düşüncelerin biçimlendirilmesi elde edilecek kazanımlar olarak hedeflenmektedir.

Bu kazanımlarda ilkokul seviyesinde sanata dair bilgi ve uygulama çalışmaları genel olarak verilmiş, ortaokul seviyesinde ise öğrencilerin önceden edindikleri bilgi ve beceriler de dikkate alınarak; analiz yapabilen, yorumlayabilen ve değerlendirebilen bir yaklaşım göstermeleri ve özgün çalışmalar oluşturabilmeleri amaçlanmıştır.

Görsel Sanatlar ders programının 1.ve 4. sınıflarında genel olarak duygu ve düşüncelerin sanat yoluyla nasıl ifade edilebildiği, sanatın değerli olduğu, sanat eserlerinin süreç içerisindeki değişimi ve yapıldıkları yerlerin tanınması; Türk kültüründen ve farklı kültürlerden esinlenilerek yeni fikirler oluşturulması, bu fikirlerin uygulamaya yansıtılırken sanat malzemelerinin ve tekniklerinin kullanılması; oyun ve sorgulama ile öğrenmenin gerçekleşmesi, yerel sanatlardaki motiflerin incelenmesi, sanata karşı duyarlı olunması ve geçmiş dönemlerde yapılmış sanat eserlerinin günümüz sanatına etkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Görsel Sanatlar ders programının 5. ve 8. sınıflarında genel olarak edinilen bilgilerin özümsemesi ve sanat eserlerinin daha anlamlı değerlendirilmesi, sanat çalışması oluşturmada ve sanatı takdir etmede kişisel değer ve fikirlerin iletimi; sanatçıların formları, materyalleri ve sembolleri eserlerinde nasıl kullandıklarının analiz edilmesi ve değerlendirilmesi; yaratıcı sürecin araştırılması, analizi ve keşfi, sanat elemanları ve tasarım ilkeleri doğrultusunda geleneksel ve çağdaş sanat materyallerinin kullanılarak tasarım yapılması, görsel sanat dilin geliştirilmesi, sanatın değerinin ve anlamının araştırılması; görsel sanat çalışmasını oluştururken çeşitli tekniklerin birlikte kullanılması üzerine odaklanılmıştır (MEB, 2013, s.5).

2.1.8.Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları

Görsel Sanatlar dersi ve eğitiminin gerekliliği, öğrenciye sağladığı katkılar, yaratıcılık gücünün ortaya çıkarılıp diğer branş derslerine de katkısı göz önünde bulundurularak, düşünmeyi öğrenme, bilgi üretme, akılcı çözüm bulabilen, teknolojik gelişmelerin takibi, görsel algı düzeyinin geliştirilmesi sonucu ortaya koyacakları ürünün tüm özelliklerini kavrayarak, özümseyerek var olma mücadelesi sanat eğitiminin amaçlarıdır.

Bu bağlamda sanat eğitiminin içeriği, ezbere dayalı olmaksızın, özgün ürünler ortaya çıkarabilmeleri için önem taşımaktadır. Görsel Sanatlar eğitimi programında öğrencilerin belirlenen kazanımları edinebilmesi için kullanılacak öğretim yöntemleri ve öğrenme deneyimleri yapılandırıcı öğrenme yaklaşımı ile yönlendirilmektedir. Deneyimin ve becerilerin unutulmadan tazeliğini korumak hedeflenmektedir. Görsel Sanatlar, bilgi ve beceriyi en baştan itibaren birlikte barındıran bir derstir. Teorik ve pratik bir arada olup, birbirlerinden ayrıl düşünülemez. Alanın doğruları zamanın hızlı bilgi değişimine paralel hızlı değişim göstermez. Öğrenme her dönemde ve her yaşta edinilir. Yapılandırmacılık ile Görsel Sanatların amaçları yeni ders programında bir arada kullanılarak eğitimin “öğrenci merkezilik” anlayışını uygulamaya sunulmaktadır (MEB, 2006, s.6).

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı üç öğrenme alanı ile yapılandırılmıştır. Bunlar: Görsel İletişim ve Biçimlendirme, Görsel Sanat Kültürü ve Müze bilincidir.

2.1.8.1. Görsel İletişim ve Biçimlendirme

Görsel Sanat oluşturma süreci; duygu, düşünce, gözlem, malzemenin belirlenmesi ve biçimlendirme basamaklarını içerir. Görsel Sanat çalışmalarında farklı materyaller, malzemeler, gereçler ve teknikler kullanılır. Öğrenci, duygu ve düşüncelerini Görsel Sanat çalışmasına yansıtır. Çalışmalarını, temalardan, konulardan, fikirlerden, şiirlerden ve hikayelerden esinlenerek oluşturur. İki boyutlu yüzey üzerinde kare, daire, üçgen vb. biçimleri düzenler. Çalışmalarda figür-mekan, büyük- küçük ilişkisi kurgulanır. Öğrencinin çevresindeki objeleri ve figürleri gözlemleyerek çizim yapması beklenir. Kesme, yapıştırma, elle şekillendirme gibi üç boyutlu çalışmalar yapılır. Öğrenci, sanat çalışması yaparken sanat elemanlarından ve renk, çizgi ve biçim gibi tasarım ilkelerinden faydalanır.

Geçmişte uygulamalı çalışmalar (resim yapmak, özgün baskı, heykel vb.) programların ağırlıklı alanını oluşturuyordu. Öğrenci sanatla uğraşırsa, sanattan da anlayacağı düşüncesi yaygındı. Buna göre çizen, boyayan resim yapan kişinin sanat yapıtlarına yaklaşımı eserden tat almasını kolaylaştırırdı. İmgeler yaşamımızda giderek çok yer tutmaya başlamıştır. Televizyon, basılı medya, tanıtım, video, bilgisayar, fotoğraf, resimli roman gibi pek çok kaynaktan kişiye ulaşılmaktadır. Bunlar yanında görsel sanat, doğal ve insan yapısı çevre imgelerin bir başka kaynağını oluşturur. Günümüzde görsel sanatların güzellik bağlamında estetik varlığı bu hızlı ve yoğun imge bombardımanında giderek çok az yer

tutmaya başlamıştır. İnsanların sanat yapıtlarını görmek için belirli çaba içine girmeleri gerekirken, popüler, işlevsel ya da iletişimsel pek çok imge her başımızı çevirdiğimizde karşımızdadır. Görsel kültürün bu karmaşık ortamında sanat ve kültür eğitimi adına yapılması gereken; öğrencilere güzeli, çirkinden, değerliyi değersizden ayırıcı eleştirel bir göz kazandırmaktır (Kırışlıoğlu, 2004, s.10-11).

Uygulama sürecinde öğrenci, sanat eserini ya da ürünü ortaya çıkarana dek, düşünen, eleştiren, keşfederek nesnelere arasında bir ilişki kurmaya çalışan, bozarak tekrar oluşturan, nihayete ulaşmak için öğretmeni ile iletişime geçen araştırmacı ve uygulayıcıdır (Ünver, 2002; aktaran Yükselgün, 2010, s.20).

Bilgi teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla çoklu okuryazarlıkları da gündeme getirmiştir. Yaşanılan yüzyıla uyum sağlamanın bir gereği olarak karşımıza medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, sosyal okuryazarlık, kültürel okuryazarlık gibi pek çok okuryazarlık kavramını çıkarmıştır. Görsel okuryazarlık kavramı da bunlardan biridir. Stokes'a göre (2001), Leonardo Da Vinci'nin fazla miktarlarda bilgiyi kaydetmenin olanaksızlığı karşısında sözcüklerini çizimlere dönüştürmüştür. Görsel dilin evrensel bir dil kazandığı düşünülürse, bu lisansı öğrenmek gerektiği gerçeği ile karşılaşırız. Öğrenciler, zihinlerinde tasarladıklarını gerçek nesnelere akıcı bir biçimde geçirebilmelidir (Stokes, 2001, aktaran Bangir, 2008, s.76).

Kırışlıoğlu (1991)'na göre bilincimizde gerçekleşen olaylar yaşamımızda giderek çok yer tutmaya başlar. Hayaller, duygular ve düşünceler bir gereçte somutlaştırırken, gereç üzerinde yarattığı her değişim yeni bir değişimin başlangıcını oluşturur. Bu yapma bozma işlemi en iyi bütünlük elde edinceye kadar sürer. Böyle bir çalışma daha önceden kazanılmış deneyimler, başkalarının yapıtlarını görme inceleme yoluyla edinilmiş birikim dolayısıyla kendi çalışması üzerinde daha derin düşünmede etkin rol oynar. Görmeyi öğrenmek, görsel alan içine giren sanat yapıtlarındaki renk, çizgi, form, doku gibi değerlerle her tür nesnedeki, kendi ürünlerindeki nitelikleri görmek.

Göz, duyu organları içinde fonksiyonu en kapsamlı organdır. Görsel alan içinde pek çok ilişkiyi yakalamak, ama aynı zamanda ayımsayabilmek gözün bir fonksiyonudur. Yine görsel imgeler toplamak, bunları çoğaltmak ve hafızada saklamak ve bunları hatırlamak kısaca öğrenmek görme ile başlayan algısal, kavramsal gelişme sürecidir (Kırışlıoğlu, 1991, s.122).

Görsel Sanatlarda biçimlendirme, Görsel Sanatlar dersinin sanatsal uygulama boyutunu içermektedir. Sanat uygulamalarında kullanılması gereken Görsel Sanat öğeleri ve sanatsal düzenlemeler ilkeleri amaç olarak değil, araç olarak işlev görmektedir. Çünkü çocuklar bu yollarla araçları ve gereçleri becerileri ile kullanmayı öğrenip estetik ve yaratıcı ürünler ortaya koyabilecektir. Müzeler, çocukların yaparak-yaşayarak zihinsel, duyuşsal, sanatsal, bilişsel gelişimlerine katkıda bulunacağı ortamı sağlamaktadır. Müzeler, çeşitli kültür varlıklarını tanıtarak, çocuklara o toplumların bir bireyi olduklarını hissettirerek kişiliklerini ve özgüven duygularını geliştirmeye ve sanata bakış açısının farklılaşmasına yardımcı olmaktadır (MEB, 2006, s.12).

Sanat öğretmeni yaratıcı süreçte öğretici, eğitici, yol gösterici ve araştırmacıdır. Burada bilgi, araştırma tasarım yaratma eylemi ve ürün yer alır. Her defasında bu eylemde düşünsel, duygusal, sezgisel boyutlarda görsel, kuramsal ve teknik bilgi yer alır. Öğrenci öğretmenin yönlendirmesiyle araştırarak, dolaylı veya dolaysız yoldan bu bilgilere ulaşır. Bu bağlamda öğretmenin kılavuzluğu sonucu verdiği konu başlığı öğrenci için bilgiye ulaşmada bir ipucudur. Böylece öğrencinin bilgi düzeyi arttıkça diğer bilgiler eklenerek zenginleşir. Sanata ve tekniğe ilişkin somut ve soyut bilgiler, görsel imgeler bilginin içinde yer alır. Bunun yanı sıra çeşitli duyularla elde edilen birikimler, bilgi ve duygu yoğunluğu ile birleşerek zenginleşir. Tabi bunu ikinci aşama tasarım ve fikir kavramı takip eder. Araştırma, öğrenme, hatırlama yolu ile görsel/duyusal her türlü bilgi öğrenciyi tasarım yapmaya yönlendirir. Bu aşamada öğrenci öğretmenin önerdiği konu ve tema etrafında farklı fikirler üretir. Gözlem, imgelem, düşlem fikir üretmede etkin davranışlardır. Öğrenci taslaklar yapar, çizer ve çalışmayı kurgular. Tasarım eyleme dönüştüğünde, yapma eyleminin sonucu olarak uygulama yer alır. Uygulama tasarımın gereç yardımıyla oluşmasıyla ortaya çıkar. Öğrenci bu eylemde nesne üzerindeki tasarımını eleştirmeye uyguladığı değerleri sorgulamaya başlar. Bunun sonucunda çizer, boyar, yoğurur temayla ilgili imgeleri yerine oturtur (Kırışlıoğlu, 1991, s.35-36).

Uygulamalı çalışmalar başta görmeyi öğrenmek üzere araç ve gereci gereği gibi kullanma becerisi yanı sıra araç gerecin olanakları çerçevesinde sanatsal form oluşturabilmek, meydana getirilen bu forma estetik kaygılarını ekleyerek kayda değer bir ürün oluşturabilmek için önem kazanmaktadır.

Görsel Sanatlar dersinde etkinliklerin uygulama aşaması öğrencinin bireysel çabası yanı sıra grup çalışması şeklinde de yapılır. Her bir öğrenci kendi potansiyeli, yapısal özelliklerini, deneyimlerini, bilgi ve beceri düzeyini bu sanatsal etkinliklerde kullanır.

Bununla beraber aynı ya da farklı yaş gruplarına uygulattırılmış etkinliklerin sonuçları çok farklı niteliklere sahip öğrencilerin, çok değişik yorumlarının ortaya çıkması muhtemeldir. Ayrıca, sanat çalışmalarını yaparken gösterecekleri beraberlik ve bütünlük duygusu sonucu ortaya çıkacak ürünlerin toplumsal davranışların gelişmesine yardımcı olacağı da kesindir. Sınıf içindeki uygulamaların yaparak-yaşayarak tekrar düzenlenmesi, yanlış olduğu düşünülen eylemin yeniden yapılarak öğrencide sorumluluk duygusunun işlerlik kazanması da önemlidir.

2.1.8.2.Kültürel Miras

Kültür kavramı en genel haliyle; insan için, insanlık için, insanlar tarafından, kimi zaman insana rağmen, yaratılmış bulunmuş her şeydir. Başka bir deyişle kendi mutluluğu, var olan güçleri adına kendisinin var ettiği her şey olarak tanımlanabilir (Erinç, 2004, s.10-11).

Türk kültüründen ve farklı kültürlerden esinlenilerek yeni fikirler oluşturulması, bu fikirlerin uygulamaya yansıtılırken sanat malzemelerinin ve tekniklerinin kullanılması, oyun ve sorgulama yoluyla öğrenmenin gerçekleşmesi, yerel sanat ürünleri üzerindeki motiflerin incelenmesi, sanata karşı duyarlı olunması ve geçmiş dönemlerde yapılmış sanat eserlerinin günümüz sanatına etkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Görsel Sanatlar dersi programının 5-8. sınıflarında genel olarak edinilen bilgilerin özümsemesi ve sanat eserlerinin daha anlamlı değerlendirilmesi, sanat çalışması oluşturmada ve sanatı takdir etmede kişisel değer ve fikirlerin iletimi; sanatçıların formları, materyalleri ve sembolleri eserlerinde nasıl kullandıklarının analiz edilmesi ve değerlendirilmesi; yaratıcı sürecin araştırılması, analizi ve keşfi, sanat elemanları ve tasarım ilkeleri doğrultusunda geleneksel ve çağdaş sanat materyallerinin kullanılarak tasarım yapılması, görsel sanat dilinin geliştirilmesi, sanatın anlamının ve değerinin araştırılması; görsel sanat çalışması oluşturulurken farklı tekniklerin bir arada kullanılması üzerine odaklanılmıştır. Tarihi süreç içerisinde Türk kültürü başta olmak üzere farklı toplum ve kültürlerde ortaya konulan sanat eserlerini ve sanatçıları incelemeleri, Sanat ile kültürün birbirini şekillendirdiğini ve yansıttığını kavramaları, Müze, ören yerleri, tarihi mekânlar, sanat galerisi, sanatçı atölyeleri ve bunun gibi yerlerdeki kültür-sanat eserlerini incelemeleri, Sanatın farklı duygu, düşünce ve inanışları iletmeye bir araç olduğunu anlamaları, Görsel Sanatların geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi gören araçlardan biri olduğunu kavramaları, Müzeler ile Görsel Sanatları ilişkilendirmeleri, Görsel sanatların tarihsel sürecini

incelemeleri, Kültür-sanat örneklerini incelemeleri, analiz etmeleri ve yorumlamaları amaçlanmıştır (MEB, 2013, s.2-3).

2.1.8.3.Sanat Eleştirisi ve Estetik

Sanat eğitiminin disipline dayalı uygulamaları bütüncül bir yapı göstererek önem kazanmaktadır. Bireyin  n plana çıkması ve bireyin etkin olduğu anlayışı ağırlık kazanması olarak düşünülebilir. Bu durumda sanat eğitiminde tek doğru, tek güzel yerine, bireye göre değişen güzel anlayışı  ne çıkmaktadır. Sanat eğitimindeki “güzel” kavramı sanattaki güzele yönelikse, konunun estetik nesne karşısındaki tavrına bağlı olarak gelişmektedir.

Bu durum estetik değer ve yargı kavramlarıyla açıklanabilir. Sanat eserine yöneltilen tavır ve yüklenilen değer ile onun niteliklerini, önemini, başarılı veya başarısız yönlerini teknik ve estetik ölçütlere göre ortaya koyma eylemi sanat eleştirisini ve estetik kaygıyı doğurur.

Sanat alanında önemli bir kavram “eleştiri” dir. Günlük konuşmamızda bu sözcüğü, genellikle yermek veya kusur bulmak gibi olumsuz anlamlar için daha çok kullanırız. Bu günlük yaşamda kullandığımızın dışında bir kavram olarak, aydınlatmak, açığa çıkarmak her hangi bir sorunun temelini inerek, olumlu, olumsuz taraflarıyla ele almak ve değerlendirmek anlamına da gelmektedir. Eleştiri; herhangi bir olgunun, durumun ya da nesnenin, onu o yapan kendine has niteliklerin belirli bir ölçüt esas alınarak ortaya konmasıdır (Savaş, 2008, aktaran Yükselgün, 2010, s.34).

San’a (2008, s.13-14) göre yaratıcılık insanlık tarihi kadar eski olmasına karşın, özellikle 15. ve 19. yüzyıllar arasında neredeyse yalnızca güzel sanatlar alanına özgü bir olgu olarak benimsenmiş, çoğunlukla bir “deha” ya da “tanrısal” g erle açıklanmaya çalışılarak, mistik bir ereve içinde değerlendirilmiştir. Yaratıcılık dendiğinde karmaşık bir süreç akla gelmelidir. Bu süreç, tüm duyuşsal ve düşünsel etkinliklerde her türlü çalışma ve uğraşının içinde vardır. Sanat eğitimi ve  ğretimi sürecinde rol oynayan bir yeti olmayıp, insan yaşamının ve insanlığın evriminin tüm yönlerinde yer alan temel bir yetenektir.

Artut’a göre ise sanatta düşüncenin somutlaştırılması ve somutlaşan ürünlerin incelenmesi, değerlendirilmesi, kritiğinin yapılması sanatsal eleştiri anlayışını beraberinde getirmektedir. Sanat eleştirisi, sanatsal bir ürüne karşı verilen duyarlı, estetik bir tepkidir (Artut, 2013, s.35)

Bir sanat yapıtını oluşturan değerleri görmek, olaylar ya da kavramlar arasında zorunlu bağıntılar kurarak estetik boyutta bir etkinliğidir. Sağlam bir ön bilgilenme, kültür ortamının sunduğu fırsatlarla kazanılan bu deneyim kendi kendine öğrenilmez. Sanat yapıtını eleştirel bir gözle incelemek, bir anlamda yapıtı oluşturan simgeleri estetik anlamda okumak öğretimle gelişir. Bu gün pek çok sanat eğitimcisi, sanat yapıtı incelemenin, sanat eğitimi içinde yer alması gereken bir alan olması gerektiğinde birleşmektedir. Okul düzeyinde yapılan eleştiri çalışmalarına “sanat yapıtı inceleme” demek daha doğru olur. Çünkü bir sanat yapıtına bakmak, ondan tat almak, eserdeki değerleri görmek, eleştiriye göre daha az uzmanlık ve bilimsellik ister. Aynı zamanda okul düzeyindeki sanat yapıtı inceleme, kişisel deneyimlere ve çabalara daha açık bir çalışma olduğunda “ yapıt inceleme” tanımı daha uygun görünmektedir. Sanat yapıtı inceleme tıpkı uygulamalı alan gibi düzenli bir hazırlık ve bilgili bir uygulama ister (Kırışlıoğlu, 1991, s.130).

1. Öğrenciler geçmiş ve çağdaş pek çok yapıt/eser görmelidirler. Bunun için müzelere, resim galerilerine götürülmeli ve bu davranış çocuklarda alışkanlık haline getirilmelidir.
2. Öğrenci sanat tanımı içine giren her türlü kültürel kaynağı eleştirebilmelidir.
3. Öğrenciler gerçek sanat eseri gördüklerinde, onlara zarar vermeden dokunabilmelidirler.
4. Yapıtla kurulan bu doğrudan ilişki hiçbir zaman salt bakma ya da seyretme ile sınırlı değildir. Bu, görsel düşünsel ve yaratıcı boyutlarda süren, bakma ile görmenin kaynaştığı bir etkinliktir. Kesinlikle kendiliğinden, bilgisiz ve deneyimsiz elde edilmez.
5. Yapıt incelerken, her bakışta, yapıtı yeni görüyormuş gibi yepyeni bir gözle bakılmalıdır. Böylece öğrenciler daha önce kalıplaşmış biçim anlayışından ve ön yargılardan kurtulacağı gibi, yeniyi algılamada bu yaklaşım kendisine yardımcı olacaktır.
6. Yapıt üzerinde konuşurken öğrencinin kendi dilini oluşturmasına özen gösterilmelidir. İnceleme sırasında yanlış yargı ve değerlendirmelerden uzak tutulmalıdır (Gombrich,1963, aktaran Kırışlıoğlu, 2005, s.130-131).

Sanat kültürün bütününü oluşturan parçalarından biridir. Sanat yapıtları, bireylerin kendi ürünleri olmaları dahi içinde buldukları toplumun kültür yapısı hakkında çokça bilgi vermektedir. Dolayısıyla başka kültürlerle etkileşim içinde bulunmak için pek çok ögeyi bünyesinde bulundurur. Her türlü görsel temanın, dönemin tarihini ve kültürünü yansıttığı için dönemi tanımanın yollarından biri olduğu düşünülür. Bu durumda bireyin kendi

kültürünü ve farklı yapıdaki kültürleri tanınmasında sanat eleştirisi önemli bir yer tutar. Kültürel farkındalığı, algılama ve yaratma açısından, özellikle toplumların maddi kültür birikimlerinin anlaşılması ve tanıtılması gerekmektedir. İşte bu devrede sanat eleştirisi öğretimin her düzeyini özellikle ilköğretim öğrencileri için çok önem arz etmektedir.

Görsel Sanatlar dersi programının genel olarak edinilen bilgilerin özümsemesi, sanat eserlerinin daha anlamlı değerlendirilmesi, sanat çalışması oluşturmada ve sanatı takdir etmede kişisel fikirlerin iletimi; sanatçıların oluşturduğu biçimleri, materyalleri ve sembolleri eserlerinde nasıl kullandıklarının çözümlenmesi ve değerlendirilmesi ve güzel kavramının bireyde yarattığı oluşumun bir sonucu olarak, bu alanda öğrencilerin;

- Sanat eserlerini basitten karmaşığa doğru eser eleştirisi yöntemine (tanımlama, çözümlenme, yorumlama ve yargı) göre incelemeleri,
- Görsel Sanatlar alanıyla ilgili kavramları ve sanat eserlerinin oluşturulma süreci hakkında öğrendiği bilgileri sanat eseri analizinde kullanmaları,
- Sanat eserinin duygu ve düşünceleri ifade etmedeki gücünü, iletişim kurma kapasitesini analiz etmeleri ve yargıya varmaları,
- Sanat eserini algılamada ön bilgi ve deneyimlerin ne kadar etkili olduğunu kavramaları,
- Sanat eserlerini incelediğinde sanatın anlamı ve değeri konusunda bir yargıya varmaları,
- Sanat eserinin ekonomik değerinin olduğunu fark etmeleri,
- Görsel sanatlarla ilgili tartışmalarda ortaya konulan görüşlerin, sanat eserine yönelik düşüncelerin ve tercihlerin farklı olabileceğini görmeleri,
- Görsel Sanat alanındaki etik kuralları bilmeleri, amaçlanmıştır (MEB, 2013, s.3).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖRSEL İLETİŞİM VE BİÇİMLENDİRME

1960'lı yıllar görsel okuryazarlık kavramının ortaya çıktığı dönemdir. John Debes, görsel okuryazarlık konusuna ilk dikkati çeken araştırmacıdır. Debes görsel okuryazarlığı “insanın görerek ve diğer algılama deneyimleriyle bütünleştirerek geliştirebileceği bir grup görme yetisi” şeklinde tanımlamıştır (Debes,1968, s.961-964). Bir grubun görsel yetkinliklerini geliştirmesi ve bireyin gördüklerini geliştirerek diğer duyu organlarıyla bütünleştirilmesi görsel okuryazarlık becerisini kazanmış olmanın göstergesidir. Rudolf Arnheim, sanat alanında görsel düşünme ve görsel okuryazarlık kuramının gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Yazar, sanat ve film kuramcısı ve algısal psikolog olan Arnheim'a göre görsel düşünme, “bedenlerin, zihinlerin, makinelerin ve toplumların yapıları veya düşüncelerin işlevleri olan görsel biçimleri, varlığımızın altında yatan güç örüntülerinin imgeleri olarak görebilme yeteneğidir” (Arnheim, 2012, s. 290). Arnheim, insanların düşüncelerinin görsel nitelik taşıdığını savunmuş, usa vurmanın ya da akıl yürütmenin, sayılarla ve sözcüklerle oynayarak gerçekleştirilen bir düşünme yönteminden ibaret olmadığını ileri sürmüştür. Arnheim'ın bu düşüncesinin görsel okuryazarlık kavramının oluşturulmasında önemli bir dönüm noktası olduğu söylenebilir (Arnheim, 2012, s. 290).

Uygulama içinde öğrenilecek konuların başında görmeyi öğrenmek gelir. Bu, bakma değil görme yetisinin geliştirilmesiyle ilgilidir. Ünlü ressam Matisse; “Sanatçı için yaratma görüş ile başlar. Görmek başlı başına yaratıcı bir olaydır ve gerçek bir çaba gerektirir” demiştir (Matisse, 1953, aktaran Kırışlıoğlu, 2005, s.122).

Göz, duyu organımız en işlevi kapsamlı organdır. Gözlerimiz sayesinde görsel alan içinde pek çok olayı yakalayıp ayıklama yapabilmekteyiz. Çevremizde yaptığımız gözlem; görsel temaların varlığını fark etmemiz, bu temaların hafızamızda bir yer tutması ve bunları daha sonra hatırlamak suretiyle öğrenme eyleminin başlangıcını oluşturan algısal ve kavramsal bir süreçtir.

Arnheim'e göre görsel algı; niteliklerin, nesnelere, olayların imgelerini sağlayarak kavram oluşumuna zemin hazırlar. Gözlerin doğrudan ve anlık aldığı uyarının çok ötesine uzanan zihin, bellek yoluyla erişilen geniş imgeler alanında iş görmekte ve bütün bir hayat deneyimini bir görsel kavramlar sistemi olarak örgütlemektedir (Arnheim, 2012, s.326).

Görsel iletişim, görsel okuryazarlık, bir takım görme ve görüş yeterliliğine zemin oluşturmaktadır. Bu görme eylemi de duyuşal yaşantılarla birleştiğinde gelişmektedir. Bu bağlamda yeterliliğin gelişmesi, bireyin öğrenme eyleminde temel oluşturmaktadır. Görsel iletişimi gelişmiş bir insan, yaşadığı çevrede meydana gelen oluşumlar, eylemler, nesnelere, temalar, doğal ya da olmayan bazı nesnelere ayırımına kolay varmaktadır. Bu gelişmişlik diğer insanlarla da iletişim içinde olmasını sağlamaktadır. Buyurgan da benzer bir hususa dikkat çekerek, nitelikli bir sanat eğitimcisinin öğrencilerine çalışma disiplini kazandırarak onlara görmeyi öğretmesi, yeni sentezlere varabilme cesareti yüklemesi gerektiğini ayrıca yaptırdığı uygulamalarla öğrencilerinin sorumluluk duygusu gelişmiş, fikir üretebilen, paylaşan sorunlara karşı duyarlı çözüm önerileri geliştirebilen yaratıcı bireyler olmasına katkı sağlaması gerektiğini vurgulamıştır (Buyurgan, 2012, s.7).

Reynolds Myers (1985) görsel okuryazarlık kuramının ilkelerini şöyle belirlemiştir:

- görsel dil yeteneği, sözel dil gelişiminden önce gelişir.
- görsel okuryazarlık yeteneğinin gelişimi, öğrenenin objelerle, imgelerle ve beden diliyle olan uzlaşmasına bağlıdır.
- görsel okuryazarlık yeteneğinin düzeyi, öğrencinin çevreyle, başka nesnelere beden diliyle oluşan etkileşimin derecesine bağlıdır.
- görsel okuryazarlık düzeyi, öğrencinin objeler, görsel temalar ve bedensel aktivite yaratmak için kullanacağı ekipman ve işlemlerin katılımıyla artmaktadır.

Kırışlıoğlu'na göre görmek bir olay değil başarıdır. Çünkü bireyler bu görüşe sahip olarak doğmazlar, bunu sonradan edinirler. Görüş kazanmak bu nedenle bir ussal başarı olarak görülür. Görsel duyum görme ve görsel algı alanı için özeldir. Bir duyu bir başka duyunun

eksik bıraktığını tamamlayamaz ya da o duyunun işlevini üstlenemez. Görme duyasu ancak görsel ilişkileri görme, algılama içinde yetkindir (Kırışlıoğlu, 2005, s.123).

Görsel Sanatlar dersinde öğrenciler bir ürün ya da sanatsal çalışma ortaya koyarken, kendi düşünce ve fikrini ürüne aktarmaya çalışır. Ortaya çıkan çalışmanın anlaşılmasını bekler. Öğrenciler, Görsel Sanatlar dersinde meydana getirdikleri ürünlerin sanatsal ifadesinin yaptıkları ürüne yansması sonucunda düşüncelerini yaparak ve yaşayarak ifade ettiklerini deneyim kazanarak öğrenirler. Böylece oluşan üründe estetik kaygı ve değer yaratmaya çalışarak güçlü bir anlatım geliştirir.

Görsel Sanatlar dersinde uygulama çalışmaları grup çalışması ve birey çalışması etkinlikleri şeklinde gerçekleştirilir. Bireysel çalışmalar öğrencilerin kişisel gelişimini hedefler. Her bir öğrencinin kişilik özelliği başta olmak üzere olaylara bakış açısı, algılaması ve deneyimlemesi farklıdır. Bu bağlamda yaşıtlarıyla beraber olan bir çocuğun yaptığı çalışma yaşıtlarının çalışmalarıyla karşılaştırıldığında farklılıklar gözlemlenir. Grup çalışmalarında ise, işbirliği ve paylaşma gibi beraber yaşamın getirdiği ortaklık sonucu toplumsal davranışların gelişmesine yardımcı olmaktadır. Konuları diğer arkadaşları ile tartışarak, onlardan gelen yansmaları kullanarak daha iyi öğrenmelerine olanak sağlar. Birlikte çalışma bakış açılarını ortaya koyacağı gibi çözümlerin farklı biçimde olabileceğini görme imkanı vermektedir. Böylece güvenme, destek olma, yardım etme gibi özellikler geliştirmektedir. Öğrencilerin sanat etkinliği uğraşlarında pek çok deneme yapma bunun yanı sıra sorumluluk alma gibi davranışlar gelişmektedir. Bütün bunlar içinde yaşanan toplumun gelişmesinde bir önemli rol üstlenmesine yardımcı olmaktadır.

3.1. Görsel Sanat Elemanları

3.1.1. Renk

Renk, yaşamımızın her alanında, giyimden dekorasyona ve mimariye kadar etkin bir ögedir. Rengi algılayabilmek için varlığına ihtiyaç vardır. Işığın cisimlere çarpmasıyla yansıyan ışınların gözümüzde oluşturduğu her bir duyuma “renk” denir. Rengin karakteri ışık, göz ve beyin aracılığı ile kavranır. Bu bakımdan fizik biliminin bir dalı olmakla birlikte insanda uyandırdığı sayısız etkilerden ve anlam gücünden dolayı görsel sanatların en önemli ögesi olmuştur (Yılmaz, 2010, s. 31).

Çağlarca (1968) renkleri üç sistem içinde değerlendirir:

1.Psikolojik sistemde renk: Beynimizde uyanan bir duyumdur. Örneğin mavi duyumu gibi. Renk düzenleriyle yaratılır.

2.Fizyolojik sistemde renk: Çeşitli ışık cinslerinin göz retinası üzerindeki sinirler aracılığıyla meydana getirilen fizyolojik olaylardır. Işığın görünüşü fizyolojiktir. Renk bir duygudur, yaşayan varlıkların sinir sistemlerinde mevcuttur.

3.Fiziksel sistemde renk: Işıkla, spektrumla, ölçülerle, rakamlarla geniş olarak belirtilen bir olaydır. Işığın hangi dalga uzunluklarını hangi oranda bulundurduğu meselesidir. Fizik bakımından renk türlü titreşimde ışık dalgalarından ibarettir. Bu ışık renk dalgaları değişik uzunluktadırlar. Kırmızı renk kısa dalgayı, mor renk uzun dalgayı taşır.

Renk Dalga Boyu Frekans

Kırmızı 800-650 400-470 milyon milyon

Turuncu 640-590 470-520 milyon milyon

Sarı 580-550 520-590 milyon milyon

Yeşil 530-490 590-650 milyon milyon

Mavi 480-460 650-700 milyon milyon

İndigo 450-440 700-760 milyon milyon

Mor 430-390 760-800 milyon milyon (1 mikron veya 1M = 1/1000mm = 1/1000000m) (1 milimikron veya 1 mm = 1/1000000mm) İnsan gözü yalnızca 400-700 milimikron dalga boyu uzunluğundaki renkleri algılayabilir.

Cisimler üzerlerine gelen ışınların bir bölümünü yutar, bir bölümünü ise yansıtır. Doğal ışıkta en güzel değerlerini bulurlar. Her rengin ışığı farklı derecelerde yansıtma özelliği vardır. Bu yansıtma dereceleri her renk için farklılık gösterdiğinden renkler arasında meydana gelen ilişkilerin başlıca kaynağını oluşturmaktadır. Örneğin beyaz cisimler en çok yansıtan cisimlerdir. Boya maddeleri birbiri ile karıştırılarak yeni renklerin elde edilmesi sağlanır. Siyah ise ışığı kısmen yansıtır. Siyah, koyu mavi, yeşilin ve siyahın karıştırılması sonucu siyah elde edilir. Bu üç renk aynı oranda aynı pigmentleri birbirleriyle karıştırıldığında ışık etkisi azaltıldığı için siyah oluşur. Beyaz ışık ise tüm renklerin toplamıdır. Röntgen ve ultraviyole ışınları güneş ışığındaki oranda birleştirildiğinde renkler kaybolur. Renklerin bir araya gelmesiyle oluşan beyazlık ve

siyahlık aslında renksizliktir. Böylece siyah ile beyazın birbiri ile karışımından nötr renkler elde edilir (Artut, 2013, s.158).

Işık alan tüm cisimlerin rengini şu üç faktör belirler;

1. Öz (lokal) renk: objenin kendi rengi
2. Işığa göre değişen (tonal) renk: ışığın ve gölgenin etkisi sonucu görülen değişmiş renk.
3. Yansıma renk: çevredeki diğer objelerden yansıyan renkler (Parramaon 1991, aktaran Yılmaz 2010, s.32).

Bu üç faktörü ise şunlar etkiler:

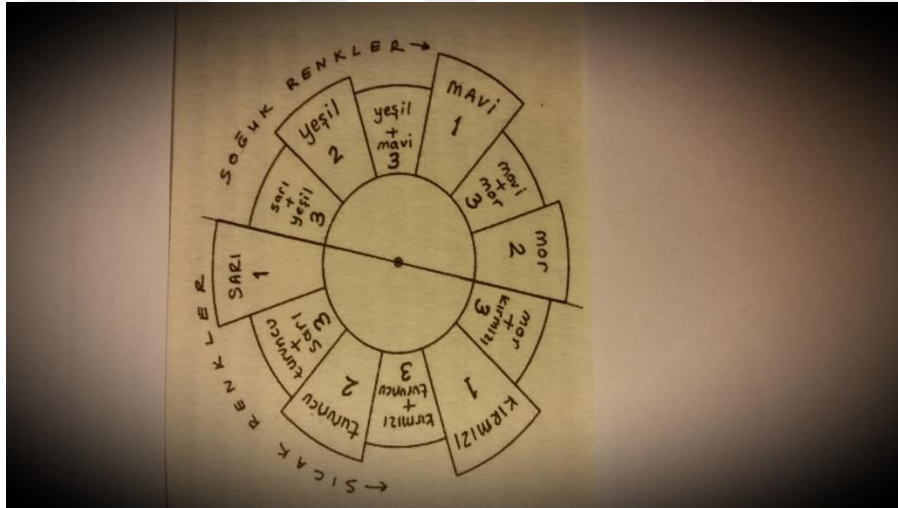
1. Işığın rengi: Şafak vakti ışık mavimsi beyaz renge, güneşli bir gün ortasında hafif sarıya kaçan bir beyaz renge, bulutlu bir günde grimsi, alacakaranlıkta ise turuncu bir renge bürünebilir. Yapay ışık sarı, florasan ışık pembe veya mavi olabilir. Işığın aldığı bu farklı renklerden, çevremizdeki tüm cisimler etkilenir.
2. Işığın yoğunluğu: Doğal ışık beyazdır. Tam gün ışığında cisimlerin renkleri doymuş görünürler ve öz renklerini tam ve yoğun olarak yansıtırlar. Güneş ışığı cismin asıl rengini ortaya çıkarır. Doğal ışığın azalmasıyla renklerin yoğunluğu da azalır ve mavileşmeye başlar.
3. Aradaki atmosfer: Ufuktaki dağlar, uzaktaki yapılar gri ve mavi tonlardan oluşmuş bir kütle gibi görünür. Halbuki bunların asıl rengi mavi değildir. Dağlar belki yeşil, açık veya koyu toprak rengi, binalar belki sarı, kahverengi, beyaz ya da kırmızıdır. Bunları gri-mavi renklerde görmemizin sebebi, aramızda olan uzaklık ve bu boşluğu dolduran atmosferin etkisidir (Parramon 1991, aktaran Yılmaz, 2010, s.32).

Çemberde üç ana renk ve onların karışımından oluşmuş ara renkler yer alır. Birincil renkler sarı, mavi ve kırmızıdır. İkincil renkler yeşil, mor ve turuncu. Üçüncül renkler ise birbirlerine uymayan zıt renkler (kontrast) bunlar mavi ile turuncu, mor ile sarı, yeşil ile kırmızıdır.

Gri rengin yapısında % 50 siyah ve %50 beyaz renk vardır. Bu sebeple belli bir renge sadece beyaz eklenirse onun rengi “grileştirilerek” açılmış olur. Aynı şey rengi koyulaştırmak için siyah eklendiğinde söz konusudur. Yani renk yine grileşerek koyulaşır. Bir rengi grileştirmeden açmak veya koyulaştırmak için tayfta o rengin bir öncesinde ya da

sonrasında bulunan renkten yararlanmak gerekir (Parramon,1991, aktaran Artut, 2013, s.159).

Çemberde bulunan renkler insanda uyandırdıkları psikolojik etkiye göre sıcak ve soğuk olmak üzere iki gruba ayrılıyor. Güneş, günün farklı zamanlarında gözlemlendiğinde, sarı, turuncu ve kırmızı renklerin hakimiyeti söz konusudur. Bunlar dinamik renkler olup, uzun süre bakıldığında gözü yorarlar. Canlılık ve neşe etkisi uyandırırılar. Soğuk renkler ise, uzaklık ve derinlik hissi verirler. Durağan (statik) ve dinlendirici etkiye sahiptirler. Dinlenmek için denizin mavisini doğanın da yeşilini sever ve tercih ederiz. Uzaktaki nesnelere, araya giren atmosferin etkisi ile mavileşir ve soğuk bir renk halini alır. Uzaklık ve yakınlık etkisi uyandırılmasına “renk perspektifi” denir. Sıcak ve soğuk renklerin değerleriyle oynanması sonucu birbirlerinin grubuna kaydırılmaları mümkündür. Mesela, eşit miktarda mavi ve sarının karışımından oluşan yeşil renk, soğuk renk grubundan olmasına rağmen, karışımında bulunan sarı miktarının arttırılmasıyla sıcak bir yeşil halini alacaktır. Çünkü sarı sıcak bir renktir ve miktarının arttırılmasıyla yeşil rengi sığağa doğru kaydıracaktır (Yılmaz, 2010, s.33).

Şekil 1. Renk tablosu

Renklerin insan davranışını ve psikolojisini önemli ölçüde etkilediği bu gün kesinleşmiştir. Kanada’da bir okulda yapılan deneyde, odaların renk ve ışık düzenlerinin değiştirilmesi ile öğrencilerin zeka düzeylerinin ve disiplin sorunlarının olumlu biçimde etkilendiği tespit edilmiştir. John Miner’in Renklere Giriş kitabında pek çok önemli Amerikan şirketi

renklerin psikolojiye etkisi üzerine yapılan araştırmalara milyonlar harcamaktadır. Renklerin bilinçaltımız üzerinde büyük bir etkisi olduğunun farkındadırlar. Örneğin Amerika'daki bir uçak şirketi, uçaklarda yaptıkları yeni renk düzenlemesinin kazançları üzerindeki ani etkisi karşısında çok şaşırılmışlar. Başlarda ortası kırmızı şeritleri olan kahverengi koltuklar kullanıyorlarken, yeşil açık mavi gibi rahatlatıcı renkleri kullanmalarının ardından bilet satışlarında kayda değer bir artış gözlemlenmiş. Daha önceki kullandıkları kırmızı ve kahverengi gibi renklerin insanların içini kararttığı sonucunu ortaya çıkmıştır (Towsend,1998, aktaran Artut 2010, s.160).

şimdiye kadar üç esas renk ile bunların karışımlarından oluşan üç ana renkten söz edilmiştir. Renk çemberinde renkler arasında kalan aralıklara iki rengin çeşitli oranlarda aralıklara o iki rengin çeşitli oranlarda karıştırılmasından doğmuştur. Böylelikle oluşan çemberde birbirlerine yakın olan renkler uygun, çap doğrultusunda karşılıklı olan renkler zıt, aralarında ortalama 90 derece açđ bulunan renkler ise birbirleriyle ilgisizdir.

Her cisim güneş ışığından kendi rengine ait ışınları yansıtmaktadır. Kendi renginin bütünleyicisi olan ışınları yutar. Böylelikle her cisim kendi renginin bütünleyicisi olan rengin noksanlığını hissettirir. Devamlı yeşil bir cisme baktığımız zaman eğer göz kapatılıp ışığa doğru çevrilirse, gözün önünde kırmızı lekeler belirir. Bu kırmızılık yeşilin yutarak aksettirmediği kırmızı ışınların gözde hissedilen noksanlığı olmaktadır.

Bütünleyici renkler birbirlerine zıt olan renklerdir. Bu renkler yan yana geldiğinde birbirlerini en iyi şekilde belirtirler. Bir rengin bir yüzeyde daha belirgin olmasını istiyorsak o rengin yanına bütünleyici (zıt) olan renk konulmalıdır.

3.1.2. Çizgi

Çizgi, noktaların birleşmesinden meydana gelir. Hareket halindeki bir noktanın belirli bir yöndeki eğimi çizgiyi oluşturur. Çizgi, Görsel Sanatların en temel aracıdır. Doğaya baktığımızda yalnızca biçimler ve yüzeyler görürüz. Biz bu yüzeyleri çizgi olarak algılarız (Selleck, 1974, aktaran Yılmaz, 2010, s.29).

Çizgi, birbirleri ile bağlantılı, ilişkileri çoğalan gerilim noktalarının birleşmesi ile doğmaktadır. Belirli aralıklar ile çizilmiş, tek tek noktalar ile bağlanan çizgi yeni görünüm yaratmaktadır. Henüz yüzey değildir, grafik olarak hareket halindeki bir noktanın belirli bir yönde eğiliminden doğar (Işingör vd., 1986). Çellek'in tanımına göre çizgi; bir noktanın

verilen doğrultudaki uzantısıdır. Çizgi, noktanın aralıksız hareketlerinden doğan kavramdır. Görme alışkanlığı geliştiğinde temel elemanlara indirgenmeye başlamaktadır. Örneğin; iki figürün gözlerinin arasındaki bakışların çizgi oluşturması gibi. Çünkü çizgi, gözü mesafenin derinlik ve genişliğine gitmeden, uzunluk yönünde giden noktalar bütünlüğüdür. Bir sınır belirleyici olarak da değerlendirilir (www.tulaycellek.com). Görsel anlatımda çizgi, önemli bir tasarım elemanıdır. Çizgiyi grafik açıdan ele alarak, anlatım olanaklarının çoğaltılması temel tasarım dersinin önemli bölümlerinden biridir. Işingör'e (1986:10) göre çizgiyi hem sübjektif, hem objektif olarak kullanmak mümkündür. Objektif olarak, ölçüm ve teknik resim ve projelerde çizgiden yararlanırız. Sübjektif yönde anlatımlarda ise sınırsız imkânlarla sahip oluruz. Çizgi ile türlü etkiler yaratabilir, çeşitli psikik durumlar oluşturabiliriz.

Aristo; “Çizgi, doluyla boş arasındaki sınırdır.” diyerek insan zekâsının bulacağı, çizginin en yüksek ve en güzel tanımını yapmıştır. Çizgi, göze dayalı anlatımların en ilkel devirlerden itibaren ilk ve esas aracı olmaktadır. Görsel ve edebi sanatlarda sembolik ifadeler taşır. Nokta veya bir işaretin hareket etmesi diye tanımlanan çizgi, geometrinin ve insan zekâsının icadıdır. Sanatlar zincirinde, sembolik iş görmek için bulunan bir grafik aracıdır. Çizgi, formel, düzenli organizasyon, bir sistemin ilk anahtarı olmuştur. Eşyayı tanıtan, fakat doğada yalnız başına görülmeyen sınır belirten, geometrinin bir unsurudur. “Objektif olarak, basit ölçüler ve yüzey karakterlerini anlatır. Sübjektif olarak da; pek çok heyecansal tepkileri ve durumları belirtmekte kullanılır” (Bigalı, 1976, s.212).

Güngör'e (2005:5) göre, genişliği ve uzunluğu ne olursa olsun eğer bir şey çizgi etkisi yapıyor, çizgisel bir özellik gösterebiliyorsa, o şey tasar içinde bir çizgi rolü oynuyor demektir. Çizgilerin gösterdikleri biçim farklarının, etkileri de birbirinden farklıdır. Birbirinden şekilce çok farklı olanlar uyuşamazlar, benzer olanların uyuşması daha kolaydır.

Çellek ise sanatın çizgi ile başladığını vurgulamaktadır (www.tulaycellek.com). Sanat eğitiminde çizgi çok önemli ve temeldir. Göz nesneyi görürken el çizgiyi gerçekleştirir. Çocuklukta hayal dünyası, çizgi yoluyla dışarı vurulurken, büyüme sürecinde dış dünya gerçekliği de eğitim bağlamında, çizgi ile ortaya konur

Çizgi, düzenleme içinde tuttuğu yere, yapıya birlik getirmeye veya onu zedelemeye, yapıtı düzenlemeye ya da var olan dengeyi bozmaya yarayabilir. Bir kompozisyonda, birlik veya beraberlik yönünden bakıldığında çizginin birinci planda rolü olduğu görülmektedir. Çizgi

niteliklerinin tek düze oluşu ve kompozisyon içinde tekrarı, bütünde birliğe doğru yol almamızı sağlar. Ancak burada monoton, usandırıcı tekdüzelik tehlikesi ile karşılaşılır.

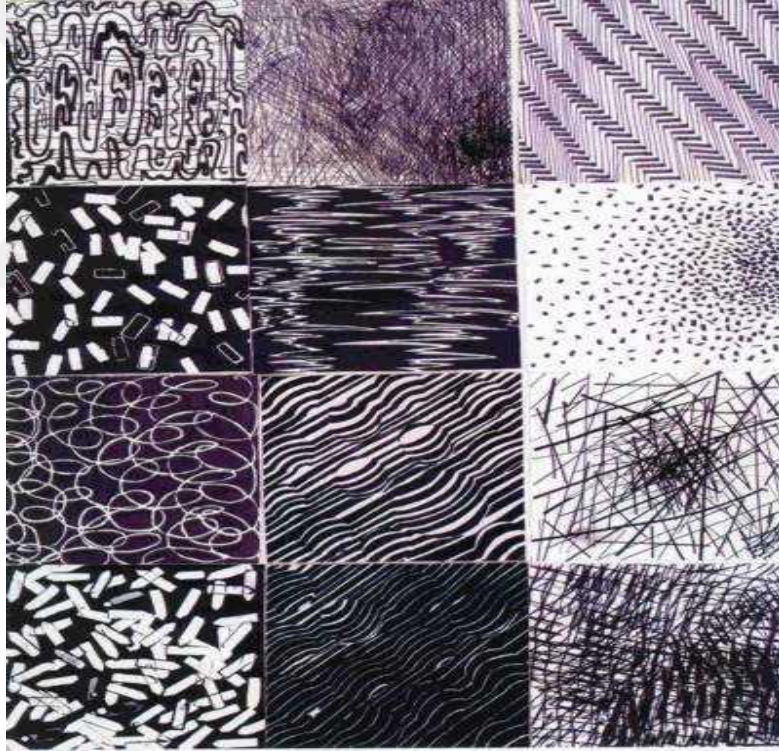
“Çizgi için belli bir uzunluk ve belli bir genişlik kabul etmek ve sınırlamak mümkün değildir” (Güngör, 2005, s.5). Öyleyse çizgiyle, sadece algılandığının ötesinde çok değişik şekillerde karşılaşılabılır. Bir sınırlama aracı olmanın dışında bazen leke, bazen yön ve hareket belirten bir araç ve bazen tekrarlanarak kullanımını sonucu, doku olarak ortaya çıkabilir. Işingör'e (1986, s.12) göre, sanat dilinde çizgi, bir basitleştirme, yerine göre, sadeleştirme veya bir soyutlaştırma sonucudur. Doğada, yalnız biçimlere, yüzeylere rastlamaktayız. Yüzeylerin bittiği yerlerde ya da yüzeylerin birbirleri ile ilişkili olduğu kenarlar çizgi etkisi yapmaktadır. Biçimlerin kenar çizgileri (konturları) gerçekte yoktur, ne var ki görülürler yani algılanırlar. Oldukları varsayılan bu çizgiler, renklerin zıtlığından, yüzey ve şekil arasındaki açık koyu farkından, bir de çizgi çizerken algılanır. Bundan yola çıkarak denebilir ki, doğada tam anlamıyla çizgi yoktur. Oysaki sanatta çizgi elemanını çok çeşitli yerlerde görmek olasıdır.

Örneğin; Çizgi tekstür çalışmalarında yüzeyi yaratabilir, renk alanlarını sınırlar, kendi başına plan etkisi yapar, perspektif oluşturur veya formlarda dış kenar unsuru olarak kullanılır. Çizginin karakteristik özelliği tipi, psişik etkileme yönünden büyük önem taşır. Örneğin; Düz çizgi bir tekdüzelik duygusu verir. Bu etki ölçü ile de ilgilidir. Eğri bir çizgi, bir kemer veya elips bir gidiş de gösterebilir. Hatta hacim çağrışımı da yapabilir. Aynı zamanda çizgi kendi etrafında bükülüp bazı dalgalı yüzeyler yaratabilmektedir. Bütün bu hareketler gözü oyalar. Bu gidişler ritmik bir karakter aldığı zaman çok defa göze hoş gelen bir uyuşum elde edilir. Eğri karakterli bir çizginin kendine özgü bir akıcılığı vardır. Buna karşın çizginin ani yön değiştirmeleri heyecan, hayret ve tereddüt uyandırır, kararsızlık yaratır. Gençaydın'a göre “Biçimlendirme eyleminin ilki, tümüyle devinim gereksiniminden kaynaklanan, çocuksu karalamayla başlar. Çizgi ögesi sadece grafiksel anlatım ögesi olarak ele alınmamalıdır. İki ayrı yüzey ya da iki leke arasındaki sınır bir çizgi oluşturur.” Herhangi bir eskiz çalışması yaparken, nesneleri çizgilerle betimleriz. Bu betimleme ancak bir nesnenin bitip diğerinin başlangıcını ya da nesnenin bitip mekanın başlangıcını gördüğümüz anda tam olarak kesişim noktasına atılan bir çizgi ile mümkündür.

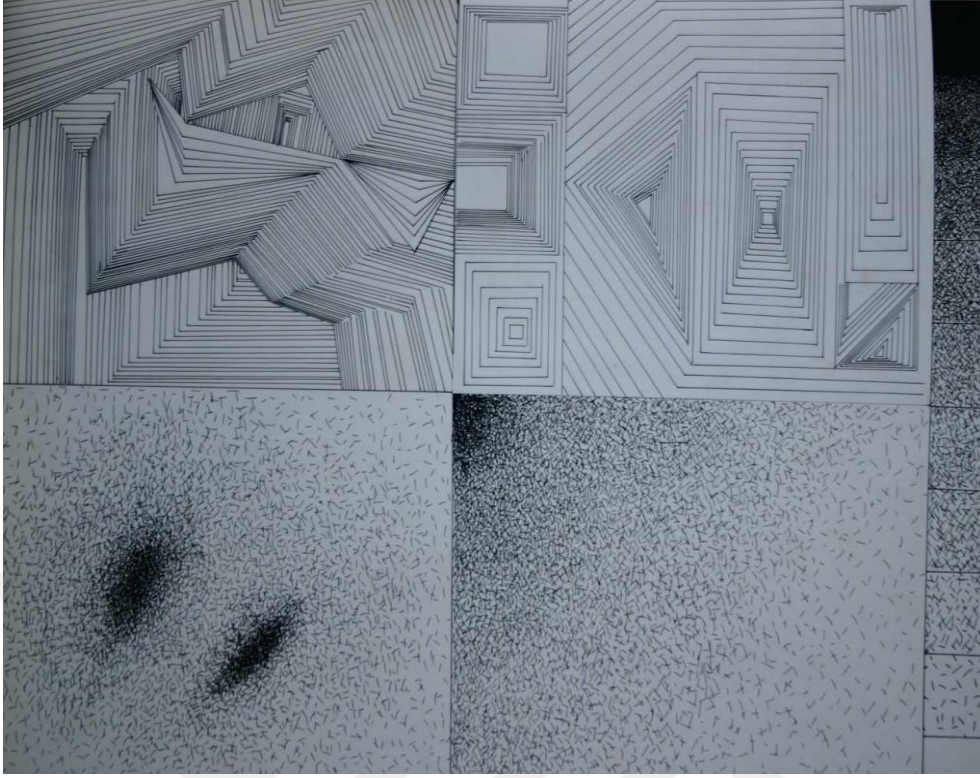
Çizginin gerçek varlığını, sınırı belirleme, varlıkları tanıtmaya çeşitli duygu ve düşünceleri ifade edebilme özelliğinden dolayı sanat alanında görürüz. Çizgi genel anlamda düz çizgi ve eğri çizgi şeklinde karşımıza çıkar. Bilinen tüm çizgiler; kırık çizgi, devamlı çizgi, kesik

çizgi, dikey çizgi, yatay ve diyagonal çizgi, kalın ve ince çizgi, kısa ve uzun çizgi ve diğer tüm çizgiler düz ya da eğri çizgi niteliğindedir.

Çizginin görsel sanatlarda farklı görevleri bulunmaktadır. Bunlar biçimi sınırlandırma ve konturları belirlemedir. Biçimlerin kenarlarında belirgin ve baskın şekilde kontur çizgisi olarak kullanılacağı gibi, biçimlerin sınırları çizgi olarak değerlendirilmelidir. Bir kompozisyonda çizgi salt olarak bulunmuyorsa o kompozisyondaki çizgi karakteri, eğri ve düz çizgiler kompozisyondaki biçimlerin sınırlarına bakılarak tespit edilir. Çizginin bir başka görevi bilgi objesi olarak kullanılmasıdır. Tabiatta çizgi etkisi yaratan, biçimden çok çizgisel ifadeye ait olan objeler, yüzey üzerinde de çizgi ile ifade edilirler. Mesela elektrik direkleri, ağaç dalları, bahçe demirleri vb (Yılmaz, 2010, s.30).

Şekil 2. Çizgi Çalışması

Şekil 3. Çizginin yoğun kullanımı

Çizginin yoğun kullanımı beraberinde doku etkisini de getirmektedir. Soyut ve somut görsel tasarımda çeşitli çizgilerin tekrarıyla doku etkisi oluşturulabilir. Çizginin psikolojik etkileri de mevcuttur. Yatay düz çizgiler durgunluk hissi yaratır ve dinlendiricidirler. Dikey doğrular yükselişi, daire, halka gibi çizgiler büyüme genişleme ve yayılma etkisi yaratır. Kırık çizgiler kararsızlık ve süreksizlik sembolü olup, uyumlu eğriler kaynaşma ve neşe duygusu uyandırır (Seçginöz vd.,1986, aktaran Yılmaz 2010, s.30).

3.1.3. Biçim ve Form

Matoré'ye göre evrende sonsuz olan evrenin biçimi dışında özgür hiçbir biçim yoktur. Çünkü evren sonsuz çeşitliliği olan nesnelere ve olaylar topluluğu olduğu halde bunlar karşılıklı olarak birbirini koşullandırarak bir birlik oluştururlar. Bu düzenli ve devamlı bağlantıda olay ya da nesnenin kişiliğinin olan biçim onunla anlaşılan diğer biçimlere bağlıdır (Matoré,1976, s.138).

Arnheim'e göre kavram oluşturmanın başlangıcı, şeklin algılanmasında yatar. Retinaya yansıyan optik imge, fiziksel karşılığının mekanik açıdan eksiksiz bir kayıttır. Ancak bu imgeye karşılık gelen görsel algı verisi böyle bir kayıt değildir. Şeklin algılanması, uyarıcı

malzemede bulunan ya da bu malzemeye yüklenen yapısal özelliklerin kavranmasıdır. Örneğin, dolunay gerçekten de yuvarlaktır. Fakat yuvarlak olarak gördüğümüz şeylerin çoğu kelimenin tam anlamıyla yuvarlak değildir, sadece yaklaşımlardır. Ne var ki algılayan kişi, bunları yuvarlaklıkla karşılaştırmakla kalmaz, onlarda yuvarlaklığı da görür (Arnheim, 2012, s.44).

Form ve biçim sanatsal anlamda kullanıldığında hemen hemen aynı anlama gelmektedir. Form nesnenin üç boyutlu yapısını (yükseklik-en-boy) varlığını tanımlar. Bir sanat eserinin yapısını oluşturur. Bir başka deyişle biçim, çizgi, renk, leke ve dokudan meydana gelen son hali olup ve bunun dışındaki özellikleri nitelikleri belirleyen son durumdur. Burada biçim ve şekil iki boyutluluğu anlatır. Renk, çizgi, ışık, gölge valör gibi unsurlara anlamsal bir ifade verir. Bu arada serbest şekiller sınırsızdır. Geometrik olabilirler şekiller ise sınırlıdır. Kübik, simetrik, yapay, statik, dinamik, organik görünümde (Artut, 2013, s.163).

Sanat eseri oluşturma sürecinde bir biçim kaygısı vardır. Konu ve tema olmasa bile biçim vardır. Şöyle ki, mermer bir blok heykeltraşın elinde bir biçim bir şekil alabilir. Sanat eserinin canlı bir hal alması için şeklin canlı olması, buna bağlı olarak da tüm canlılığın da bir şekli olması gerekir. Bu ilişki dengelendiğinde sanat eseri meydana gelir (Artut, 2013, s.163). Biçim çoğu zaman dış biçim olan görünüşle karıştırılmıştır. Oysa genel anlamda kavradığımız tüm nesne söz konusudur. Bir çiçeğin biçiminden görünüşünü, dış ve iç anatomisini, yapısını yani bütünü anlarız (Keskinok, 2001, s.137).

3.1.4. Doku

Doku, bir yüzeyin dokusal veya gerçek değeridir. Her nesnenin kendine özgü bir yapısı vardır. Objeler, düz, pürüzlü, girintili, çıkıntılı, kaygan ve yumuşak özelliğe sahip olmaktadır. Bu özellikler nesnenin dış dokusunu teşkil etmektedir ve onların dokularının özellikleridir. Doku, resim ve heykelde çeşitli doku değerleriyle plastik algılarda kullanılır. Tüm görsel nesnelerin kendilerine has dış yapıları vardır. Nesnelerin ve varlıkların dış özellikleri ve objektif etkiler dokuyu (tekstür) oluşturur. Başka bir ifade ile doğadaki bütün nesnelerin iç yapılarının işlevsel özelliğini dışa vuran yüzeysel etkiye “doku” denir. Bu doğanın yapısının özelliği olmaktadır. Nesnelerin dış görünüşündeki özellikleri sağlayan üzerindeki dokusal yapı farklılıklarıdır. Yani doku, yüzeyleri oluşturur. Bir yüzey değerlendirmesidir. Göz gördüğü her şeyde özel dış yüzey yapılarına sahip olmaktadır.

Tasarımcılar, yaşayan doğadaki dokusal oluşumdan yararlanıp yeni yatırım imkanları elde etmektedirler (Güngör, 2005, s.62-63).

Yüzey ne tipten olursa olsun parça ile bütün arasında bir takım temel bağlantılar bulunabilir.

- Doku, birbirini tamamlayan veya birbirine eş birim biçimlerinin belirli sistemler ile yan yana gelmesinden oluşmaktadır (bal peteğindeki altıgenler, evlerin çatısındaki kiremitler, kaldırım taşlarının tekrarı, ağaçlarda yaprakların, yapraklarda damarların tekrarı vb.)
- Doğal dokularda dokuyu oluşturan birim biçimleri matematik bir eşlik göstermemesine karşın bütün içinde birbirlerini tamamlayarak yapısal sistemi oluştururlar.
- Dokusal yapılar her zaman yüzeyseldir.
- Dokulardaki yapısal karakterler, işlevleri ile ilişkilidir. Dokusal yüzeylerin oluşumunu sağlayan birim biçimleri ve bunların yan yana geliş sistemleri daima farklılıklar gösterirler. Bazen değişik objelerde birim biçimleri benzer olsalar da işlevsellersi ayrı ayrı olduğundan yan yana geliş sistemleri farklı olabilir. Yine birim biçimleri farklı olan objelerde birimlerin yan yana geliş sistemleri benzer olabilirler.
- Tekdüze yineleme yolu ile ölçü, hep ayrı yönde, hiçbir değişikliğe uğramadan artar.
- Yönü değişmeyen bir açık-koyu değişkenliği ile doku oluşur
- Ritim artarak gelişir
- Ritim, ileri geri yer değiştirme ile, zıt yönlerde ve aynı ölçü içerisinde ya da değişik ölçüde gelişir.
- Belirli bir merkezden çıkarak dışardan içeriye ve içerden dışarıya hareket eder.
- Bir dokunun oluşması için pürüzlü bir yüzey ve uygun ışık gereklidir. Uygun bir ışık girinti ve çıkıntıları yani, dokunun derinliğini verir. Renk değişimi ise dokuya görsel karakter kazandırır. Bir cismin yüzeyi dokunulduğunda sert ya da yumuşak pürüzler içerir. Bu pürüzler, o cismin dokusudur (Güngör, 2005, s.66-69, 70).

Şekil 4. Dokunun tabiat ürünlerine kattığı zenginlik

Doku, tabiatı ve çevreyi zenginleştirdiği gibi, yapılan sanat ürününe de zenginlik katması, birçok sanatçının kendi tarzında olmazsa olmaz bir eleman olarak görüp büyük bir heyecan ve duyarlılıkla kullandığı bir öğedir. Eğitimde, okul öncesi eğitimden ortaöğretim sonuna kadar, dokunun kavratılması ve görsel sanatlar dersinin zenginleştirilmesi önemlidir. Anaokulu çağlarından ortaöğretimin sonuna kadar öğrenci yapay ve doğal doku örnekleriyle doğayı ve çevreyi öğrenerek yapacağı sanatsal üründe bunu anlatması görsel algının gelişmesine yardımcı olacak bir öğedir.

3.1.4.1. Deri ve Dokunma Duyuları

Deriler ve derinin altındaki hücreler çok fazla dış etkiye karşı duyarlı olmaktadır. Bunlara mekanik etki ve ısı etki denilmektedir.

- **Isıl Etkiler:** İçinde bulunduğumuz çevrede ısı değişiklikleri sürekli olmaktadır. Havanın ısınması, soğuması, bir yerden başka yere giderken oluşan ısı farklılıklarıdır. Derinin altındaki sıcaklık ve soğukluğa hassas ayrı ayrı hücrelerle algılanmaktadır. El ile dokunduğumuz ya da çıplak ayakla bastığımız yüzey soğuk olması ya da vücuttan sürekli ısı çekildiği oranda hoşnutsuzluk yaratmaktadır.
- **Mekanik Etkiler:** Gelen dürtüler ve kendi dürtülerimiz sonucunda oluşmaktadır. Her iki dürtü de bazı algıların alınması gerçekleşmektedir. Bunlar şu şekildedir:

a) Kinestetik Duyum: El ile kaldırmak, bastırmak ve çekmek sureti ile cisimlerin ağırlığını, sertliğini, yumuşaklığını, gevşekliğini ya da gerginliğini yoklayarak edinilen duyumlardır. El kaslara, eklemler ve kemikler yolu ile algılanır.

b) Bu tür duyular üç grupta toplanmaktadır:

- Basınç duygusu; Bazı dışardan gelen dürtülerin derilerin altındaki hücreleri zorlamasıyla algılanmaktadır.
- Titreşim duygusu: Elimiz pürüzlü bir yüzeyde gezdirdiğimizde inişler çıkışlar yapmaktadır. Bu inişler ve çıkışların verdiği mikro titreşim hissedilir ve dokunsal algılanmasına sebep olur.
- Dokunma duygusu: Elimizi bir yüzeyde gezdirdiğimizde algıladığımız pürüzsüzlük ya da pürüzlülük duygusuna denir. Katz 1924 yılında yapmış olduğu deneyde elin 0,001 mm.lik pürüzleri dahi algıladığını tespit etmiştir. Görme engeli olanların elleri görme görevini yapmaktadır.

Gözü kapatıp algılanan cisimi daha iyi anlayabilmek için o cismin yüzeyinde ellerimizi gezdirir, ardından cisimi elimize alarak bütün kenarlarını, girinti ve çıkıntılarını, üstünde parmağımızı gezdirerek şeklini, ölçülerini ve malzemelerini algılamaya çalışırız buna dokunsal (haptik) algılama denilmektedir. Dokunsal ve görsel olarak algılayarak hoşlanılan bir şeye karşı insanlar dokunma isteği duymaktadır. Bu görsel hoşlanmayı dokunsal olarak onaylamak içindir (Güngör, 2005, s.66).

3.1.4.2. Dokuların Sınıflandırılması

Cisimlere dokunarak hissedilen dokulara doğal (tabii) dokular denilmektedir. El örgüleri, kumaş dokumalarıyla oluşan dokular doğal dokulardır.

Bunlardan başka yapay (suni) dokular vardır. Herhangi bir cismin resmini yaparken onun yüzeyinin pürüzlülük derecesi bir takım taramalar ve noktalar yardımıyla belirtilebilir kağıt üzerine resmedilen bu doku bir yapay dokudur. Resme el ile dokunulursa elde hiçbir zaman o cismin yüzeyinde gerçekte hissedilen doku etkisi hasıl olmayacaktır. Göz ile bir resme bakıldığı zaman o resmin yüzeyindeki pürüzsüzlük derecesi oldukça iyi anlaşılacaktır (Güngör, 2005, s.63-64).

3.1.4.3. Dokunun Algılanması

Dokunun bu yüzeye elle dokunup yüzey üzerinde eli gezdirerek algılanması dokunsal (haptik) algılama, gözle görülerek algılanması görsel (optik) algılama olarak isimlendirilir. Cisimler üzerinde elimizi gezdirirken oluşan titreşimler dokunun algılanmasını sağlar. Yüzeydeki pürüzlülüğün seyrekliği, sıklığı sertliği, alçaklığı, yüksekliği doku yoğunluğunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Gerçek doku veya dokunsal doku ile görsel doku arasındaki fark, karşımıza işlevsellik kavramını getirmektedir. Pamuklu, ipekli, yünlü sentetik kumaşların dokusu yanında kilim ve halının da dokusu görülür. Bunlar maddi gereksinimlerin karşılanması için yapılmış dokulardır. Sanatta ister piktüral, ister plastik etki olsun görsel dokuların sağladığı güzellik üzerinde durulur (Akay 1977, aktaran Artut, 2013, s.157).

Gibson, görsel algılamanın ışığın yüzeylerde oluşturduğu minik gölgecikler sayesinde gerçekleştiğini söylemektedir (Gibson, 1950, s.63, 367-384). Dokuların görsel ve dokunsal algılamaları birbirine dönüşebilmektedir. Ayrıca görsel yolla veya dokunsal yolla elde ettiğimiz dokusal algılar zihinde bir bütün halinde birleşmektedirler (Kepes, 1967, s.150).

3.1.4.4. Doku Oluşturma

Doku, doğada oluşmuş olarak bulunmaktadır. Dokular, bir işleme sokulmadan kullanılabilirdiği gibi malzemenin üzerinde işlem yapılarak, dokusu değiştirilerek kullanılabilir.

Yapay (görsel) dokular çizim, boyama, gölgeleme, fotoğraf ve baskı yollarla oluşturulur. Bunlarında düzenli ve düzensiz türleri bulunmaktadır.

- Doğal (gerçek) doku oluşturma: malzeme doğadan alındığı gibi kullanılır.
- Yapay doku (görsel doku) oluşturma: gölgelemeyle, farklılıkları noktalamayla (kurşun kalem, boya, tarama ile), çizgilerle (yatay, düşey, eğik, çok yönlü), biçimlerle, fotoğraf ve baskı teknikleriyle, kırık dalgalı yüzeylerle oluşturulmaktadır (Güngör, 2005, s.67).

3.1.4.5. Doku-Uzaklık İlişkisi

Doku algılanması incelenirken ışıklı kısımlar ile onların oluşturduğu gölgeli kısımlar yüzeylerinden dokunsal ve görsel olarak nasıl algılandığından bahsedilmiştir. Uzaklaşan bir

cismin üzerindeki doku pürüzleri ve onların gölgeleri küçüleceğinden uzakta cismin dokusu daha zayıf, daha az pürüzlü ve daha yumuşak görünmektedir. Sert dokulu cisimler oldukları yerden daha yakında, yumuşak dokulu cisimler ise daha uzakta görülmektedirler (Güngör, 2005, s.70).

3.1.5. Mekan /Uzam

Mekan, fon ile objeler arasındaki her türlü ilişki olarak değerlendirilebilir. Yani, nesnelerin altında, etrafında, arasında veya üstündeki alandır, objelerin yerleştiği zemindir, arka fondur (Yılmaz, 2010, s.35).

Mekân, üç boyutlu yükseklik ve derinlik olarak tanımlanır. Uzam etrafında yer alan her şeyi kapsar. Bir telefon kabini veya bir arabada da mekân vardır. Gerçek mekân, içinde bulunduğumuz, duygularımızla algıladığımız mekândır. Gerçek mekân boş veya nesnelere dolu olabilen üç boyutlu hacimdir. Genişliği, yüksekliği ve derinliği vardır. Her hangi bir yüzeyde çizgi, leke vb. bir şekil yer aldığı anda, kendilerini çevreleyen mekânla birlikte bir hareketlilik oluştururlar.

Heykel, seramik, düzenleme gibi üç boyutlu eserler kendisini çevreleyen alanlarla ilişki kurarak gerçek bir mekân yaratmış olur ve aynı zamanda da bu mekânda yer almış olurlar. Bu anlamda tasarım elemanlarının algılanabilmesi için mekân olmazsa olmazlar arasındadır. Bu nedenle mekânın kullanım şekli, eleman ve ilkelere göre oranı ve diğer mekânlarla ilişki durumu, eserin niteliğini ortaya koyan önemli unsurlardan biridir (Atalayer, 1994, aktaran Yılmaz, 2010, s.37).

3.1.6. Sanatsal Düzenleme İlkeleri

3.1.6.1.Ritim

Sanatta ritim, gözle görülebilir devamlı biçimlerin tekrarı ile elde edilen akıcılık veya devamlılık, plastik elemanların değişen uyumlu tekrarıdır. Ritim, sanat eseri ile birey arasında davranış, düşünce, duygu süreçleri yaratma için yinelenen devinimler düzenidir. Kalp atışlarındaki hareket bir ritmik harekettir. İnsanın en hareketsiz olduğu uyku anında bile kalp atışları ritmik hareketini sürdürür. “ binlerce yıl önce insan, kalp atışlarında ritmi sezmiş ve bundan ilkel bir müzik doğmuştur. Sonradan meydana gelen bu müziğe uyarak,

vücuduna hareket vermiş, müziğin ve hareketin bu uyumu da dansı meydana getirmiştir” (Gökaydın, 1990, aktaran Buyurgan, 2012, s.143).

Rahat, uyumlu bir düzen yaratabilmek için hakim devinimlerle karşıt devinimler arasında dikkati çekecek kadar bir farkın gözetilmesi gerekir. Bunların uygulanma oranları sanatçıdan sanatçıya ve sanatçının vermek istediği mesajlara göre değişiklik göstermektedir. Kontrast devinimlerle hakim devinimlerin oranı farklı olmalıdır. Ritmin yapıtlarda dayandığı temel, hareket olmaktadır. Yapıtlarda ışık, gölge, yarı gölge değişimleri devinimi oluştururlar. Çizgilerde ve yüzeylerde yön değişiklikleri resme hareket kazandırmaktadır. Yatay ve dik çizgiler durgunluğu, eğik ve kavisli çizgilerde hareket yaratmaktadır.

Ritim bir tekrar olayıdır, düzenli harekettir, benzerliklerin tekrarıdır. Sanat yapıtlarının içeriğini kuvvetlendiren, uyumluluğu sağlayan önemli bir kuraldır. Ritim hareket sonucu oluşur. Doğadaki suyun akışındaki düzenlilik, bir bal peteğinin oluşumundaki süreklilik, tekrarlılık, müzikteki sesler, asker yürüyüşleri, makinelerin çalışması örnek verilebilir. Ritim kendi fonksiyonları içinde farklılıkları oluşturur. Her sanatçının kendine özgü ritmi vardır. Onların bu özellikleri sanatsal üsluplarının oluşumunda da önemli bir etken oluşturur. O zaman ritim bir usul ilkesidir (Akay, 1977, aktaran Artut, 2013, s.155).

Devinim ikiye ayrılır.

1. Doğal devinim (Yontunun kendi hareketi)
2. Plastik devinim (Kitlelerin üç boyutlu bir düzeyde yarattığı ışık -gölge kontrastlarından doğar.)

Koyu-açık-orta valörlerin yarattığı yön kontrastı, rengin yön kontrastı, yatay, dikey parçalar, zıt kontrastlar devinimi oluşturur. Ritim, çeşitli yönlerde, çeşitli büyüklükte yinelen dominant devinimlerin birbirleriyle kontrast uyuşumudur. Bir yapıtta çoğunlukta olan devinimlere “dominant devinimler” denir. Bu devinimler birbirinin benzeri ya da aynı karaktere sahiptirler. Kontrast devinimler bunlardan tamamen ayrı yapıdadır. Doğada da ritim vardır.

Mimari ve heykel gibi üç boyutlu sanatlarda kitlelerin üç boyut üzerindeki yön kontrastları ve bunlarla ilgili üç boyut üzerindeki ışık, gölge, yarı gölge kontrastlarından doğar. Mimaride dolu kısımlarla (duvarlar vb.) boş kısımlar (pencereler, kapılar vb.) ve madde değişiklikleriyle sağlanmış koyu açık düzeyler devinimi oluştururlar.

Heykelde, hacim ögelerinin, ışık-gölge ilişkileriyle, çevre boşluğuna rastlayan doğanın hareket ögesi olarak düşünülmesi gerekmektedir. Resimde de devinim yine “Yön kontrastı” temeline dayanır. Koyu-açık-orta tonların yarattığı yön kontrastı devinim sağlar. Renk kontrastı ile de devinim sağlanır. Yatay ve dikey biçimlerde devinimi oluşturan unsurlardır (Ton kontrastı, renk kontrastı, iç hareket, biçim kontrastı).

Sonuç olarak ritim; renk, açık-koyu, ögelerin birbiriyle ilişkileri, dolu-boş kısımlar ve bunların çevre ilişkileri, hakim ve kontrast elemanlar, gölge-yarı gölge-açık durumlar, devinimlerin yükselme-alçalma hızlarının üzerimizdeki etkileridir.

3.1.6.2. Denge

Denge tabiatın ilkesidir. Görsel sanatlarda zorunlu olarak kullanılmaktadır. Denge kompozisyonun oluşmasında temel ilkedir. Sanat yapıtlarında tasarım elemanlarının dengeleri kompozisyon belirlemektedir. Denge, bir yapıtın kompozisyonunda bütün parçaların görsel ağırlığının uyum içinde sunulmasıdır. Kompozisyondaki bütün elemanların iç gerilimi, parçaların görsel ilişkisi belli bir denge sonucunda gerçekleşir. Sanat yapıtında denge, çizimin olağan akışı içinde sanatçının sezgisi ve gözlemleri sonucunda kendiliğinden oluşur ve kompozisyonda gereken yeri alır. Çünkü her insan doğuştan bir uyum ve denge duygusuna sahiptir. Uyumlu olan her şey herkese daha doğru, daha doğal ve daha güzel görünür.

Bir biçim koyulaştıkça denge içerisindeki sözü etkinleşir, ağırlığı artar, biçimin rengi güçlendikçe, etrafına oranla, daha dikkat çekici olur. Bir kompozisyon düzeninde çeşitli yönlerde gelişen çok sayıda eleman bulunabilir. Yön ve kuvvet grupları, kompozisyon içinde tuttukları yere, yaygınlıklarına, renklerine ve formun genel yapısına bağlıdır. Bütün bu faktörlerden ortaya çıkan kuvvet grupları kompozisyon içinde birbirlerini karşılıklı dengeleyebilirler. Bu araştırmalar ile kompozisyonda ölçülü bir gerilim yaratılır.

Çağlarca' ya (1999:99) göre denge simetri değildir. İnsan vücudu bir denge içindedir. Bu dengeyi anlamak için insan vücudunun ortasından geçen hayali bir dikey eksen varlığını düşünmek gerekir. Denge halinde bulunan bir insanda bu dikey eksen alın, burun, iki diz ve ayak arasından geçer. Denge, kuvvetlerin ve ağırlıkların eşitliği ilkesine dayanır. Sanatta denge her şeyi aynı düzeye getirerek eşitleme anlamında ele alınmamalıdır. Söylenmek istenen sanat yapıtını oluşturan tüm ögelerin oluşturduğu bütünlüğe dayalı düzenin yarattığı dinamik bir etkidir. Kurulacak bir kompozisyonda çizgiler, yığınlar,

figürler, objeler, ışık, gölgeler, renkler, simetrik veya asimetrik dağıtılarak, düzenlenerek sağlanır. Denge karşıt güçlerin kararlılığıdır. Bigalı (1976:194), “Bir kompozisyonun, bir desenin oluşturduğu denge, plastik eseri yaşatan zıtların kombinasyonudur” der. Değerler, zıtlar halinde kullanıldıklarında, bu duygusal gerçek eserin bünyesinde yaşatılmış olur. Bir diyagonale, bunun tersi olan yönde birkaç yön çizmek, plastik dengeyi sağlamada yeterlidir. Bu ve bunun gibi valör, renk, hacim zıtlıkları da dengenin varlığını ve gelişimini düzenlerler. Denge, duygularımızın yönünde geliştirilir. Plastik eserin bünyesini oluşturan resimsel elemanların sistemli dağılımları, uyumlu görünüşleri, dengenin işaretidir. Terazinin iki kefesi, renk ve valör olarak adlandırılırsa, dik eksenin ortadaki iki parsel, valör ve renk dağılımının dengesini verir. Resim sanatında, dengeyi sağlayan dikey ve yatay eksenler bağlantısının diyagonal yönlerde, dolu ve boş sahaların dağılımları da, denge anlamını verirler. O halde eksenlerin gösterdiği ortalar önem kazanırlar, tıpkı insanda olduğu gibi. Orta çizgiler, duygumuzun durak noktalarıdır. İki yan, üst ve alt simetriyi gösteren bölümler, resim yüzeyinin sistematik kuruluş anahtarını vererek, plastik kompozisyonun ilk belirtisi olurlar.

Denge, karşıt iki gücün denk gelmelerinden doğan durum olarak kompozisyonda renk, ölçü, yön ve biçim gibi değerlerin kendi içindeki karşıt değerleri birbirine yaklaştırarak bir bütün olarak tasarım sonunda elde edilmiş bir niteliktir (Yılmaz, 2010, s.36).

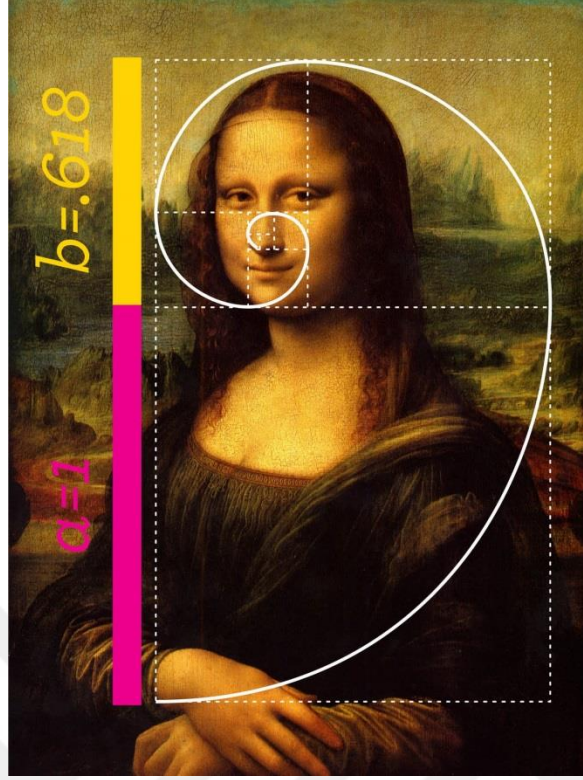
3.1.6.3. Oran-Orantı

Oran, nesnelerin kendi aralarında ya da başka nesnelere ile biçim, renk, leke, anlamda veya boyutları arasında dengeli bir yapı oluşturulmasına yönelik estetik ilişkilerdir. Oran açısından aynı biçimlerin aynı özellikte olması sanat ürününün plastik değerini monotonlaştırır. Böylece, sanatçı görsel unsurların orantısız ilişkilerinde farklı olacak şekilde değişken yapılar kurmaya çalışır. Renkli olanın renksiz olmasını, genişliğini uzunluğa, bir ölçülerin diğerlerine eşit olduğunu tasarımlar tekdüze görünmekten kurtulamazlar (Becer, 1997; aktaran Artut 2013, s.164).

Sanat eserinde objektif oran yoktur. Bölen ile bölünen alan güzel değilse süsleme, gerçeği saklamaktan başka bir işe yaramaz. Seçilmiş ya da sınırlı bir yüzeyin, güzel ve sistemli oranlarla bölünmesi, ilk görünüşte gerekli etkiyi yaparak, resmi sahte olmaktan kurtarır. Gözü ve duyguyu doyuran oranlar bulunması duyarlı bir anlatım için gereklidir.

Çağlarca (1999:65)'ya göre, bir nesnenin bütünü oluşturduğu parçalar ve uzunluklar arasındaki ayrıntının farkları olarak tanımlanmaktadır. Bu oranlar sanatçılar tarafından geometrik işlemlerle kanonlaştırılmışlardır. Proporsiyon, bütün ile parça arasındaki fark bağlantısını araştırmaktadır.

Bir yüzeyin pratik organizasyonunda yüzeyi; ortalar, köşegenler ve duyarlı ölçülerle bölmek, eşyayı bu sistem içine düşürmek anlatımımızı tamamlar. Bir yüzeyin pratik organizasyonunda sistem, insandaki ölçü sistemidir. Tablonun bölüm sistemi, insan yüzünde ve iskeletindeki gibidir. İnsan üzerindeki parçalar, çıkıntı ve girintiler arasında belirlenen mesafelerdeki uyumluluk, yaratılış formu olarak göze çarpar. Yüzümüzdeki bölüntüler; kaş, göz, burun altı, ağız, çene üstü, girinti ve çıkıntılarla belirlenmiş mesafeler, bunların oran kaliteleri, tanrısal, mistik ve olgun bir sistem içinde oluşur. Plastik eserin ya da resmin ihtiyacı evrensel ve mistik amaç için bölüm ve oran kalitesi, insandaki gibi geliştirilir. Üstün ve mistik değerlerin yansımadığı eser ise, alelade kalarak, değer hükümlerinden uzaklaşır. Hayat ve evren, yaratılış sırrı olarak, sistemli ve armonik düzeni yansıtır. Sanatçılar, bu düzeni sezgiyle bulur ve eserinde yaşatmaktadır. İnsan, yaratılışının ve evrenin bütün sırrı ve kanunları üzerinde toplamıştır. Bu sebeple üstün bir yaratıktır. Mistik eseri oluşturan bütün kanunlar, insan ve insan ölçü sistemi içinde, gerekli mistisizmi taşır. Normal yapıdaki bir insanda, göbek noktası, bütün içinde önemli bir orandır. Öteki belirli kısımlar da mistik oranlarla bezenmiştir. Sanatçı, bu sistemi resmine yansıtmakla yükümlüdür. Sanatçı, plastik kompozisyonun kuruluşuna bu değeri katmakla, estetik bir üstünlük yaratan cazibe kanunlarından birini yerine getirmiş olur. Plastik sanatlarda düzeni meydana getiren biçimsel oluşumlar kendi aralarında yapısal bağıntılar kurarlar. Parça ve bütün ilişkisi sorunu çözümlenmelidir. Bir sanat eseri bu bakımdan ya eş zamanlı (simültan) bir düzen birliğini kapsar ya da sürekli (successif) bir düzen fikrine bağlanır. Bütünlük ister sürekli, ister eş zamanlı olsun, geometrik oranları onun biçimsel olgunluğunu gösterir. Sanattaki güzellik ve uyumun kaynağı olarak da bunlar gösterilmiştir. Altın kesim adı verilen geometrik orantı, biçim mükemmelliğinin anahtarı olarak yüzyıllar boyunca denenmiş ve yalnız sanatta değil doğadaki nesnelere ve insan bedeninde denenmiştir (Tansuğ, 1978, s.48).

Şekil 5. Oran- orantı

Altın Oran: Altın kesim orantısı ise; sınırlı bir doğrunun belli bir yerden kesilmesiyle o doğrunun, küçük parçasının büyük parçaya oranı, büyük parçanın bütüne oranına eşit olunca belirir. Bu kesim noktası altın kesim noktasıdır ve ona göre çıkan 1,618 sayısı altın oran sayısı denilmektedir. Küçük parçaların büyük parçalara oranı, büyük parçaların bütüne oranları ile eşit olmaktadır. Altın kesim geometrik orantının ve biçim mükemmelliğinin anahtarıdır. Altın oran, Roma ve Yunan sanatında (heykel, resim, mimari) değişmez kurallar ile Rönesans sanatına hakim olan bir oran ölçüsüdür. Altın oran, matematik ve fiziksel evrende uzun zamandır var olmasına rağmen ne zaman keşfedildiğine ve kullanılmaya başlandığına dair kesin bir bilgi mevcut değildir (Çağlarca, 1999, s.65). Tarih boyunca yeniden keşfedildiği ihtimali yüksektir. Altın oran, doğadaki canlı ve cansız şekilde ve yapıda bulunan orandır. Dikdörtgenin boyunun enine olan “en estetik” oran diye tanımlandığı görülmüştür. Eski Mısır ve Yunanlılar tarafından keşfedilmiştir, sanatta ve mimaride kullanılmıştır.

Altın Oran; $CB / AC = AB / CB = 1.618$; bu oranın değeri her ölçü için 1.618 dir. Altın Oran, pi (n) gibi irrasyonel bir sayıdır ve ondalık sistemde yazılışı; 1.618033988749894... dır. (noktadan sonraki ilk 15 basamak) Altın Oranın ifade edilmesi için kullanılan sembol, PHI'dir.

Oran, estetik ifadenin gücünü, etkisini şiddetlendirir veya yok eder. Algı zenginliği, oran duygusunu geliştirip pekiştirir. Ölçü, görsel sanatlarda, tamamen, “oran” ilişkileriyle varolur. Oransızlık, “nispetsizlik”, kıyas ve karşılaştırma olarak, ölçüsüz, hesapsız görünümdür, ölçüsel uyumsuzluktur (Atalayer, 1994, s.205).

3.1.6.4. Vurgu

Tasarım ilkesinden biri olan vurgu, çalışma yüzeyi üzerindeki herhangi bir parçanın diğerlerine nazaran daha baskın olmasıdır. Görsel Sanatlarda vurgu iki şekilde ortaya çıkar. Birincisi renk, çizgi, doku, leke gibi öğelerden birinin yüzeyde etkin olması, ikincisi ise yüzeyin bir bölümünün üzerinde baskın hale dönüşmesidir (Ragans,1995, aktaran Buyurgan, 2012, s.145).

Birlik hâkimiyet ile üretilir ve hâkimiyet de tekrarla oluşur. Tekrar olan tabii düzenin basit ve yaygın bir formudur. Dalgaların çekilme ve kabarması, ayın büyüyüp küçülmesi, bir bitki ya da hayvanın doğup, ölmesi, gece ve gündüz, mevsimlerin yavaş, ölçülü değişimi her biri yok olma ve yeniden doğuşun sonsuza dek devam eden tarihi mistik teması olan ritmik döngülerdir. Egemenlik veya tekrarı ile vurgulama estetik birliğin yaratılmasının en eski, etkili ve basit yoludur. Düz yazılar, şiirler, müzik ve danslarla tekrar zaman içinde oluşmaktadır. Resim, mimari ve heykelde tekrar uzayda oluşur. Zamansal ya da mekansal açıdan ifade edildiğinde, tekrar, egemenlik ve birlik oluşturur (Graves, 1951)(<http://www.tamsanat.net>).

Bir tasarda kararlı bir dengenin bulunması için bu tasarım değişik kısımlarının görsel algıda oluşturulan kuvvetli ve zayıf enerji bölgesi arasından geçen mücadelelerin bu bölgelerde bazılarının üstün olmasıyla sonuçlanması gerekir. Bu arada diğer bölgelere, diğer şekillere ya da diğer gruplara üstünlüğü ile biçimin veya küme egemenliği sayılır. Bu egemenlik tasarımın bir bölgesi ile ortaya konulabilmektedir. Egemenliğin en çok kullanılan ve anılan şekli ölçü egemenliği olmaktadır. Egemenlik yalnızca ölçü açısından değil, renk, doku, değer vb. açılardan olabilmektedir. İster doku, ister ölçü, ister değer veya renk açısından olsun egemenlikte bir zıtlık bulunur. Böylelikle bir biçim veya biçimler gruplarının diğerlerine hâkim olabilir, onu baskısı altında tutabilir. Bir tasarda sadece buraya kadar görülen fiziksel öğeler değil, aynı zamanda cisimlerin önemlilik derecesi ya da kabullenilen fikirlerde egemen olarak alına bilinir (Güngör,1972, s.94).

3.1.6.5.Birlik / Bütünlük

Bütün canlılar ve insan vücudu birlik için örnek gösterilebilmektedir. Şekil, görevi, amacı, çalışma tarzı, özellikleri farklı pek çok organ bir arada ve aynı amaç için çalışarak insan vücudunu meydana getirirler. Yaptığı işler veya özellikleri zıt olan organlar bile düzen içinde birbirleriyle herhangi bir uyumsuzluk olmaksızın görev yaparlar. Makineler birliğe örnek gösterilebilir. Onlar, bütün parçaları belirli bir düzende görev yaparlar (Güngör, 2005, s.103).

Birlik, dinamik ve statik olarak ikiye ayrılır. Statik birlik, düzenli geometrik şekillerdir. Bunlar daire, eşkenar üçgen ve onların türleri olarak sunulmaktadır. Statik birliğe, kristaller veya kar taneleri gibi doğal inorganik formlar örnek gösterilebilir. Statik yapılar hareketsizdir, sabittir. Hayvanlar ve bitkiler, dinamiğe örnek gösterilebilir. Statik olan hareketsiz ve pasif, dinamik olan ise aktif, yaşayan ve tasarımlar oluşturan çekirdekleriyle, logaritmik spirallerin akan sürekliliği gibidir (Graves,1951; <http://www.tamsanat.net>)

Birliğin oluşması için denge gerekmektedir. Denge olmadan birlik olmaz. Dengenin bakışık veya bakışıksız olması birliğin meydana gelmesini etkilemez. Her iki denge şekli birliğe gidiş için kullanılabilir.

Güngör (2005:103), birliğe üç yoldan ulaşabileceğini savunur:

- 1.Uygunluk yolu,
- 2.Egemenlik ve değişkenlik yolu,
- 3.Zıtlık yolu.

Ancak bu üç yoldaki en iyi sonuç egemenlik ve değişkenliğin yoludur. İlgi çekici daha fazla sonuca bu yol ile ulaşılmaktadır. Uygunluk yolunda, tekrar, aralıklı tekrar, uygunluk ilkesi uygulanmaktadır. Zıtlığın yolunda zıtlık ilkesi uygulanır. Egemenlik ve değişkenlik yolunda ise, diğer yolların devamında ayrı bir uğrak olduğu için; diğer yollarda uygulanan ilkelerinin yanında egemenlik ilkesi de uygulanır. Kullanılacak olan hacimlerin ölçüleri, sayıları ve mekandan beklenirken zıtlık uygunluk ya da egemenliğin etkileri bu konuda uygun yolların seçilmesine olanak tanır. Plastik sanatlarda, biçim ve nesne öğeleri için iki durum bulunmaktadır.

İki nesne olarak ele alınan elemanların kurulma sisteminin getireceği bağlantılar içerisinde bireysel kişiliğini değiştirirse, bir görevsel birlik oluşturabilir. Renk düzeninde kurulması, tasarlanan resimde nesnenin değil renkleri ne olursa olsun oluşturulması tasarlanan renk

bütünlüğü içine girmesi gerekir. Resim dengeler sisteminde tasarlandığında yapı öğeleri olan nesnelere, ışık gölge bütünlüğünün içinde bireysel kişiliklerini değiştirmeleri gerekir. Başka şekilde resimde bütünlük oluşturmaktadır aksine nesnenin sayısınca biçim ve yapı bozukluğu ortaya çıkar.

Resim biçim öğeleri olan çizgilerin, renklerin ve koyuların görsel birlik oluşturmak için bireysel kişiliklerden arınarak, bütün gerektiği bağlantılar içinde olmalıdır. Bu bağlantıların içine girmeyen elemanlar tek başına hiçbir şeydir. Bütün elemanların varlığı diğer elemanların varlıkları ile bağlantılı bir bütünlenmiştir (Cantürk, 1992, s.41).

Birlik kendiliğinden bellidir. Resim, çerçeve ve tuval tasarımları birleştirmek için yardım etmektedir. Dikdörtgen tuval başlanılan birliktir. Çerçeve, resimle uzayı ayırır ve böylelikle elemanları birbirine bağlamaya yardım etmektedir. Şekiller ve çerçevelerden ötürü en kaotik resim ve çizimde dahi birlik miktarı kaçınılmazdır (Graves, 1951).

Temel tasarımın eleman ve ilkesini bu şekilde ifade edebiliriz. Sonuç olarak sanat ürünlerin tasarım aşamasında temel taşları üretim sonrasında değerlendirme kriterlerini oluşturan kavramları, temel tasarım eleman ve ilkeleri adı altında toplamaktayız. Oluşum aşamasında kullanılan bu elemanların iletişim aracı olarak sanat dili, elemanın organizasyonunda uygulanan ilkeleri de dilin grameri olarak görebiliriz. Elemanlar ve ilkeler formu oluştururlar. Formun organizasyonu, düzenleme, kurgu, kompozisyonu sağlamaktadır. Bunun sonuç niteliği uyum (ahenk, armoni) ve uygunluktur.

3.1.6.6.Hareket

Enerjinin devinimi harekettir. Enerji maddeye, madde enerjiye dönüşürken hareketi/kıymıltıyı yaratır. Her var olmanın dışsal (görünen), içsel (görülmeyen) sınırsız ya da sınırlı hareketleri sürekli vardır. Nesnelere ve varlıkların nitelik değiştirmesi, yer değiştirmesi, ya da yerleri sabit haldeyken uzaysal pozlarını değiştirmeleri bir hareketi ifade etmektedir. Kimyasal, fiziksel, organik hareketin hepsine “mekanik” hareket denilmektedir (Atalayer, 1994, s.117). Resimlerin yüzeyleri, leke ya da çizgilerle bölünmediği ana kadar, statik olmaktadır. Hareketlerin amacı statik yüzeyleri canlandırmaktır. Hareketi yaratmak için yüzeyin bütün tarafını birbirine bağlamak gerekmektedir. Hareketi meydana getiren kontrastıdır. Organizasyon ilkesi, kuvvetleri yönetmeye yardım etmektedir. Bir şeklin yönü ve sınırı, ritmik tekrar, gözü bir pozisyondan diğerine kaydırmak, valör, renk ve dokular arasındaki farkları bağlantılar ve

hareket değerlerini yaratacağı doğaldır. Hareketin amacı, gözün resim yüzeyleri üstünde gezinmesi ile oluşan beraberliği yaratmaktır (Bigalı, 1976, s.187).

Varlıkların ve nesnelerin, fiziksel strüktürlerine göre değişen form-doku-kontur öğeleri, ışık enerjisine bağlı farklı farklı etki ve titreşimler yaratırlar. Bu dış faktörler; gözün görme yetisiyle, zihinsel algılama yeteneği, görsel hareketin anlam ve gücünü belirler. Tasarım öğeleriyle elde edilen hareket etkilerinden bütün ile görseldir (Atalayer, 1994, s.117).

Erdem'e (2005:8) göre hareket, resme canlılık ve hayatiyeti veren elemanlardır. Bilimsel ifade ile bir cismin sabit bir noktada sürekli olarak konumunu değiştirmesine hareket denilmektedir. Resim, mimari ve heykelde hiçbir hareket bulunmamaktadır. Yalnız bu sanat dallarında hareket işlevini yaratmak olanağı vardır. Sanattaki hareket şiddetli ve abartılı hareketler şeklinde anlaşılmalıdır. Gözlerin bir tarafa çevrilmesi, başın hafif dönmesi dahi resimde ve heykelde hareket doğurabilmektedir. Işık-gölge yardımı ile ortaya çıkarılmış hacimli parçaların birbirlerine zıt yönlerde yerleştirilmesine kütle kontrastları da plastik sanatlarda büyük bir hareket yaratmaktadır. İyi yerleştirilen eğik çizgiler hareket unsurlarındandır. Genellikle eğri çizgi hareket, yatay ve dik çizgi dinginlik vermektedir.

Atalayer'e (1994:118) göre nesnelerin uygunluk-zıtlık içerisinde düzenlenmesi tasarımı görsel algıya bağlı "estetik hareket" değerini yaratmaktadır. Hareketin etkileri, zihni devamlı ve düzenli vurgulamaktadır. Böylelikle "dikkat" ve algılamamanın derinliği devamlılık kazanmaktadır. Algılayıcı tasarımın her yönü ile ilgilenmektedir. Hareket etkileri, derin-kalıcı bilgi yaratmaktadır. Böylece zihinsel ve bedensel "yönelişleri" üretir.

Bütün hareket nitelikleri gibi görsel hareket temeli zıtlığa dayanmaktadır. Nesnelerin kendi içinde ve birbiri arasındaki zıtlıklar, kuvvetli görsel hareketin ışığı yaratarak alıcıları kendine çeker, bağlar. Zıtlığın temelinde örgütlenmiş hareketin etkileri, algıyı pekiştirir ve kuvvetlendirir. Derin hazırlanmanın oluşumunu belirler. Bu ise estetik etkilerin kalıcılığını doğurmaktadır (Atalayer, 1994, s.119).

3.1.6.7.Zıtlık

Cisimler arasında herhangi bir bakımdan ortak ya da yakın nitelikler olmadığı zaman bunlar arasında ilgi kurmak güçleşir. Biri diğerine yabancı ve ilgisiz olduğunda cisimlerin arasında birlik kurulamaz, uyuşmazlıklar ve kargaşalıklar hüküm sürmeye başlar. Düzensizliği doğuran bu haller zıtlığın kendisidir. Zıtlık dağınıklık ve uyuşmazlığı

meydana getirirken, öte tarafta uyuşmaz cisimlerin bir arada buldukları konu insanı düşündürmeye başlar (Güngör, 2005, s.88). Bütünlük gibi kontrast tasarımda da esastır. Değişiklik heyecanlandırır ve ilgiyi çeker. Çeşitlilik tasarımı canlandırır. Biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan birinin veya birkaçının söz konusu olacağı zıtlıklar insanları beklenmeyen etkiler ile karşılaştırdığı gibi ürpertmekte veya uyararak canlılık başlar, ilgi toplanır. Öyleyse zıtlık tasarımda uyuşmazlığı doğururken; diğer yandan tasara canlılık veren görev yapmaktadır. Biçimlerin arasındaki mesafelerdeki aralıkta ve zıtlıkta önemli rol oynamaktadır. Aralığın farklılığı, zıtlığı meydana getirenin yanında düzenlemedeki biçimlerin arasında gruplaşmaları ve uzaklaşmaları belirtmek bakımından önemli rol oynar ve düzenlene ilgi çekicilik kazanmasında olumlu hizmetler görür (Güngör, 2005, s.88).

3.6.1.8. Işık-Gölge

Temel sanat eğitiminde resim çalışmalarının en önemli unsurlarından biri nesnelere sahip olduğu ışık güçleriyle görebilmek ve gösterebilmektir. Doğada bulduğumuz objelerin yüzeyinde ışık güçleri çok ya da az birtakım planlar, biçimler bulunmaktadır. Öğrenciler tarafından nesnelere üzerinde farklı ışık güçleri görülmesi, yakalanması objelerin yüzeyini oluşturan planın ortaya çıkarılabilmesini sağlar. Böyle çalışma ile nesnenin hacimsel karakteri yakalanmaktadır. Işık farklılığının planların geride ya da önde olmasını göstermektedir. Bu yapılar belirgin lekeden (açık ton-orta ton- koyu ton) birinin egemenliği altında görülür. Bazen nesne üzerinde belirgin ışığın gücünden çok daha koyu ya da çok da açık planlar, yüzeyler de bulunabilir. Nesne çalışması yapılırken bunların (açıklık-koyuluk nitelikleri korunarak) gösterilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda her nesnenin bir renge sahip olması ve koyu-orta-açık ton değerleri açısından yaklaşıldığı, obje renginin genelde bu üç ton üzerinde bir yere oturtulabileceği unutulmamalıdır.

Işık gölge kavramları, hacmin hacimli göstererek gibi resimsel anlatım dilini kolaylaştırması, öne çıkarılması yönünden Temel Eğitim dersinde ele alınacak ilk konulardan biridir. Eğitim sürecindeki konular ilerledikçe, koyu açık niteliklerin plan, mesafelerin anlatımlarında yardımcı olacağı gözlenmektedir. Plan ve mesafe farklılığını belirtirken, renk kullanılarak koyu açık değerleri ile almak, anlatılarak isteneni daha farklı görüntüler kazandıracaktır (Işingör vd., 1986). Canlı cansız bütün varlıklar, bu temel hayat

unsurlarından haz almayı istemektedir. Bütün varlıklar, yaratılış kanunuyla ışıktan en çok nasıl yararlanması gerekiyorsa o şekilde fiziksel özellikler göstermektedir.

Işık serbest kalmış foton tanecikleri olarak, saniyede 300.000 km hız ile yayılan enerjilerdir. Çok farklı dalga frekansı ve boyu içeren bileşimdir. Beyaz olarak algılanıp kavramsallaştırılan ışık enerjisi, renk denilen pek çok frekansın girişimleridir. İnsan gözü 380 nm ile 760 nm arasında frekansları görebilmektedir. Yalnız saniyede 300.000 km hız ile hareket eden foton denizinde gözler, farklı frekansı ayırt ederek algılayamamaktadır. Frekanslar ayrıştığında, göz renk algısıyla ilgili duyumsama yapabilmektedir. Görsel algılamalar bütünüyle ışık enerjisine bağlı olmaktadır. Işık olmasa algıda olmaz. Bütün algılar ışığın varlığına karşılık düşmektedir. Tek frekanslı ışıklara yalnız ışık denilmektedir. Bütün frekansların girişimleri gün ışığı ya da beyaz ışıktır (Atalayer, 1994, s.165).

Artut'a göre ışık enerjidir. Görme olayının ve görsel algılamının temeli ışık, göz ve beyine dayanır. Görsel algı, insanda model, fon ve detayların ayırmsayabilme becerisidir. Göz ve beyin gücü aynı, fakat ışık kaynağı ve şiddeti değişkendir. Bu değişkenlikten dolayı da modellerin görünümünde ayrılıklar doğar. Model çizgi ile belirlendikten sonra işleniş ışık ve gölge ile sağlanır. Böylece modelin hacim ve derinliği daha belirgin hale gelir. Koyu (gölge) ve açık (ışık) lekelerin modelde dengeli dengeli bir biçimde yerleştirilmesi, yapının anlamlı olmasına zemin hazırlar. Mesela resim eğitiminde ışık-gölge eğitimi çocuğu renkli çalışmalara hazırlarken, bu alanda biçim anlayışının geliştirilmesine de olanak sağlamış olur (Artut, 2013, s.161-162).

Işık, eşyaları her noktadan aynı şekilde aydınlatamamaktadır. Bu nedenle valörde açık-koyu, renkte, ton farklı oluşmaktadır. Açık-koyu resmin yüzeyinin bütün alanına sokmak, en koyu yerlerde bile, ışığı gezdirmek gerekmektedir. Işıksız ne siyah, ne beyaz yoktur. Koyu-açığı, ışık gölge ile karıştırmamak gerekir. Açık-koyu, valör ile ilgilidir. Işık-gölge rengi anlatmaktadır. Renge bağlıdır ve renkli resme ait terimdir. Silindir veya kürenin üzerinde ışık ve gölgeli kısımlar ayırma imkânı yoktur. Yalnız görsel içtenlik, bu sınırlamayı aramaktadır. Açıktan koyuya doğru aydınlana eşyalarda üç kısım görülmektedir:

1. Işıklı parça,
2. Yarım aydınlık parça,
3. Karanlık parça.

Bu üç valörü, eşya üzerinde hissetmek, hacmi belirlemek demektir

1. Koyu üzerinde duran cismin aydınlanan tarafı şiddetli olarak koyu fondan ayrılır.
- 2.Fon, yarım aydınlıktır. Kürenin aydınlık kısmı koyu fon kadar aydınlık görülmemektedir.
3. Fon aydınlıktır. Kürenin aydınlık kısmı fona kaynamamaktadır. Yarı gölgeli kısımla tam gölgeli kısımlar fondan hafif ayrı görünmektedir.

Işık- Gölge konusunda söylenenler:

Le Corbusier: Gözlerimiz biçimleri ışık altında görmek için yaratılmıştır. Gölgeler ve aydınlıklar biçimleri ortaya çıkarırlar.

J. Jeodicke: Mekanı oluşturan öğelerin mimari öğelerin görünümü üç faktör belirler:

- Genel şekillendirme
- Yüzeysel şekillendirme (renk, doku, matlık, parlaklık)
- Yapay ve doğal aydınlatma şekli.

3.1.7. Yöntem ve Teknikler

Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarından “Görsel iletişim ve biçimlendirme” öğrenme alanının uygulama biçimlerinin, uygulamada karşılaşılan sorunların ve çözüm önerilerinin Görsel Sanatlar öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırma tarama modelinde nitel bir çalışma olarak gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2004, s.19).

Nitel araştırmalarda veriler betimsel olduğu için süreç ve anlamla ilgili olmaktadır. Amaç oluşturulan hipotezi sınamak ya da desteklemek değil, verilerin sistemli bir biçimde incelenmesi ve araştırmaya yönelik kuram üretilmesidir (Ekiz, 2003, s.27-29).

Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama tekniği vardır. Bunlar; gözlem, görüşme ve yazılı doküman incelemesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2004, s.19-20).

Bu araştırmada veriler betimsel araştırma yöntemlerinden “görüşme” yoluyla toplanmıştır. Görüşme yöntemiyle öğretmenlerin deneyimleri, tutumları, görüşleri ve şikayetleri dikkate alınarak bilgi edinmede kullanılmıştır. Bu araştırmanın verileri görüşme türünden “yarı yapılandırılmış görüşme tekniği” kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini Ankara İli Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında Görsel Sanatlar Öğretmeni olarak görev yapan öğretmenler seçilmiştir.

4.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örnekleme, Ankara İli Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ankara Elmadağ İlçesinde bulunan okullarda görev yapan Görsel Sanatlar öğretmenleri olmuştur. Elmadağ da bulunan ortaokullar: Namık Kemal Ortaokulu, Atatürk Ortaokulu, Hasanoğlan İmam Hatip Ortaokulu, Karacahasan Ortaokulu, Hasanoğlan Ortaokulu, Hasanoğlan Öğretmenler Ortaokulu, Şehit Şener Gündem Ortaokulu olmak üzere bu okullarda görev yapan Görsel Sanatlar öğretmenleri ile görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın yapılacağı okullar belirlendikten sonra, araştırmacı bu okullara giderek başta okul müdürleri olmak üzere ön görüşmeler gerçekleştirmiştir. Araştırmacı ön görüşme sırasında kendini tanıtır, Milli Eğitim Bakanlığı resmi izin belgesini (Ek-1) ibraz etmek suretiyle araştırmanın amacını ve nasıl gerçekleştirileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda okulda görevli Görsel Sanatlar öğretmeni ile temasa geçerek ve/veya daha sonra görüşmek üzere randevu alarak çalışmasını tamamlamıştır.

4.3. Veri Toplama ve Veri Analiz Teknikleri

Bu araştırmanın alan yazın çalışması öncelikli olarak literatür taraması ve kaynakça taraması yapılarak gerçekleştirilmiş, çalışmanın kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Veriler, nicel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Görüşme Formu (Ek-3) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

4.3.1. Görüşme Formunun Hazırlanması

Araştırmacı verilerin toplanmasında “Öğretmen Görüşme Formu” geliştirilerek görüşme formu hazırlanmış Ek-3’te verilmiştir.

Araştırmacı görüşme formunu hazırlarken bazı ilkeleri takip etmiştir. Bunlar (Karasar, 2007, s.168-169);

- Ne tür bilgi istendiği ve soruların karşındaki kişinin kolayca anlayacağı nitelikte olması,
- Bir tek amaca yönelik doğrudan doğruya sorular olması,
- Görüşmecinin verebileceği verileri içermesi,
- Açık ve yönlendirmeyen sorular hazırlanması,
- Soruların belli bir düzen ve sistem içinde hazırlanmasıdır.

Araştırmacı bu ilkelere bağlı kalarak görüşme formunu geliştirmiştir. Araştırmacı ayrıca bir alan uzmanından yardım alarak görüşme tekniği konusunda deneyim kazanmıştır.

4.3.2. Görüşmelerin Yapılması

Görüşmeler 23 Mart 2015 ile 30 Nisan 2015 tarihleri arasında yapılmıştır. Okul Müdürleri ile temas kurulduktan sonra Görsel Sanatlar öğretmenlerinin uygun oldukları gün ve saat için randevu alınmıştır. Ortaokul Görsel Sanatlar öğretmenleri ile yapılan görüşmeler “Öğretmen Görüşme Programı” Ek-4’te verilmiştir.

Araştırmacı öğretmenlerin bazılarının köy gibi daha ufak yerleşim birimlerinde görev yapmaları sebebiyle bu öğretmenlerle görüşmelerini Halk Eğitim Merkezinde gerçekleştirmiştir. Görüşmelerin bir kısmı da öğretmenlerin buldukları okulların kütüphanelerinde yapılmıştır.

Araştırmacı görüşmelerin tamamını bizzat gerçekleştirmiştir. Görsel Sanatlar ğretmenleri araştırmacının hazırladığı görüşme formunu okuyarak soruları cevaplamışlardır. Araştırmacının hazırladığı soruların cevaplanması görüşme formundaki düzen içerisinde 30-35 dakika civarında srmştr.

4.4. Veri Analiz Teknikleri

Bu alışmada “Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi ğretim Programındaki Görsel İletifim ve Biçimlendirme” ğrenme alanına ilişkin Görsel Sanatlar ğretmenleri ile görüşmeler yapılmış ve anket çalışması düzenlenmiştir (Bkz, Tablo-1).

Tablo-1.

Ortaokul Görsel Sanatlar ğretmenleri ile Yapılan Görüşmeleri Gösterir Dağılım:

OKUL	CİNSİYET
Karacahasan Ortaokulu	Kadın
Hasanoğlan Atatürk Fen Lisesi	Erkek
Halk Eğitim Merkezi	Erkek
Hasanoğlan İmamhatip Lisesi	Erkek
Namık Kemal Ortaokulu	Erkek
Atatürk Ortaokulu	Erkek
Hasanoğlan ğretmenler Ortaokulu	Kadın
Hasanoğlan Ortaokulu	Kadın
şehit şener Gündem Ortaokulu	Erkek
Karacahasan Ortaokulu	Kadın

Yapılan görüşmelerin sonucunda Tablo.1.’de grldđđ gibi sorulara % 40 kadın ve %60 erkek öğretmenler cevap vermiştir. Bu ğretmenlerin yaşları ve mesleki deneyimleri anket sonucuna göre % 40’ı 31-35 yaş aralığında, %20’si 36-40 yaşları aralığında %10’u 41-45 yaş aralığında ve %20’si ise 46 yaş ve üzeridir.

Tablo-2.

Görüşme yapılan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin yaş ortalamaları, mesleki deneyimleri, eğitim durumlarını gösterir dağılım:

YAŞ GRUPLARI				MESLEKİ DENEYİMLERİ		EĞİTİM DURUMLARI			
31-35 %40	36-40 %20	41-45 %20	46 + %20	1-5 %20	11-15 %50	21 + %30	Lisans %80	Önlisans %10	Diğer %10
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1	1	1	1	1	1	1	1		
1					1	1	1		
1					1		1		
					1		1		
							1		
							1		
							1		
4	2	2	2	2	5	3	8	1	1

Yapılan anketin analizine göre mesleki deneyimleri değerlendirecek olursak % 20'si 1-5 yıllık, %50'si 11-15 yıl, %30'u ise 21 yıl ve üzeri mesleki tecrübeye sahiptirler. Anketin bir diğer araştırma kapsamı ise "Eğitim Durumu" analizidir. Bu analize göre görüşmelerde bulunan Ortaokul Görsel Sanatlar öğretmenlerinin %80'i dört yıllık yüksekokul/fakülte mezunu, %10'u lisansüstü ve %10'u ise önlisans/iki yıllık Eğitim Yüksek Okulu mezunudur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1. Öğretmenlerle Yapılan Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Sonuçları

Bu çalışma kapsamında öğretmenlere Görsel Sanatlarla ilgili bir takım sorular sorulup onların görüşleri alınmıştır. Çalışmanın alt amaçlarına göre gruplandırılan sorular ve ankete katılan 10 öğretmenin görüşlerinin analizleri şu şekildedir

5.1.1.Görsel Sanatlar öğretmenlerinin Görsel Sanatlar dersi programına ilişkin görüşleri

Soru 1: İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programına ilişkin genel görüşleriniz nelerdir?

MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan program, Talim ve Terbiye Kurul Başkanlığı'nca 2013 yılında görüşülerek kabul edilmiştir. Program, 2014-2015 Öğretim Yılından itibaren 1-5. sınıflardan başlamak üzere kademeli şekilde uygulamaya konulmuştur. Ortaokul Görsel Sanatlar öğretmenlerinin %20'si bu soru hakkında görüşlerini bildirmemiştir. %10'u öğrencilerin duygu ve düşüncelerini farklı materyaller kullanarak yansıtmalarına ve görsel iletişim biçimlendirme öğrenme alanının uygulanması ve sanatsal düzenleme ilkelerinin kullanılmasına olanak sağlayan bir program olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin % 30'u yeterli ve açıklayıcı bir program olmakla birlikte, fazla ayrıntılı olmasının öğrencileri sıktığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %20'si ise teorik bilgi fazlalığının öğrencilerin sıkılmasına neden olduğunu belirtmişlerdir.

5.1.2.Görsel Sanatlar öğretmenlerinin öğrenme alanlarına yönelik görüşleri

Soru 2: Programın öğrenme alanlarını (Görsel iletişim-biçimlendirme, kültürel miras, sanat eleştirisi ve estetik) nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öğretmenlerimizin %20'si bu sorumuza iyi düşünülmüş bir program olarak cevap vermiştir. %10'u açıklayıcı ve öğretici bir program olduğundan bahsetmiş, %20'si yeterli sayılabilecek kapasitede bir program olduğunu belirtmiştir. %10 öğretmenimiz bu sorumuza yeterli ve olması gerektiği gibi cevabını vermiştir. %10 öğretmenimiz ise vaktin sınırlı olmasından yani derslerin yoğun olması ve bu konuda öğrencilerin sınavlar dersler derken vakit ayıramamasından bahsetmiştir. %10 öğretmenimiz ise öğrencilerin düşündüklerini, hayal ettiklerini, duygu durumlarını yansıtmada çizgi, biçim, doku ve renk gibi sanatsal elemanları kullanmadan, kültürümüzü ve diğer kültürleri tanıyarak kültür ile sanatın iç içe olup birbirlerini etkilemelerinde bilgi sahibi olmalarında ve sanat eserlerinin duygu ve düşünceleri ifade etmedeki rolünü kavramada etkili olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. %20 öğretmenimiz bu soruya cevap vermek istememiştir.

Soru 3: Bu öğrenme alanlarında "görsel iletişim-biçimlendirme" hakkında görüşleriniz nelerdir?

Öğretmenlerimizin %30'u bu sorumuza toplumun olmazsa olmaz mutluluğa götüren değer şeklinde cevap vermiştir. %10'u ilkokulda yetersiz eğitimi verilmesi sonucu oluşan olumsuzluklardan bahsetmiştir. %40'ı uygulamalı olması verimli ve yaratıcı olmasını sağladığını düşünmektedir. %20'si ise bu sorumuza cevap vermemiştir.

Soru 8:Görsel iletişim-biçimlendirme öğrenme alanında yer alan duyuşsal ve devinimsel kazanımlara yönelik uygulamaları nasıl değerlendiriyorsunuz? (önemi ve gerekliliği vb.)

Öğretmenlerin % 40'ı derste yaptırılan uygulamaların öğrencilerin duyuşsal ve devinimsel kazanımlarını yansıtmada faydalı olduğunu düşünmektedir. Ayrıca drama eğitimi verilmesi halinde dersin kazanımlarının arttırabileceğini vurgulamışlardır.

Öğretmenlerin %40'ı ise uygulamaların öğrencilerin akademik başarılarına katkısı olduğunu düşünmektedir. Devinimsel alana yönelik çalışmalarda psikomotor becerilerin gelişmesine katkı sağladığını gözlemlediklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerin %20'si soruya yanıt vermemiştir.

5.1.3.Görsel Sanatlar öğretmenlerinin sanatsal düzenleme öğelerine (sanat elemanları) yönelik görüşleri

Soru 4: Görsel iletişim-biçimlendirme öğrenme alanının içinde yer alan “görsel sanat öğelerini” nasıl değerlendiriyorsunuz? (önemi, gerekliliği vb.)

Öğretmenlerimizden %20’si çizgi, renk doku gibi görsel sanat öğeleri olmadan görsel sanatlar dersinin düşünülmesinin mümkün olmadığını söylemiştir. % 30’u sanat anlayışının geliştirdiğini ve genel kültürü arttırdığını ifade etmiştir. %40’ı temel bilgiler içerdiği için önemli olduğunu vurgulamıştır. %10 öğretmen bu sorumuza cevap vermemiştir.

5.1.4.Görsel Sanatlar öğretmenlerinin sanatsal düzenleme ilkelerine (tasarım) yönelik görüşleri

Soru 6: Görsel iletişim-biçimlendirme öğrenme alanının içinde yer alan “sanatsal düzenleme” ilkelerini Görsel Sanatlar dersi bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz? (önemi gerekliliği vb.).

Öğretmenlerimizin %80’i öğrencilerin doğayı, duyguyu ve düşüncelerini kağıda aktarırken, sanatsal düzenleme ilkelerini kullandıklarını bu anlamda oran-orantı kompozisyonda denge, ritim, hareket gibi sanatsal düzenlemeleri, çalışmalarında önem taşıdığından bahsetmiştir. %30’u ise Estetik anlayışının güçlendirdiğini ifade etmiştir.

5.1.5.Görsel Sanatlar öğretmenlerinin görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanına yönelik yaptıkları uygulamalar

Soru 5: Görsel Sanat öğeleri/sanat elemanlarını (çizgi, biçim, doku, leke, yapı, mekan, renk) kullanarak derste ne tür uygulamalar yaptırıyorsunuz?

Öğretmenlerimizin %60’ı Görsel Sanatlar öğelerini kullanmaya yönelik çizgi çalışmaları, doku kavramları adına baskı çalışmaları, renkleri kavramaları adına sıcak soğuk renkleri, ana-ara renkleri, zıtlıkları barındıran çalışmalar yaptıklarını belirtmişlerdir. %40 öğretmenimiz ise derslerinde desen çalışmaları (objeler), serbest teknikte oluşturduğu konuyu boyama konularını yaptıklarını belirtmişlerdir.

Soru 7: Sanatsal düzenleme öğeleri/tasarım ilkeleri alt alanına ait denge, vurgu, ahenk, değişiklik, hareket, ritim, dereceleme, oran-orantı şeklinde derste ne tür uygulamalar yapıyorsunuz?

Öğretmenlerimizin %60'ı Görsel Sanat öğelerini kullanmaya yönelik çizgi çalışmaları, doku kavramları adına baskı çalışmaları, renkleri kavramaları adına sıcak soğuk renkleri, ana-ara renkleri, zıtlıkları barındıran çalışmalar yaptıklarını belirtmişlerdir. %40 öğretmen ise derslerinde desen çalışmaları (objeler), serbest teknikte oluşturduğu konuyu boyama konularını yaptıklarını belirtmişlerdir.

Soru 9: Görsel iletişim ve biçimlendirme alanına yönelik programdan yararlanarak derste ne tür uygulamalar yaptırıyorsunuz?

Öğretmenlerimizin %40'ı bu soruya kompozisyon tasarladıklarını anlatmıştır. %20'si zıtlıklar ve renk konusu ile ilgili çalışmalar yaptıklarından söz etmiş, %30'u ise perspektif çalışma, soyut veya geometri çalışmaları ile natürel ve peyzaj çalışmaları yaptıklarından bahsetmiştir. %10 öğretmen ise bu soruyu cevaplamamıştır.

5.1.6.Görsel Sanatlar öğretmenlerinin görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanında uygulamada karşılaştıkları sorunlar

Soru 10: Görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanını uygulamada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

Öğretmenlerimizin %70'i fiziki ortamların yetersizliği ve donanım eksikliğinden ayrıca ders saatinin az olması ve yeterli kaynakların kullanılmamasından bahsetmiştir. %20 öğretmenimiz ise derse karşı öğrencilerin istek ve ilgilerinin az olmasından ve bu ders ile ilgili materyallerin önemsenmemesinden bahsetmiştir. %10 öğretmenimiz bu sorumuzu yanıtızsız bırakmıştır.

5.1.7.Görsel Sanatlar öğretmenlerinin görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanında uygulamada karşılaştıkları sorunlara ilişkin çözüm önerileri

Soru 11: Görsel iletişim ve biçimlendirme alanına yönelik programda karşılaşılan sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

Öğretmenlerin % 40'ı okullarda görsel sanatlar derslerinin eğitim araç-gereçleri ve görsel çalışmalarla donatılmış atölyelerde yapılmasını, % 20'si velilerin bilinçlendirilmesini, % 20'si ders saatlerinin arttırılmasını, % 20'si gezi izin işlemlerinin kolaylaştırılmasını önermişlerdir.

5.2.Anket Analizi

Bu çalışmada görsel sanatlar ile ilgili görüşmelerin ardından anket çalışması yapılmıştır. Anket ve görüşme vasıtasıyla öğretmenlerin program hakkındaki görüşleri sorularla belirlenmiş

5.2.1.Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşler

Tablo 3. Ortaokul Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar dersi öğretim programına ilişkin görüşleri

<i>Öğretim Programına ilişkin görüşleri</i>	<i>f</i>
<i>Sanatsal ve kişisel gelişimine katkı sağlıyor</i>	5
<i>Program uygulanması için uygun bir ortam yok</i>	4
<i>Hayalleri, duyguları ve düşünceleri biçimlendiriyor</i>	3
<i>Etkinlikler anlaşılır ve uygulanabilir</i>	3
<i>Öğretmenleri araştırmaya sevk ediyor</i>	-
TOPLAM	15

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinden oluşan 15 kişilik anket analizinde; 3 öğretmen, öğrencilerin hayallerinin duyguları ve düşüncelerinin biçimlendiğini, 5 öğretmen sanatsal ve kişisel gelişmeye katkı sağladığını vurgulamıştır. Araştırmaya katılan 3 öğretmen etkinliklerin uygulanabilir ve anlaşılabilir olduğunu savunmuşlardır. 4 öğretmen programı uygulamak için uygun ortamın bulunmadığını söylemişlerdir. Ortaokul ders programına göre değerlendirdiğimizde öğrenciler için hayallerin düşüncelerin duygularının biçimlenmesinde ve kişisel gelişimlerine katkılarının olduğu görülmektedir. Fakat bu

gelişmelerin yaşanabilmesi için uygun ortamın olmaması bu durumu kısıtlamaktadır. Atölyeler ve çeşitli materyaller ile bu derse önem verilirse sanatsal açıdan önemli gelişmelerin yaşanması aşıkardır. Fakat bu ortamların sağlanmaması önemli ölçüde görsel sanatlar ders programı açısından sorun teşkil etmektedir.

5.2.2.Görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanına yönelik görüşler

Tablo 4.

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel İletişim ve Biçimlendirme öğrenme alanları ile ilgili değerlendirmeleri

<i>Görsel iletişim-biçimlendirmeye ilişkin görüşler</i>	<i>f</i>
<i>Çocukların kişisel gelişimlerine katkı sağlıyor</i>	4
<i>Çocuğun öğretim materyalleri kullanarak olumlu yönde değiştirilmeye katkı sağlıyor</i>	3
<i>Kültürlü kaliteli insan yetiştirmek için önemli</i>	3
<i>Verilen sanat eğitiminin kalitesini artırıyor</i>	3
<i>Görsel sanatlar eğitiminin temelini oluşturduğu için önemli</i>	3
<i>Sadece sanat için değil hayatın her alanı için önemli</i>	2
<i>Öğretmenin ekstra bir eğitim almasını gerektiren bir alan</i>	1
TOPLAM	19

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinden 4'ü görsel iletişim ve biçimlendirme alanının çocukların kişisel gelişimlerine katkı sağladığını belirtmiştir. Alanın kültürlü ve nitelikli insan yetiştirmek bakımından önemini vurgulamışlardır.

3 öğretmen, çocukların öğretim materyallerini kullanmasının olumlu yönde gelişmelerine katkı sağladığını ifade etmiştir. 3 öğretmen, görsel iletişim ve biçimlendirme eğitiminin, sanat eğitimin kalitesi arttırdığını belirtmiştir. 3 öğretmen, görsel iletişim-biçimlendirmenin görsel alanın temelini oluşturduğunu, 2 öğretmen sadece sanat için değil

hayatın her alanında önemli olduğunu belirtmiştir. 1 öğretmen ise öğretmenlerin ekstra eğitim almaları gerektiğini vurgulamıştır.

5.2.3.Görsel sanat öğelerinin değerlendirilmesi

Tablo 5.

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel İletişim ve Biçimlendirme Öğrenme Alanındaki Görsel Sanat Öğelerini Değerlendirmeleri

<i>Görsel sanat öğelerine yönelik görüşler</i>	<i>f</i>
<i>Sanat bilinci kazandırıyor</i>	<i>6</i>
<i>Farklı bakış açısı kazandırıyor</i>	<i>5</i>
<i>Sanatçıları ve eserlerini tanımalarını sağlıyor</i>	<i>4</i>
<i>Sanat çalışmalarında materyalleri, araç ve gereçleri kullanarak uygulamaları geliştiriyor</i>	<i>4</i>
<i>Bireyin yaşamında ve çevresinde sanat gereksinimi oluşturuyor</i>	<i>1</i>
<i>TOPLAM</i>	<i>20</i>

Görsel Sanatlar öğretmenleri çoğuna göre Görsel Sanatlar öğeleri sanat bilinci kazandırmaktadır. 5 öğretmen, Görsel Sanatlar öğelerinin farklı bakış açısı kazandığını vurgulamaktadır. 4 öğretmen Görsel Sanatlar öğelerinin sanatçıları ve eserlerini tanımaya fayda sağladığını, 4 öğretmen sanat çalışmalarında materyalleri, araç ve gereçleri kullanarak uygulamaları geliştirdiğini belirtmişlerdir. 4 öğretmen bireyin yaşamında ve çevresinde sanat gereksinimleri oluşturduğunu savunmaktadır. Öğretmenlerimizin çoğu görsel sanat öğeleri ile ilgili olumlu görüşler ortaya koymuşlardır.

5.2.4.Sanatsal düzenleme ilkelerinin değerlendirilmesi

Tablo 6.

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Sanatsal Düzenleme İlkelerini Görsel Sanatlar Dersi Bağlamında Değerlendirmesi

<i>Sanatsal düzenleme ilkelerinin değerlendirilmesi</i>	<i>f</i>
<i>Estetik duygusu gelişmiş, zevkli ve duyarlı insanlar yetiştirmek için önemli</i>	5
<i>Analiz ve keşif yapabilmeleri nitelikli ve estetik bir toplum yaratabilmek için önemli</i>	3
<i>İnsanların yaşadıkları alanları bilinçli ve istekli güzelleştirebilmesi için önemli</i>	2
<i>Duygu ve düşünceler bütünlüğü ile yapılan çalışmaların daha başarılı olmasını sağlar</i>	2
<i>İnsanları güzellik arayışına iter ve güzellik kaygısı duymalarını sağlar</i>	1
<i>Farklı beğenilere hoşgörü kazandırır</i>	1
TOPLAM	14

Araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerinin 5'inin görüşlerine göre sanatsal düzenleme ilkeleri, estetik duygusu gelişmiş, zevkli ve duyarlı insanlar yetiştirilmesi için önemlidir. Öğretmenler, öğrencilerin estetik bilincine sahip olmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmenler, öğrencilerin estetik bilince sahip olmalarının ise yaşadıkları şehirlerin, evlerin, ofislerin, çalışma ortamlarının güzel mekanlara çevrilmesi açısından önem taşıdığını ifade etmişlerdir. Estetik bilinci gelişen zevkli öğrencilerin sayesinde daha güzel yapıtların görüleceğine dikkat çekmişlerdir.

Görsel Sanatlar öğretmenlerinin 2'si öğrencilerin analiz ve keşif yapmaları estetik bir toplum oluşturmak için önemli olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenler, analiz ve keşif yapmanın çocukların hem merakını arttıracaklarını hem de estetik alanında faydalı işler yapmaları için önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Görsel Sanatlar öğretmenlerinin 2'si göre ise duygu ve düşünce bütünlüğü ile yapılan çalışmaların daha başarılı olacağını ifade etmişlerdir. Öğretmenler, duygu ve düşünce bütünlüğü ile yapılan çalışmalarda öğrencilerin kendilerini daha özgürce ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin kişiliklerini ve hayallerini çalışmalarına yansıttıklarını vurgulamışlardır. Öğretmenler, öğrencilerin özgürce çalışmalar yaptıklarını, bu sayede daha başarılı olduklarını vurgulamışlardır.

Araştırmada 1 Görsel Sanatlar öğretmeni, disiplinin insanları güzellik arayışına iteceği ve güzellik konusunda daha istekli kılacağından önemli olduğunu ifade etmiştir.

Öğretmenlerimizin görüşüne göre öğrenci en güzeli bulabilmek için hem araştırarak hem de kaygılanacaktır. Bu durum kişisel anlamda gelişmesini disiplinli ve istekli şekilde çalışmasını sağlayacaktır.

5.2.5.Sanatsal düzenleme öğelerine yönelik uygulamalar

Tablo 7.

Görsel Sanatlar öğretmenlerinin sanatsal düzenleme öğelerine yönelik derste yaptıkları uygulamalar

<i>Sanatsal düzenlemeye yönelik derste yapılan uygulamalar</i>	<i>f</i>
<i>Görsel bütünlük oluşturabilmek için tasarlayabilme</i>	<i>7</i>
<i>Daha önce yapılmış sanat eserlerinden yararlanma</i>	<i>6</i>
<i>Geometrik ve doğal şekillerden yararlanma</i>	<i>6</i>
<i>Şekiller ve çizgiler yardımıyla yapılar oluşturabilme</i>	<i>4</i>
<i>Bir sanatçının farklı çalışmalarından örnekler göstererek tarzını tanıtmaya</i>	<i>3</i>
<i>Materyal, malzeme ve gereçlerle sınıf ortamında beraber uygulama yapma</i>	<i>3</i>
<i>Gösterilen bir eserin hangi sanatçıya ait olduğunu söyleme (isim verme)</i>	<i>2</i>
<i>TOPLAM</i>	<i>31</i>

Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerince sanatsal düzenleme öğelerine yönelik olarak en çok tercih edilen uygulama görsel bütünlük oluşturabilmek için tasarlayabilme, daha önce yapılmış sanat eserlerinden yararlanma, geometrik ve doğal şekillerden yararlanmaktır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerimizden 7’si ressamın eserini sınıfta gösterdiklerini ve çeşitli sorular yönelterek öğrencilerle beraber eseri inceleyip yorumladıklarını, belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerinin 4’ü şekiller ve çizgiler yardımıyla yapılar oluşturulmasına yönelik çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerimizin görüşlerine göre şekillerin ve çizgilerin öğrencilerin daha ilgisini çektiğini ve eğlenerek yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Görsel Sanatlar öğretmenlerimizin 3'ü ise sanatçının farklı çalışmalarından örnekler göstererek tarzını tanıtmaya yöntemi uyguladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler, belirledikleri sanatçının resimlerini inceleyerek tarzını saptayıp yorumlar yaptıklarını, böylece öğrencilerin sanatı daha iyi tanıdıklarını ve aralarındaki farklılıklar üzerine yorumlar yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu uygulama öğrencilerin genel kültürlerinin artmasını, sanat kavramları ile sanat tarzını daha iyi anlamalarını sağlamaktadır.

Araştırmaya katılan 2 Görsel Sanatlar öğretmenin görüşlerine göre ise gösterdikleri eserin hangi sanatçıya ait olduğunu söylediklerini, böylelikle öğrencilerin hem sanatçıları hem de sanat eserlerini daha iyi tanıdıklarını sağladığını belirtmişlerdir.

5.2.6.Görsel Sanatlar tasarım ilkelerine yönelik yapılan uygulamalar

Tablo 8.

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Tasarım İlkelerine Yönelik Olarak Programdan Yararlanarak Derste Yaptıkları Uygulamalar

Görsel düzenleme alt alanına yönelik derste yapılan uygulamalar	f
<i>Duygu düşünce ve izlenimlerini çeşitli sanat teknikleriyle uygulamalar yapma</i>	7
<i>Ana ve ara renkler yardımıyla görsel çalışmalar yaptırma</i>	5
<i>Beğendikleri şarkı, türkü, efsane, masal, anı gibi çeşitli öğelerden yararlanma</i>	4
<i>Doğadaki güzelliklere dikkat çekme ve doğayı bazı unsurları fark ettirme</i>	4
<i>Sınıf panolarını düzenlerken çizgi, renk, biçim unsurlarına dikkat çekerek çocuklara düzenletme</i>	3
<i>Çevresinden belirlediği biçimlerin hareketle biçim ve renk uyumu inceletme</i>	3
<i>Çevrelerinde gördükleri geometrik açıdan ilginç unsurlara dikkat çekme</i>	2
<i>Ünlü sanatçıların eserlerine beğendikleri yönleri ve estetik unsurları sorgulatma</i>	1
<i>Nesnelerin görünüşleri hakkında neler düşündüklerini sorgulatma</i>	1

<i>Gezilerde gördükleri sanat eserlerinin nasıl biçim ve formata ait olduğunu unsurlarına dikkat çekme</i>	<i>1</i>
<i>Oyunlarında kullandıkları çizgi çeşitlerinden yararlanmalarını sağlama</i>	<i>1</i>
TOPLAM	32

Tablo 8’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerince Görsel Sanatlar düzenlemesine yönelik derste yapılan uygulamalardan en çok tercih edilen duyu ve düşüncelerini ve izlenimlerini sanat teknikleriyle uygulamalar yapılmasıdır.

Araştırmaya katılan 5 öğretmen ana ve ara renkler yardımıyla görsel çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler, ara ve ana renkler ile yapılan çalışmalarda öğrencilerin bu renk tonlarını öğrendiklerini, renklerle hayal dünyalarını süslediklerini ve resimlerine yansıttıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan 4 Görsel Sanatlar öğretmeni, öğrencilerin beğendikleri şarkı, türkü, efsane, masal, anı gibi öğeleri derste incelediklerini, yorumladıklarını ve bu öğelerden yararlanarak ders yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu uygulama öğrencilerin beğenmiş oldukları öğeleri araştırmalarına, yorumlamalarına, bilgi sahibi olmalarını ve genel kültürlerinin artmasına yardımcı olmaktadır.

Araştırmaya katılan 3 Görsel Sanatlar öğretmeni, sınıf panolarına düzenlerken renk, çizgi, biçim gibi unsurlarına dikkat çektiklerini, bunları çocuklara düzenlettiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre bu düzenleme çocukların konuları daha iyi kavramalarına yardımcı olmaktadır.

3 öğretmen ise öğrencilerin çevrelerinde belirledikleri biçimlerden hareketle biçim ve renk uyumunu incelediğini, böylelikle biçim ve renk arasındaki ilişkiyi daha iyi kavradıklarını ifade etmişlerdir.

Yine araştırmamıza katılan 3 öğretmen her birinin görüşleri şu şekilde olmuştur. 1 öğretmen, öğrencilerin nesnelerin görünüşleri hakkında düşüncelerini sorgulattığını, 1 öğretmen gezide gördükleri sanat eserlerinin ne gibi biçim ve forma ait olduğunu unsurlarına dikkat çektiğini, diğer Görsel Sanatlar öğretmenimiz ise ünlü sanatçıların eserlerinde beğendikleri yönleri ve estetik unsurları sorgulatma gibi uygulamalar yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenler, çocukların bu uygulamalarla hem sanatçıların eserlerini yorumlamayı, biçim renk gibi kavramları daha iyi anlamayı, gördükleri sanat eserlerini incelemeyi öğrendiklerini ve derslerinde uyguladıklarını, bunun öğrencilerin gelişimine katkı sağladığını ifade etmişlerdir.

5.2.7.Sanatsal düzenleme ilkelerinin değerlendirilmesi

Tablo 9.

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Sanatsal Düzenleme İlkelerini Değerlendirmesi

<i>Sanatsal düzenleme ilkelerinin değerlendirilmesi</i>	<i>f</i>
<i>Sanat konusunda eleştirel ve yardımcı düşünmek için önemli</i>	<i>5</i>
<i>Yorum yapma becerisini geliştirir</i>	<i>4</i>
<i>Kendini ifade etme becerisini geliştirir</i>	<i>4</i>
<i>Detayları fark edebilmeyi ve dikkati geliştirir</i>	<i>4</i>
<i>Problem çözme, araştırma ve karar verme gibi davranışlar kazandırır</i>	<i>3</i>
<i>TOPLAM</i>	<i>20</i>

Tablo 9’da görüldüğü gibi sanatsal düzenleme ilkeleri disiplininin öğretmenler tarafından değerlendirilmesinde görüşlerin çoğunluğu etkinliklerin kişiye sağladığı yararları vurgulayan olumlu yönde görüşlerden oluşmaktadır.

Öğretmenlerden 5’i yorum yapma becerisinin geliştiğini ve bakış açısını geliştirdiğini yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler, yorumları gelişen öğrencilerin bakış açılarının da gelişeceğini, yetişkin hale geldiklerinde olgunlaşacak duygu ve düşüncelerinin temellerinin böylece atıldığını vurgulamışlardır.

Görsel Sanatlar öğretmenlerinin 5’i ise farklı beğenilere hoşgörü kazandırdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin tek bir nokta yerine çok farklı noktalardan bakabildiklerini, böylece düşünen, yorum yapabilen bireyler olduklarını ifade etmişlerdir. Yine öğretmenler, öğrencilerin sanatın çok farklı bakış açılarının bir araya gelmesiyle

oluşturduğunu gözlemlediklerinde farklı bakış açılarına hoşgörülü yaklaşacaklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmada 4 Görsel Sanatlar öğretmeni ise çocuğun analiz ve keşif yapabilmesinin nitelikli ve estetik bir toplum yaratmak adına öneminden bahsetmişlerdir. Öğretmenlerin görüşüne göre analiz ve keşif yapan öğrenciler detayları fark edebilmektedirler. Öğrenciler, dikkatlerine paralel olarak resme ilk baktıklarında göremediklerini araştırdıkları ve analiz ettikleri takdirde daha farklı şeyleri görebilmekte, farklı noktaları yakalayabilmektedirler.

Yine ankete katılan 4 öğretmen, duygu ve düşünceleri bütünlüğü ile yapılan çalışmaların daha başarılı olduğunu savunmuşlardır.

3 öğretmen ise bunun insanları güzellik arayışına yönelttiği ve güzellik kaygısını geliştirdiği şeklindedir.

Görüldüğü gibi öğretmenlerimizin çoğunluğu tarafından dile getirilen tek bir görüş bulunmamakla birlikte, görüş bildiren öğretmenlerin hemen hepsi sanatsal düzenleme ilkeleri disiplinine yönelik yapılan etkinliklerin yararlı olduğu, kişiyi geliştirdiği düşüncesindedir.

Görsel Sanatlar öğretmenleri, sanatsal düzenleme ilkeleri disiplininde bireylerin eleştirel bakış açılarının, yorum yapabilme yeteneğini ve dikkati geliştirdiğini ve farklı bakış açıları kazandırdığını, böylece hoşgörü sahibi olmalarına katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Görüş bildiren öğretmenler arasında olumsuz ifade kullanılan öğretmen olmamıştır.

5.2.8.Sanatsal düzenleme ilkeleri alt alanına yönelik olarak derste yapılan uygulamalar

Tablo 10.

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin sanatsal düzenleme ilkeleri alt alanına göre programdan yararlanarak derste yaptıkları uygulamaların değerlendirilmesi

<i>Sanatsal düzenleme alt alanına yönelik derste yapılan uygulamalar</i>	<i>f</i>
<i>Seçtikleri bir renkte farklı kaplarda beyaz ve siyah gibi renkleri karıştırmak rengin değerlerini elde etmeye çalışmak</i>	<i>6</i>
<i>Çevrelerindeki yuvarlak ve köşeli biçimleri tanıma ve yorumlama</i>	<i>5</i>

<i>Yapılan gezilerde gördükleri eserleri inceleme ve yorumlama</i>	<i>1</i>
<i>Okul panolarındaki çalışmalarını incelemeleri ve gördükleri çalışmalarını yorumlama</i>	<i>1</i>
<i>Çevredeki merkezi dengeye ait örnekler inceleme</i>	<i>1</i>
TOPLAM	14

Tablo 10'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerinden 6'sı sanatsal düzenleme ilkeleri alt alanına yönelik programdan yararlanarak derste seçtikleri bir renkle farklı kaplarda beyaz ve siyah gibi renkleri karıştırarak rengin değerlerini elde etmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan 5 Görsel Sanatlar öğretmeni ise çevrelerindeki yuvarlak ve köşeli biçimleri tanımlayarak ve yorumlayarak uygulama yaptıklarını ifade etmişlerdir

Yine araştırmaya katılan 1 öğretmen, gezilerde gördükleri eserleri öğrencilerle inceleyip yorumladıklarını belirtmiştir. Öğretmen, çocukların gezilerde gözlerini kocaman açarak çevrelerini dikkatli bir şekilde incelediklerini ve gördüklerini yorumladıklarını belirtmiştir. Öğretmen, öğrencilere gezi sırasında sorular sorarak böylece çocukların çevrelerini daha dikkatli incelediklerini ve birçok şeyi fark ettiklerini dile getirmiştir.

Öğretmenlerden 1'i okul panolarındaki çalışmalarını incelediklerinden ve gördükleri çalışmalarını yorumladıklarından bahsetmiştir. Özellikle yılsonu yapılan sergileri tüm sınıfın gezdiğini bunların üzerine konuştuklarını ve yorumladıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerimizden yarısından fazlası seçtikleri bir renkle farklı kaplarda beyaz ve siyah gibi renkleri karıştırarak rengin değerlerini elde etmeye çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca çevrelerindeki yuvarlak ve köşeli biçimleri tanımladıkları ve yorumladıklarını ifade etmişlerdir. Görsel Sanatlar öğretmenleri eserlere dikkat çektiklerini, öğrencileri daha dikkatli bakmaya yönlendirdiklerini, eser hakkında beğeni ve yorumlarını sorduklarını bildirmişlerdir. Öğretmenler, gezilerden oldukça istifade ettiklerini, gezi sırasında gördükleri eserleri birlikte incelediklerini belirtmişlerdir.

5.2.9.Görsel iletişim ve biçimlendirme alanının uygulanmasında karşılaşılan sorunların değerlendirilmesi

Tablo 11.

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel İletişim ve Biçimlendirme Alanında Karşılaştığı Sorunlar

<i>Görsel iletişim ve biçimlendirme alanının uygulanmasında karşılaşılan sorunlar</i>	<i>f</i>
<i>Araç- gereç ve materyalden kaynaklı sorunlar</i>	6
<i>Görsel sanatlar dersinin önemsenmemesi</i>	6
<i>Ders saatinin yetersiz olması</i>	6
<i>Sınıf mevcudunun kalabalık oluşu</i>	5
<i>Ailelerin sosyal ve ekonomik durumundaki yetersizlikler</i>	5
<i>Okulun fiziki altyapısı eksiklikleri</i>	5
<i>Öğretmenlere yeni program içindeki yeniliklere yönelik yeterli bilgilendirmenin yapılmaması</i>	4
<i>Öğretmenlerin programdaki etkinliklerin amacının ne olduğu ve hangi sanat disiplini yönelik olduğunu kendi kendilerine bilmemeleri</i>	2
<i>Öğretmenlere verilen seminerlerin yararlı olmaması</i>	2
<i>Öğretmenlerin görsel iletişim ve biçimlendirme alanına yönelik eğitim eksikliği ve yetersizliği</i>	1
TOPLAM	42

Tablo 11’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerinin çoğunluğu Görsel Sanatlar ders saatinin yetersiz olması, dersin önemsenmemesi, araç-gereç ve materyallerinin yetersiz olmasından bahsetmişlerdir. Bu konularda görüş bildiren öğretmenlerin 6’sı internet bağlantılarındaki aksaklıklarından bahsetmiş, ellerinde kılavuz kitabının olmamasının veya geç gönderilmesinin çalışmalarını zorlaştırdığını dile getirmişlerdir.

6 öğretmen, ders saatinin yetersiz olmasından kaynaklı sorunlarını ifade etmişlerdir. Görsel Sanatlar dersinin haftada bir saate indirilmesinin programı olumsuz etkilediğinden, bir saatte bu çalışmalarını yaptırmanın zorluğundan bahsetmişlerdir.

Öğretmenlerin 6'sı Görsel Sanatlar dersinin önemsenmediğini, Görsel Sanatlar dersinin resim dersi olarak algılandığını düşündüklerini, bunda ailelerin de etkisinin olduğunu, ailelerin bu dersi zaman kaybı olarak gördüklerini, ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan 5 Görsel Sanatlar öğretmeni, sürenin kısıtlı olması ve sınıfların kalabalık olmasının bu sorunu ortaya çıkardığını, sınıf mevcudunun kalabalık olması nedeniyle her öğrenciyle tek tek ilgilenemediklerini dile getirmişlerdir.

Araştırmaya katılan 5 Görsel Sanatlar öğretmeni ise ailelerin sosyal ve ekonomik durumlarındaki yetersizliklerinden bahsetmişlerdir. Sosyo-ekonomik durumları düşük olan ailelerin, ekonomik düzeyi yüksek olan ailelere oranla algı konusunda daha az uyarıcılarla karşılaştıklarından algı düzeylerinin düşük olduğunu ifade etmişlerdir.

Görsel Sanatlar öğretmenlerinin 5'i okulun fiziki altyapı eksikliklerinden kaynaklı olarak yaşadıkları sorunları dile getirmişlerdir. Özellikle atölye bulunmamasından dolayı sıkıntıları olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler, dersleri sınıfta işlediklerini, çocukların ufkunu açacak, estetik bir ortam olmadığını belirtmişlerdir. Okullarda atölye olduğu takdirde çocukların derse daha fazla motive olacaklarını bildirmişlerdir.

Araştırmaya katılan 4 öğretmen, yeni programdaki yeniliklere yönelik yeterli bilgilendirmenin yapılmadığından söz etmişlerdir. Programdaki etkinlik örneklerinin yeterli olmamasına ve kendilerine programa ilişkin herhangi bir anlatım yapılmamasına dikkat çekmişlerdir. Kılavuz kitabın bir bilirkişi tarafından anlatılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Öğretmenlerden 2'si öğrencilerin programdaki etkinliklerin amacına ve hangi sanat disiplinine yönelik olduğuna ilişkin bilgilendirme sorunları yaşadıklarını söylemişlerdir. Öğretmenler, çocukların seviyelerine göre neyi ne şekilde vereceklerini bilmediklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle eksik ve bilinçsiz bir şekilde bilgi veriyormuş gibi hissettiklerini dile getirmişlerdir.

Araştırmaya katılan 2 öğretmen verilen seminerlerin etkili ve yararlı olmadığı yönünde görüşlerini bildirmişlerdir.

Tablo 11’de görüldüğü gibi öğretmenlerin sorunlarından biri Görsel Sanatlara yönelik eğitim eksiklikleri ve yetersizliğidir. Sınıfların kalabalık olması, araç-gereç materyallerinin eksiklikleri, okullarda atölyelerin olmaması, fiziki altyapı eksiklikleri, öğretmenlerin programa yönelik bilgilendirilmemesi sorunları dile getirilmiştir. Ayrıca Görsel Sanatlar dersinin önemsenmemesi, ailelerin sosyo-ekonomik durumunun yetersiz olması, ders saatinin yetersiz olması da sorunlar arasında yer almaktadır.

5.2.10. Görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanını uygulamada karşılaştıkları sorunlara ilişkin çözüm önerileri

Tablo 12.

Görsel Sanatlar Öğretmenlerimizin Görsel İletişim ve Biçimlendirme Öğrenme Alanını Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri

<i>Görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanında karşılaşılan sorunlara ilişkin çözüm önerileri</i>	<i>f</i>
<i>Çocukların atölye ortamında ve mümkün olduğunca çok malzeme ile tanıştırılması</i>	7
<i>Her okulda sanat atölyesi olması ve derslerin orada işlenmesi</i>	6
<i>Değişen programın nasıl uygulanması gerektiği konusunda öğretmenlere ayrıntılı eğitim verilmesi</i>	5
<i>Görsel sanatlar dersinin haftalık ders saatinin arttırılması</i>	5
<i>Sınıf ve okul ortamının daha estetik ve daha güzel olması yönünde düzenlemeler yapılması</i>	5
<i>Müze ve sergilere gezi düzenleme sürecinin kolaylaştırılması</i>	4
<i>Sınıf mevcudunun daha az olması</i>	4
<i>Öğretmenlere görsel iletişim ve biçimlendirme konusunda seminer eğitimi verilmesi</i>	3
<i>Programın ya da kılavuz kitabın daha ayrıntılı ve açıklayıcı bilgiler içermesi</i>	3
<i>Verilerin sanat derslerinin önemine yönelik bilinçlendirilmesi ve zaman zaman ortama dahil edilmesi</i>	3
<i>Çocukların görsel iletişim ve biçimlendirme konularında sınav olmaları</i>	1
TOPLAM	46

Tablo 12’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin yarısından fazlası çözüm önerisi olarak okullara sanat atölyesi kurulması ve derslerin atölyelerde işlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmenler, sınıfta yapılan çalışmalarla atölyede yapılan çalışmaların birbirini tutmadığını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerimizden 5’i haftalık ders saatinin artırılması gerektiğini düşünmektedir. Sürenin kısıtlı olması ve sınıfların kalabalık olmasının yanında öğrencileri dersleri konsantre etme ve malzemelerin hazırlanmasının zaman aldığını vurgulamışlardır. Bu yüzde dersten yeterli verimin alınmadığını ifade etmişlerdir.

Yine araştırmaya katılan öğretmenlerden 7’si çocukların atölye ortamında ve mümkün olduğunca çok malzeme ile tanıştırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Atölye olmaması ve malzeme yetersizliğinin dersin gerektiği gibi işlenmesini engellediğini düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan 5 öğretmen, değişen programların nasıl uygulanması gerektiğini, amacının ne olduğunu, programda ne tür yeniliklerin bulunduğunu tanıtıcı eğitim verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Böylece öğretmenlerin daha çok bilinçleneceğini düşünmektedirler.

Yine 5 öğretmen, öğrencilerin estetik ortamdaki ders yaptıklarını, sınıf ve okul ortamlarının daha estetik hale getirilmesi yönünde düzenleme yapılmasını istemişlerdir.

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinden 4’ü çözüm önerisi olarak öğrencilerin öğrenme alanı kazanımı bakımından müze ve sergilere gezi düzenlenmesinin bir takım güçlükleri bulunduğunu, bu tür gezi prosedürlerinin kolaylaştırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler bu kapsamda MEB’den alınan izin prosedürünün kolaylaştırılması ve servis araçları için okula maddi destek sağlanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Görsel Sanatlar öğretmenlerinden 4’ü sınıf mevcudunun kalabalık olmasının eğitim kalitesini düşürdüğünü, sınıf mevcudunun az olması halinde uygulamaların daha kolay ve verimli yapılacağını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 3’ü sorunlara ilişkin çözüm önerisi olarak program ya da kılavuz kitabın daha ayrıntılı ve açıklayıcı bilgiler içermesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 2'si sorunlara yönelik olarak velilerin sanat derslerinin önemine dair bilinçlendirilmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir.

Veliler tarafından bu dersin önemsenmesi için veli eğitimi önerisi dile getirilmiştir.

Görsel Sanatlar öğretmenlerinden sadece 1'i dersin diğer dersler gibi önemsenmesi için çözüm önerisi olarak çocukların sanat kültürü alanında da sınavlar koyulması gerektiğini dile getirmiştir.

Görüldüğü gibi karşılaştıkları sorunlara ilişkin Görsel Sanatlar öğretmenleri çözüm önerisi olarak öğretmenlerin eğitim görmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, hem değişen programlara ilişkin hem de görsel sanat kültürünü oluşturan alt disiplinlere yönelik eğitim almaları gerektiğini düşünmektedir. Öğretmenlerin sunduğu diğer çözüm önerileri; müze ve sergilere gezi düzenlemenin kolaylaştırılması, haftalık ders saatinin arttırılması, programın daha açıklayıcı bilgiler içermesi, sınıf mevcudunun az olması, okullarda atölyelerin olması, okulun ve sınıfın estetik olması, velilerin bilinçlendirilmesi ve sınavlar yapılması şeklindedir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde öğretmen görüşlerine dayalı olarak elde edilen bulgular ve yorumların irdelenmesiyle Görsel Sanatlar öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Dersi Programındaki görsel iletişim/biçimlendirme öğrenme alanının uygulanmasına ilişkin görüşlerinden ulaşılan sonuçlara ve sonuçlara dayanarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

6.1.Sonuçlar

Görsel Sanatlar öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki görsel sanat kültürü öğrenme alanının uygulanmasına ilişkin görüşleri şu şekilde özetlemek mümkündür.

Yenilenen Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programına ilişkin olarak Görsel Sanatlar öğretmenlerinin tamamına yakını olumlu görüş bildirmişlerdir. Eski programlarla kıyaslanarak, yeni programın daha olumlu boyutlarının olduğunu dile getiren öğretmenler programı daha kapsamlı ve ayrıntılı olması bakımından ve sadece uygulama boyutlarıyla değil aynı zamanda sanatın farklı boyutlarıyla ele alınmasından dolayı olumlu gördüklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yarısı yeniliklerin öğrencilerin kişisel gelişimlerine ve sanata bakış açılarının gelişmesine fayda sağladığını belirtmişlerdir. Programın öğrencilere çok boyutlu düşüncelerini sağlama, yorum yapabilme ve kendini ifade edebilmeleri bakımından faydalı olduğunu dile getirmişlerdir. Program hakkındaki diğer görüşler; etkinliklerin daha uygulanabilir ve açıklayıcı olduğu ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerini destekler nitelik taşıdığı yönündedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerimiz arasında olumsuz görüş bildiren öğretmenler de olmuştur. Ancak sözkonusu olumsuz

görüşler yenilenen program içeriğinden değil, programın uygulanmak istendiği ortamın olumsuz koşullarından kaynaklanmıştır.

Programdaki öğrenme alanlarına ilişkin araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenlerinin hemen hemen tamamı olumlu görüş belirtmişlerdir. Olumlu görüşleri dile getirirlerken öğrenme alanlarının programı daha nitelikli, kapsamlı ve kolay anlaşılabilir bir program olmasını sağladığını ifade etmişlerdir. Görsel Sanatlar öğretmenlerimizin öğrenme alanlarına yönelik diğer görüşleri ise; müze bilinci öğrenme alanının programda yer almasının faydalı olacağı, öğrenme alanları ile programı anlayıp uygulanmasının öğretmenler için kolay olduğu ve öğrenme alanlarının kişisel ve toplumsal gelişime faydası bulunduğu yönündedir.

Görsel Sanatlar öğrenme alanına ilişkin araştırmaya katılan Görsel Sanatlar öğretmenleri genelde öğrenme alanının faydalı ve önemli olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlerin çoğu görsel iletişim biçimlendirme öğrenme alanının kişileri ve toplumu olumlu yönde geliştirdiği ve değişmesine katkıda bulunduğu görüşünü paylaşmaktadırlar. Görsel Sanatlar öğretmenlerinin yarıya yakını görsel sanat öğrenme alanının kültürlü ve kaliteli insanlar yetiştirilmesinde önemini vurgulamış; bu öğrenme alanının öğrencilerin bakış açılarını değiştirdiğini, öğrencileri geliştirdiğini, eleştirel gözle bakma ve yorum yapabilme kabiliyeti kazandırdığını, özgüven duygularını ve görsel zekâlarını güçlendirdiğini, sanatı sevmelerini sağladığını belirtmişlerdir. Kimi Görsel Sanatlar öğretmenleri ise Görsel Sanat öğrenme alanının sanat eğitiminin kalitesini arttırdığı ve hayatın diğer alanları için gerekli olduğunu dile getirerek olumlu görüşte bulunmuşlardır. Görsel Sanatlar öğretmenleri uygulamada başarılı olabilmek için ilave eğitim alınması gerektiğini vurgulamak suretiyle, Görsel Sanatlar öğretmenlerinin alanla ilgili yeterliliklerini sorgulamışlardır.

Öğretmenler, görsel iletişim biçimlendirme öğrenme alanını oluşturan sanat disiplinlerinden estetik disiplinine yönelik olumlu görüş bildirmiş; estetik eğitiminin kişi ve toplumsal yapı için faydalı ve gerekli olduğunu savunmuşlardır. Estetik eğitiminin estetik duygusu gelişmiş, nitelikli ve zevki insanların yetiştirmek için önemli olduğuna dikkat çeken öğretmenler, böylelikle eğitimi alan kişilerin daha nitelikli toplumların oluşmasına katkı sağlayacağını, yaşadıkları alanları güzelleştireceklerini, mimari yapılardan, şehrin sokaklarına ve parklarına, evlerin dekorasyonundan insanların giyimlerine kadar birçok alana olumlu yansıma yapacağını ifade etmişlerdir. Görüş

bildiren öğretmenlerin tümü estetik disiplininin önemli olduğunu ve estetik eğitiminin de faydalı ve gerekli olduğunun altını çizmişlerdir.

Öğretmenlerin çoğu görsel iletişim-biçimlendirme öğrenme alanını yönelik uygulamalarında öğrencileri sanat galerilerine, resim sergilerine ve müzelere götürdüklerini söylemişlerdir.

Görsel iletişim-biçimlendirme öğrenme alanının uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak öğretmenlerin çoğunluğu tarafından belirtilen başlıca sorunlar; öğretmenlerin görsel iletişim-biçimlendirme öğrenme alanına yönelik eğitim eksiklikleri ve yetersizlikleri, sınıfların kalabalık oluşu, öğretmenlerin programı anlamakta ve etkinliklerinin amacının ne olduğunu, hangi sanat disiplinine yönelik olduklarını kendi kendilerine bilmede zorluk çektikleridir. Görsel Sanatlar öğretmenlerinin diğer sorunları ise; araç ve gereç materyal eksiklikleri, okulun fiziki altyapı eksiklikleri, öğretmenlerin yenilenen programa ilişkin bilgilendirilmemesi, öğretmenlere verilen seminerlerin amaçlarına ulaşmaması, ailelerin sosyo-ekonomik durumlarındaki yetersizlikleri, Görsel Sanatlar dersinin önemsenmemesi, ders saatinin etkinlikleri yapmada yetersiz olması, müze gezileri için gerekli işlemlerin zorluğu, somut ürünler çıkarma kaygısıyla görsel iletişim-biçimlendirme yönelik çalışmaları yapma zorluğudur.

Görsel iletişim-biçimlendirme öğrenme alanını uygulanmasına karşılaşılan sorunların çözülmesine yönelik öğretmenlerin büyük kısmı, öğretmenlerin eğitim görmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bir uzman tarafından öğretmenlere değişen programın ayrıntılı olarak anlatılması ve öğretmenlerin görsel iletişim-biçimlendirme öğrenme alanında bilinçlendirilmesi gerektiği yönünde görüşlerini bildirmişlerdir.

Öğretmenlerce sunulan bir diğer çözüm önerisi ise müze ve sergilere gezi düzenlemesinin kolaylaştırılması, haftalık ders saatinin artırılması, programın sınıf öğretmenleri de düşünerek daha açıklayıcı bilgiler içererek hazırlanması, sınıf mevcutlarının azaltılması, okullara sanat atölyesi açılması, okul ortamının daha estetik düzenlenmesi, velilerin bilinçlendirilmesi, TEOG gibi sınavlarda sanat kültürüne yönelik soruların bulunmasıdır.

6.2.Öneriler

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler “Uygulamaya Yönelik Öneriler” ve “Yapılacak Araştırmaya Yönelik Öneriler” olmak üzere iki başlıkta inceleyeceğiz

6.2.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Görsel Sanatlar öğretmenlerine “görsel sanat iletişim-biçimlendirme” öğrenme alanının nasıl uygulanması gerektiği ve sanat disiplinlerini tanıtıcı ve bu disiplinlere yönelik yapılacak uygulamaların anlatılması için hizmet içi eğitim verilebilir.
- Her okula uzman kişi gönderilerek değişen programın nasıl uygulanması gerektiği konusunda ayrıntılı bilgi verilebilir. Bu eğitim verilirken yenilenen programın farklı yönleri ve yapılan değişikliklerin sebepleri öğretmenlere vurgulanarak programı daha bilinçli bir gözle incelemeleri sağlanabilir.
- Görsel Sanatlar dersi öğretmen kılavuz kitabı etkinlik örneklerinin amacının ne olduğunu, hangi alt disiplinine yönelik olduğu gibi ayrıntılı ve açıklayıcı bilgiler içererek hazırlanabilir.
- Okul ortamı ve sınıfların estetik olması yönünde düzenlemeler yapılabilmesi için MEB proje hazırlayabilir, okullara bu konuda destek amacıyla estetik düzenleme için materyaller gönderebilir.

6.2.2.Yapılacak Araştırmaya Yönelik Öneriler

- Bu araştırma çok fazla sayıda ortaokullarda ve daha geniş bir kitleye ulaşabilecek biçimde nicel yöntemlerle gerçekleştirilebilir.
- Bu araştırma yarı yapılanmış görüşme tekniği ile yapılmıştır. Bu konu deneysel yöntem tekniği ile de araştırılabilir.
- Bu araştırma öğrenme alanlarından “görsel iletişim-biçimlendirme” öğrenme alanının uygulanmasına yönelik yapılmıştır. Bu yönde “ görsel sanatlarda müze bilinci” öğrenme alanlarının uygulanmasına yönelik çeşitli konularda Görsel Sanatlar öğretmenlerinin görüşleri alınabilir.

KAYNAKÇA

Acar, E. (2004). İlköğretim Okullarında Resim-İş Öğretmenlerinin Sanat Eğitimi ve Öğretimindeki Yeniliklere İlişkin Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Adıgüzel, Y. ve Taşdemir, V. (1997). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Resim Dersine Yönelik Tutumlarının Ölçülmesi. 3. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu. (361-370). (23-24 Ekim 1997). Adana: Çukurova Üniversitesi.

Akay, B. (1977). Resim Sanatı. Ankara: Doğu Matbaası.

Aladağ, S. (2005). İlköğretim Matematik Öğretiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Tutumuna Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Alakuş, A. (2002). İlköğretim Okulları 6.Sınıf Resim-İş Dersi Öğretim Programındaki Grafik Tasarımlarının Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yöntemiyle ve Bu Yönteme Uygun Düzenlenmiş Bir Ortamda Uygulanması. Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Antmen, A. (2010). 20. Yüzyıl Sanatında Akımlar (3. bs). İstanbul: Sel.

Arnheim, R. (2012). Görsel Düşünme (çev. Rahmi Ögdül). İstanbul: Metis. 3.Basım.

Artut, K. (2013). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık. 7.Baskı.

Aslanapa, O. (2005). Türk Halı Sanatının Bin Yılı. İstanbul: İnkılâp.

Aslantaş, S. (2008). İlköğretim II. Kademe Proje Tabanlı Öğrenme Yönteminin Görsel Sanatlar Dersine Katkısı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Atalayer, F. (1994). Temel Sanat Öğeleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Ayaydın, A. (2013). Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar. Ankara: Pegem Akademi.

Aydın, A. (2005). İlköğretim Resim-iş Dersinde Çoklu Zeka Kuramına Dayalı Öğretim Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ayktut, A. (2003). “Resim-İş Öğretmenliği Lisansüstü Programlarındaki Derslerin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi (1997-2001)”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayktut, (2004). “Görsel Sanatlar Öğretiminde Görsel-İşitsel Materyal Kullanımı” . 7. INSEA Avrupa Bölgesel Kongre Bildirisi, İstanbul.
- Aytaç, Ç. (1981). Sanat ve Uygarlık. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Bacon, F.(1982). Denemeler. İstanbul: Adam Yayınları.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1932). Resim ve Terbiye. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.
- Barnard, M. (2002). Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür (çev. G. Korkmaz). Ankara: Ütopya.
- Başbay, A. (2005). Basamaklı Öğretim Programıyla Desteklenmiş Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Öğrenme Sürecine Etkileri. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ege Eğitim Dergisi, 6 (1), 95-116.
- Başbay, A. (2006). Basamaklı Öğretim Programıyla Desteklenmiş Proje Tabanlı Öğrenmenin Sürece, Öğrenen ve Öğretmen Görüşlerine Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Becer, E. (1997). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost
- Berger, J. (1995). Görme Biçimleri, (çev.Y. Salman). İstanbul: Metis. 6.Basım.
- Berk, N. (1964). Resim Bilgisi. İstanbul: Varlık.
- Bigalı, Ş. (1976). Resim Sanatı. İstanbul: Yayılacık.
- Bigalı , Ş. (1999). Resim Sanatı. İstanbul: İşbankası
- Bilen, M. (2006). Plandan Uygulamaya Öğretim. Ankara: Anı.
- Binbaşıoğlu, C. (2003). Eğitim ve Öğretim Üzerine Yazılar. Ankara: Nobel.
- Birittihang, B. vd. (1999). Türkiye'de Öğretmen Eğitiminde Standartlar ve Akreditasyon. Ankara: YOK / Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Blumendfed, P. C. vd. (1991). Motivating Project-Based Learning: Sustaining the doing, supporting the learning. Educational Psychologist, 26 (3-4), 369-398.
- Bolin P. E. & Blandy, D. (2003). Beyond Visual Culture: Seven Statements of Support for Material Culture Studies in Art Education. Studies in Art Education, 44 (3), 246-263.

- Boydaş, N. (2004). Sanat Eleştirisine Giriş, Ankara: Gündüz Eğitim.
- Boydaş, N. (2007). Sanat Eleştirisine Giriş. Ankara: Gündüz Eğitim.
- Brent, W. (1997). "The History Of Art Education". NAEA published. USA.
- Buyurgan, S. (2012). Sanat Eğitimi ve Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Bülbül, H. (2010). Görsel Kültür Çalışmaları ile İlköğretim Görsel Sanatlar Dersine Yönelik bir Etkinlik Plan Önerisi. <http://www.newwsa.com> adresinden 5 Şubat 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Cohen, M. (1993). Making Critical Thinking a Classroom Reality. Political Science and Politics, 26 (2), 241-244.
- Çepni, S. (2008). Öğretim Yöntemleri. Çepni, S. ve Akyıldız, S. (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri içinde (s. 111-139). Trabzon: Süzer.
- Çetin, T. (2002), Sanat Eğitiminin Gerekliliği Üstüne. Sanat Eğitimi Sempozyumu. (s.205-209)
- Debes, J.L. (1968). "Some Foundations For Visual Literacy", Audiovisual Instruction, 12 (9). s.961-964.
- Demir, A. (1993). Temel Plastik Sanatlar Eğitimi. Anadolu Üniversitesi A.Ö.F. Resim-İş Lisans Tamamlama Programı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Demirel, Ö. (2002). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Pegem.
- Demirhan, C. (2002). Program Geliştirmede Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dikici, A. (2001). Sanat Eğitiminde Yaratıcılık. Milli Eğitim Dergisi.
- Duncum, P. (1999). A Case for an Art Education of Everyday Aesthetic Experiences. Studies in Art Education, 40 (4), 295-311.
- Duncum, P. (2000). How Art Education Contribute to the Globalisation of Culture. Journal Art and Design Education, 19 (2) 170-180.
- Duncum, P. (2002). Visual Culture Art Education: Why, What and How? Journal Art and Design Education, 21 (1), 14-23.

Duncum, P. (2003). The Theories and Practices of Visual Culture in Art Education. *Arts Education Policy Review*, 105 (2) 19-25.

Duncum, P. (2010). Seven Principles for Visual Culture Education. *Art Education*, 63 (1), 610.

Eker, M. ve Seylan, A. (2005). Çağdaş Sanat Eğitiminde Sanatsal ve Pedagojik Postmodern Montajlar. *Eurasian Journal of Educational Research*, 19, 164-178.

Erbay, M. (2004, Nisan). Sanat Eğitiminin Organik Yapısındaki Süreklilik. Gazi Üniversitesi 2. Sanat Eğitimi Sempozyumunda sunulan bildiri. Ankara.

Erdem, M. (2002). Proje Tabanlı Öğrenme. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22, 172-179.

Erdem, M. ve Akkoyunlu, B. (2002). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Beşinci Sınıf Öğrencileriyle Yürütülen Ekiple Proje Tabanlı Öğrenme Üzerine bir Çalışma. *İlköğretim Online E-Dergi*. 1, 2-11. <http://www.ilkoğretim.-online.org.tr> adresinden 23 Haziran 2008 tarihinde edinilmiştir.

Erinç, S. M. (2004). *Kültür-Sanat, Sanat-Kültür*. Ankara: Ütopya.

Ersoy, A. (2007). İlköğretim Beşinci Sınıfta Teknoloji Destekli Proje Tabanlı Öğrenme Uygulamaları, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Eskişehir.

Freedman, K. (2003). *Teaching Visual Culture: Curriculum, Aesthetics and the School Life of Art*. New York: National Art Education Association Teachers College Columbia University.

Fidan, N. & Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*, İstanbul: Alkım.

Fisher, E. (1995). *Sanatın Gerekliği*. (Çev. Cevat Çapan), İstanbul: Payel.

Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve çözüm Önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 66-80.

Genç, A. ve Sipahioğlu, A. (1990). *Görsel Algılama "Sanatta Yaratıcı Süreç"*. İzmir: Sergi.

Gibson, J.J. (1950). The Perception of Visual Surfaces. *American Journal of Psychology*, 63, 367-384.

Gökaydın, N. (1990). *Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı*. Ankara: Sedir.

Gunjons, H. (1993). *Paedagogishes grunwissen*. Bad Heilbrunn: Klinkhard.

- Gülcan, M. G. (2010). Avrupa Birliği ve Eğitim (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Gültekin, M. (2008). Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim. İlköğretime Hazırlık ve İlköğretim Programları. (s.45-66). Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları. Eskişehir.
- Güngör, H. (2005). Temel Tasar. İstanbul: Alfa.
- Günlü, R. (2009). Yetişkinlerde meslek eğitimi. A. Yıldız ve M. Uysal. (der.): Yetişkin Eğitimi (s. 339-352). İstanbul: Kalkedon.
- Hall, S., & Evans, J. (1999). Visual Culture: The Reader. London: Sage.
- İpşişoğlu, N. (1995). Resimde Müziğin Etkisi. İstanbul: Remzi.
- İslimyeli, N. (1977). Türk Resim Sanatında Desenler. Ankara: Ankara Sanat.
- Kale, N. (2002). Modernizmden Postmodernist Söylemlere Doğru. Doğu-Batı Dergisi, 5 (19), 29-49. Karadağ, Ç. (2004). Görme kültürü. Ankara: Doruk.
- Kale, N. (2003). Nasıl Bir İnsan? Nasıl Bir Öğretim? Ankara: Ütopya.
- Karasar N. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemi Nobel. 24. Basım.
- Karayağmurlar, B. (2009). Nurullah Berk ve Kübizm, İzmir: D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi. www.bedrikarayagmurlar.com/yazilar adresinden 07.06.2009 tarihinde edinilmiştir.
- Kehnemuyi, Z. (1995). Çocukun Görsel Sanat Eğitimi, İstanbul: Yapı Kredi.
- Keifer-Boyd, K., Amburgy, P., & Knight, W. (2003). Three Approaches to Teaching Visual Culture in K-12 school contexts. Art Education, 37 (2), 44-51.
- Kepes, G. (1967), Language of Vision, Chicago: P.Theobald.
- Keskinok, K. (2001). Sanat Eğitimi Aşamalı Yöntem: Ankara: Sanat Yapım Yayıncılık.
- Kırışoğlu, O. ve Stokrocki, M. (1997) Birleştirilmiş Sanat Eğitimi Yöntemleri. Yök / Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara.
- Kırışoğlu, O. (1991) Sanatta Eğitim Görmek, Anlamak, Yaratmak, Ankara. Eğitim Kitabevi.
- Kırışoğlu, O. (2009). Sanat Kültür -Yaratıcılık - Görsel Sanatlar ve Kültür Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

- Köksoy, M. (1998). Yükseköğretimde Kalite ve Türk Yükseköğretimi İçin Öneriler. 2.Baskı. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Kuru, N. B. (2011). Sanat ve Tasarım Eğitiminde Görsel Kültür. Başkent Üniversitesi 1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı içinde (s. 116-120) Ankara: Başkent Üniversitesi.
- Lawery, B. (1971). Sanatı Görmek, (Çev: Yurtsever, Necla ve Güvenli, Zahir), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Leppert, R. (2002). Sanatta Anlamın Görüntüsü (çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı.
- Maxwell, J. A. (1996). Qualitative Research Design: An Interpretive Approach Thousand Oaks. California: Sage. Mirzoeff, N. (1998). The Visual Culture Reader. New York: Routledge.
- MEB, Özel Tevfik Fikret Okulları Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, Ankara, 2006
- Mercin, L. (2013) Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar Ankara : Pegem Akademi.
- Özdemir, Ç. (2007). Toplusal Değişme Karşısında Aile ve Okul, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5 (2), 185-198.
- Özdener, N. ve Özçoban, T. (2004). Bilgisayar Eğitiminde Çoklu Zeka Kuramına Göre Proje Tabanlı Öğrenme Modelinin Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 4, 147-170.
- Özel, A. (2004). Sanat Öğretimi Deneyimlerinde Yeni Yaklaşımlar. Gazi Üniversitesi 2. Sanat Eğitimi Sempozyumunda Sunulan Bildiri. Ankara.
- Özsoy, V. (2003). Görsel Sanatlar Eğitimi “Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri”. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Özsoy, V. ve Alakuş, A.O. (2009). Görsel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri. Ankara. Pegem Akademi.
- Parsa, A. F. (2008). Görselleri Okuma Değerlendirme ve Yaratma Süreci. Fotoğrafya Dergisi, 20. <http://www.fotografya.gen.tr/cnd/index.php?id=248,0,0,1,0,0> adresinden 5 Şubat 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. On the Horizon, 9 (5), 1-6.

- Read, H. (1974). *Sanatın Anlamı*. (çev.) İnal, Güner ve Asgari, Nurşin. İstanbul: İş Bankası Kültür.
- Rogof, I. (1998). *Studying Visual Culture*. In N. Mizoeff (Ed.), *The Visual Culture Reader* (s. 24-37). New York: Routledge.
- Rogof, I. (2007). *Kuramcı Kimdir? Toplum Bilim Dergisi*. Özel Sayı: Görsel Kültür. 22-36.
- San, İ. (2008). *Sanat ve Eğitim*. Ankara: Ütopya Yayınevi. 4.Baskı
- San, İ. (2010). *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınevi. 3.Baskı.
- Simith, P. (2005). *Kültürel Kuram*. İstanbul: Babil.
- Stankiewicz, M. (2004). *A Dangerous Business: Visual Culture Theory and Education Policy*. *Arts Education Policy Review*, 105 (6), 5-13.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1996). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi.
- Tansuğ, S. (1973). *Resim Kılavuzu*. İstanbul: Milliyet.
- Tansuğ, S. (1982). *Herkes İçin Sanat*. İstanbul: Altın Kitaplar
- Taşpınar, M. (2007). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Üniversite.
- Tavin, K. (2009a). *Youth, Aesthetics and Visual Cultural Education*. Paper Presented at the Cultural Education, Innovation, Creativity and Youth, Brussels.
- Tavin, K. (2009b). *Engaging Visuality: Developing a University Course on Visual Culture*. *The International Journal of the Arts in Society*, 4 (3), 115-124.
- Tavin, K., & Anderson, D. (2003). *Teaching (Popular) Visual Culture: Deconstructing Disney in the Elementary Art Classroom*. *Art Education*, 56 (3), 21-35.
- Taylor, P. (2000). *Madonna ad hypertext: Liberatory Learning in Art Education*. *Studies in Art Education*, 41 (4), 347-389.
- TDK, (1974). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Bilgi. 6. Baskı.
- Tepecik, A. (2003, Ekim). *Sanat Eğitimi ve Görsel Çevre*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 7. Ulusal Sanat Sempozyumu'nda Sunulan Bildiri. Ankara.
- Tonta, Y. (2009). *Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği*. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 23 (4), 742-768.

Trepanier-Street, M. (1993). What's So New About The Project Approach? *Childhood Education*, 70 (1), 25-29.

Turani, A. (1997). *Dünya Sanat Tarihi*, İstanbul: Remzi.

Türkdoğan, G. (1964) . *Sanat Eğitimi Yöntemleri* Ankara: Kadioğlu.

Türkkan, B. (2008). *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Bağlamında Görsel Kültür Çalışmaları: Bir Eylem Araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Uysal, A. (2011). Görsel Kültürün ve Sosyo-Kültürel Olguların Öğrenci Resimlerindeki İmgelere Etkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 24. <http://www.akademikbakis.org> adresinden 5 Şubat 2011 tarihinde edinilmiştir.

Ünver, E. (2011). *Görsel Sanatlar ve Eğitimi Üzerine*. Ankara: Detay.

Vaiz, O. (2003). *Proje Tabanlı Öğrenmede, Portfolyoların (Öğrenci Gelişim Dosyalarının) Kullanımı ve Öğrenme Sürecine Yansımaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Vancamp, J. (2004). *Visual Culture and Aesthetics: Everything Old is New Again or is it?* *Arts Education Policy Review*, 106 (1) 33-37.

Yılmaz, E. (1986). *Hareket*. Yeni Ankara Sanat Dergisi. Haziran, Sayı:1-2.

Yılmaz, M. (2010). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar* Ankara: Data.

Yurtluk, M. (2003). *Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Matematik Dersi Öğrenme Süreci ve Öğrenci Tutumlarına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yükselgün, Ö. (2010) *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki “Görsel Sanat Kültürü” Öğrenme Alanının Uygulanmasına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

(Isenberg, P.J. and Jalongo, R.M. “Creative Expression and Play in the Early Childhood Curriculum”. New York. 91h Edition, Mc Millan Inc. s.58-86. (I 993).

(<http://www.tamsanat.net/atolye/tasarim-atolyesi/ilkeler-elemanlar.php?post=59>)

(http://www.zgefdergi.com/Makaleler/1995489730_09_02_Mercin-Alakus.pdf)

(<http://www.egitirim.gen.tr/site/arsiv/54-20/349-ilkogretim-onemi-ogretmen.html>)(
Kaynak: ınar, İkrım. 2008. "İlköğretimın Önemı ve Öğretmen" Eğıtişim Dergisi. Sayı 20.
Ekim 2008.)

(<http://ahmetatan.com/?p=68> Ahmet Atan)

(http://gsf.baskent.edu.tr/duyuru/SEMPOZYUM_KITAP.pdf)

(http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/gozutok.htm

(<http://www.avrupa.info.tr/tr/ab-mali-destegi/ab-mali-destekli-programlar/basarihikayeleri/success-stories-single-view/article/temel-egitime-destek.html>

(http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewFile/440/yazar_gokalp_agcicek)

(http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/programlar/ilkogretim/ilk_orta_gorselsanatlar.pdf)

http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/programlar/ilkogretim/ilk_orta_gorselsanatlar.pdf)

EKLER

EK-1

1. MEB Görsel Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (1-8.Sınıflar) Görsel İletişim ve Biçimlendirme Öğrenme Alanı
2. Ankara İli Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi
3. Araştırmanın Yapıldığı Okullar
4. Öğretmen Görüşme Formu
  - a) Öğretmen Görüşme Sözleşmesi
  - b) Öğretmen Kişisel Bilgi Formu
  - c) Öğretmenlerle Yapılan Yarı-yapılandırılmış Görüşme Soruları
5. Öğretmen Görüşme Takvimi
6. Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarı

EK-2

ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI OKULLAR

1. Şehit Şener Gündem Ortaokulu (Elmadağ)
2. Hasanoğlan Atatürk Fen Lisesi (Elmadağ)
3. Hasanoğlan Ortaokulu (Elmadağ)
4. Hasanoğlan Öğretmenler Ortaokulu (Elmadağ)
5. Atatürk Ortaokulu (Elmadağ)
6. Namık Kemal Ortaokulu (Elmadağ)
7. Karacahasan Ortaokulu (Elmadağ)
8. Hasanoğlan İmam Hatip Ortaokulu (Elmadağ)
9. Halk Eğitim Merkezi (Elmadağ)

EK-3

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU ÖĞRETMEN GÖRÜŞME SÖZLEŞMESİ

Sayın meslektaşım,

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-İş Öğretmenliği Programında yüksek lisans öğrencisiyim. Yapmakta olduğum yüksek lisans eğitimi kapsamında, “Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki “Görsel İletişim- Biçimlendirme” Öğrenme Alanının Uygulanmasında Ortaokul Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görüşleri” konulu bir tez çalışması hazırlamaktayım. Bu konu kapsamında Görsel Sanatlar dersine giren Görsel Sanatlar öğretmenlerinin görüşlerine başvurmak istemekteyim.

Sizin görüş ve önerileriniz benim çalışmamın temelini oluşturduğu için sizlerle kişisel olarak görüşmeler yapmayı planlıyorum. Görüşmemiz yaklaşık olarak 20 dakika sürecektir. Araştırma verilerinin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak, görüşme sırasındaki olası kesintileri önleyebilmek ve sizin değerli vaktinizi gereğinden fazla harcamamak amacıyla bu görüşmelerin ses kaydı yapılacaktır. Görüşmenin ses kayıtları yalnızca bilimsel veri olarak kullanılacak ve gizli kalacaktır. Araştırma verileri siz istediğiniz anda size tarafımdan ulaştırılacaktır.

Görüşmenin kaydını benim dışında kimsenin dinlemeyeceğine ve verdiğiniz bilgilerden dolayı size hiçbir şekilde rahatsızlık vermeyeceğime söz veriyorum. Tüm bu açıklamaları okuyarak sizin bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığınıza ve benim de verdiğim sözleri tutacağıma dair bu sözleşmeyi karşılıklı olarak imzalamamızın uygun olacağını düşünüyorum. İlginiz için çok teşekkür ederim.

Araştırmacı :

Gamze CANİKOĞLU

Görüşülen Kişi :

Görüşme Tarihi :

İmza :

EK-4

ÖĞRETMEN KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz :

- Kız
 Erkek

2. Yaşınız :

- 21-25
 26-30
 31-35
 36-40
 41-45
 46 ve üzeri

3. Eğitim Durumunuz :

- Eğitim Enstitüsü
 Eğitim Önlisans / iki yıllık Eğitim Yüksekokulu
 Lisans Tamamlama Programı
 Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı
 Dört Yıllık Yüksekokul/Fakülte
 Diğer (Lütfen Belirtiniz): .....

1. Mesleki Deneyiminiz:

- 1-5 yıl
 6-10 yıl
 11-15 yıl
 16-20 yıl
 21 yıl ve üzeri

EK 5

ÖĞRETMENLERLE YAPILAN YARI-YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programına ilişkin genel görüşleriniz nelerdir?
2. Programın öğrenme alanlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Bu öğrenme alanlarından “görsel iletişim-biçimlendirme” hakkında görüşleriniz nelerdir?
4. Görsel İletişim-biçimlendirme öğrenme alanının içinde yer alan “görsel sanat öğeleri” disiplinini Görsel Sanatlar dersi içinde nasıl değerlendiriyorsunuz? (önemi ve gerekliliği vb.)
5. Görsel sanat öğeleri alt alanına ait çizgi, biçim, doku, leke, yapı, mekan, renk olarak, programdan yararlanarak derste ne tür uygulamalar yapıyorsunuz?
6. Görsel İletişim-biçimlendirme öğrenme alanının içinde yer alan “sanatsal düzenleme” disiplinini Görsel Sanatlar dersi bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz? (önemi ve gerekliliği vb.)
7. Sanatsal düzenleme öğeleri alt alanına ait denge, vurgu, ahenk, değişiklik, hareket, ritm, dereceleme oran-orantı şeklindeki, programdan yararlanarak derste ne tür uygulamalar yapıyorsunuz?
8. Görsel iletişim-biçimlendirme öğrenme alanının içinde yer alan “duyuşsal ve devinimsel” kazanımlara yönelik uygulamaları Görsel Sanatlar dersi bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz? (önemi ve gerekliliği vb.)
9. Görsel iletişim ve biçimlendirme alanına yönelik olarak, programdan yararlanarak derste ne tür uygulamalar yapıyorsunuz?
10. Görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanını uygulamada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
11. Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?
12. Ekleme istediğiniz başka görüşleriniz var mı?

EK 6**ÖĞRETMEN GÖRÜŞME TAKVİMİ**

KOD İSİMLER	GÖRÜŞÜLEN YER	GÖRÜŞME TARİHİ
Muharrem	Öğretmen Odası	23.03.2015
Selahattin	Öğretmenler Odası	23.03.2015
Mustafa	Resim Atölyesi	02.04.2015
Ümit	Öğretmenler Odası	09.04.2015
Züleyha	Sınıf	02.04.2015
Recep	Okul Kütüphanesi	02.04.2015
Fikret	Öğretmenler Odası	06.04.2015
Hatice	Sınıf	06.05.2015
Sevil	Öğretmenler Odası	06.05.2015
Mehmet	Öğretmenler Odası	06.05.2015

EK 7

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI

Kodlamalarla ilgili seçenekleri (a, b, c ...) ( ) yuvarlak içine alarak yapınız.

1.Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programına ilişkin genel görüşleriniz nelerdir?

- a)Hayalleri, duygu ve düşünceleri biçimlendiriyor
- b)Sanatsal ve kişisel gelişime katkı sağlıyor
- c)Etkinlikler, anlaşılır ve uygulanabilir
- d)Öğretmenleri araştırmaya sevk ediyor
- e)Programın uygulanması için uygun bir ortam yok

2.Programın öğrenme alanlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a)Öğrenme alanlarının olması faydalı olmuş
- b)Öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkı sağlıyor
- c)Görsel sanat öğelerinin öğrenilmesi anlamında olumlu
- d)Toplumun olumlu yönde gelişime katkı sağlıyor
- e)Öğrenme alanları öğretmene kolaylık sağlıyor
- f)Öğrenme alanlarını uygulayabilmek her ortam için uygun değil

3.Bu öğrenme alanlarından “görsel iletişim-biçimlendirme”ye ilişkin genel görüşleriniz nelerdir?

- a)Kültürlü, kaliteli insan yetiştirmek için önemli
- b)Çocukların kişisel gelişimlerine katkı sağlıyor
- c)Çocuğun öğretim materyallerini kullanarak olumlu yönde değiştirmeye katkı sağlıyor
- d)Verilen sanat eğitiminin kalitesini artırıyor
- e)Sadece sanat için değil hayatın her alanı için önemli
- f)Görsel sanatlar eğitiminin temelini oluşturduğu için önemli
- g)Öğretmenin ekstra bir eğitim almasını gerektiren bir alan

4.Görsel İletişim ve Biçimlendirme öğrenme alanının içinde yer alan “görsel sanat öğelerini” görsel sanatlar dersi bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz?

a)Bireyin yaşamında ve çevresinde sanat gereksinimi oluşturuyor

b)Sanatçıları ve eserlerini tanımalarını sağlıyor

c)Sanat bilinci kazandırıyor

d)Sanat çalışmalarını oluştururken telif hakları gibi konulara ait etik davranışlar kazandırıyor

e)Sanat çalışmalarında materyalleri araç ve gereçleri kullanarak uygulamalarını geliştiriyor

f)Farklı bakış açısı kazandırır

5.Görsel iletişim-biçimlendirme alt alanında bulunan “sanatsal düzenleme öğelerine” yönelik olarak, derste ne tür uygulamalar yapıyorsunuz?

a)Gösterilen bir eserin hangi sanatçıya ait olduğunu söyleme (isim verme)

b)Geometrik ve doğal şekillerden yararlanma

c)Bir sanatçının farklı çalışmalarından örnekler göstererek tarzını tanıtmaya

d)Daha önce yapılmış sanat eserinden yararlanma

e)Görsel bütünlük oluşturabilmek için tasarlayabilme

f)Şekiller ve çizgiler yardımıyla yapılar oluşturabilme

g)Materyal, malzeme ve gereçlerle sınıf ortamında beraber uygulama yapma

h)Sanatsal düzenlemeye ait pek fazla çalışma yaptırmadım

6.Görsel iletişim-biçimlendirme öğrenme alanının içinde yer alan “sanatsal düzenleme ilkeleri” disiplinini Görsel Sanatlar dersi bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz?

a)Estetik duygusu gelişmiş, zevkli ve duyarlı insanlar yetiştirmek için önemli

b)Analiz ve keşif yapabilmeleri nitelikli ve estetik bir toplum yaratabilmek için önemli

c)İnsanların yaşadıkları alanları bilinçli ve istekli güzelleştirebilmesi için önemli

d)İnsanları güzellik arayışına iter ve güzellik kaygısı duymalarını sağlar

e)Farklı beğenilere hoşgörü kazandırır

f)Duygu ve düşünceler bütünlüğü ile yapılan çalışmaların daha başarılı olmasını sağlar

7.Görsel düzenleme alt alanına yönelik olarak, programdan yararlanarak derste ne tür uygulamalar yapıyorsunuz?

- a)Ünlü sanatçıların eserlerinde beğendikleri yönleri ve estetik unsurları sorgulatma
- b)Duygu düşünce ve izlenimlerini çeşitli sanat teknikleriyle uygulamalar yapma
- c)Çevrelerinde gördükleri geometrik açıdan ilginç unsurlara dikkat çekme
- d)Beğendikleri şarkı, türkü, efsane, masal, anı gibi çeşitli öğelerden yararlanma
- e)Oyunlarında kullandıkları çizgi çeşitlerinden yararlanmalarını sağlama
- f)Doğadaki güzelliklere dikkat çekme ve doğayı bozan unsurları fark ettirme
- g)Nesnelerin görünüşleri hakkında neler düşündüklerini sorgulatma
- h)Sınıf panolarını düzenlerken çizgi, renk, biçim unsurlarına dikkat çekerek çocuklara düzenletme
- i)Ana ve ara renkler yardımıyla görsel çalışmalar yaptırma
- j)Gezilerde gördükleri sanat eserlerinin nasıl biçim ve forma ait olduğu unsurlarına dikkat çekme
- k)Çevresinden belirlediği biçimlerden hareketle biçim ve renk uyumunu inceletme

8.Görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanının içinde yer alan “sanatsal düzenleme ilkeleri” disiplinini Görsel Sanatlar dersi bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a)Sanat aracılığı ile iletişim kurabilmeyi geliştiriyor
- b)Yorum yapma becerisini geliştirir
- c)Sanat konusunda eleştirel ve yaratıcı düşünme için önemli
- d)Problem çözme, araştırma ve karar verme gibi davranışlar kazandırır
- e)Kendini ifade etme becerisini geliştirir
- f)Detayları fark edebilmeyi ve dikkati geliştirir

9.Sanatsal düzenleme ilkeleri alt alanına yönelik olarak, programdan yararlanarak derste ne tür uygulamalar yapıyorsunuz?

- a) Seçtikleri bir renkle farklı kaplarda beyaz ve siyah gibi renkleri karıştırarak rengin değerlerini elde etmeye çalışmak

- b)Yapılan gezilerde gördükleri eserleri inceleme ve yorumlama
- c)Okul panolarındaki çalışmalarını incelemeleri ve gördükleri çalışmalarını yorumlama
- d)Çevredeki merkezi dengeye ait örnekler inceletme
- e)Çevrelerindeki yuvarlak ve köşeli biçimleri tanıma ve yorumlama

10.Görsel iletişim ve biçimlendirme alanını uygulamada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

- a)Öğretmenlerin görsel iletişim ve biçimlendirme alanına yönelik eğitim eksikliği ve yetersizliği
- b)Sınıf mevcudunun kalabalık oluşu
- c)Öğretmenlerin programdaki etkinliklerin amacının ne olduğu ve hangi sanat disiplini yönelik olduğunu kendi kendilerine bilememeleri
- d)Araç-gereç ve materyalden kaynaklı sorunlar
- e)Öğretmenlere yeni program içindeki yeniliklere yönelik yeterli bilgilendirmenin yapılmaması
- f)Görsel Sanatlar dersinin önemsenmemesi
- g)Ailelerin sosyal ve ekonomik durumundaki yetersizlikler
- h)Ders saatinin yetersiz olması
- i)Okulun fiziki altyapı eksiklikleri
- k)Öğretmenlere verilen seminerlerin yararlı olmaması

11.Görsel iletişim ve biçimlendirme öğrenme alanını uygulamada karşılaştığınız sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

- a)Değişen programın nasıl uygulanması gerektiği konusunda öğretmenlere ayrıntılı eğitim verilmesi
- b)Görsel Sanatlar dersine farklı branş öğretmenlerinin girmesi
- c)Öğretmenlere görsel iletişim ve biçimlendirme konusunda seminer eğitimi verilmesi
- d)Müze ve sergilere gezi düzenleme sürecinin kolaylaştırılması
- e)Görsel Sanatlar dersinin haftalık ders saatinin artırılması

- f) Programın ya da kılavuz kitabın daha ayrıntılı ve açıklayıcı bilgiler içermesi
- g) Sınıf mevcutlarının daha az olması
- h) Her okulda sanat atölyesi olması ve derslerin orada işlenmesi
- i) Sınıf ve okul ortamının daha estetik ve güzel olması yönünde düzenlemeler yapılması
- j) Velilerin sanat derslerinin önemine yönelik bilinçlendirilmesi ve zaman zaman ortama dahil edilmesi
- k) Çocukların atölye ortamında ve mümkün olduğunca çok malzeme ile tanıştırılması
- l) Çocukların görsel iletişim ve biçimlendirme konularında sınav olmaları

